

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS

2012

SAĪSINĀJUMI

AS – akciju sabiedrība	GAP – pārcenošanas starpība jeb PJA un PJS
ASV – Amerikas Savienotās Valstis	starpība
CFS – citi finanšu starpnieki	IKP – iekšzemes kopprodukts
CSP – Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde	IVI – iepirkumu vadītāju indekss
DENOS – LCD vērtspapīru norēķinu sistēma	KPR – kapitāla pietiekamības rādītājs
DVP – vērtspapīru piegāde pret samaksu (<i>delivery versus payment</i> ; DVP)	LCD – Latvijas Centrālais depozītārijs
EBI – Eiropas Banku iestāde	MFI – monetārā finanšu iestāde
ECB – Eiropas Centrālā banka	NFS – nebanku finanšu sektors
EEZ – Eiropas Ekonomikas zona	NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra
EFSF – Eiropas Finanšu stabilitātes fonds (<i>European Financial Stability Facility</i>)	NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
EIOPA – Eiropas Apdrošināšanas un arodpensiju iestāde (<i>European Insurance and Occupational Pensions Authority</i> ;	PJA – pret procantu likmju pārmaiņām jutīgie aktīvi
EIOPA)	PJS – pret procantu likmju pārmaiņām jutīgās
EK – Eiropas Komisija	saišības
EKS – Latvijas Bankas elektroniskā klīringa sistēma	PVN – pievienotās vērtības nodoklis
EKS 95 – Eiropas Kontu sistēma 1995	PVKIS – pārvedumu vērtspapīru kolektīvo
EMS – Ekonomikas un monetārā savienība	ieguldījumu sabiedrības
EONIA – eiro uz nakti izsniegtu kredītu vidējais indekss (<i>Euro overnight index average</i>)	RIGIBOR – latu starpbanku kredītu procentu likmju indekss (<i>Riga interbank offered rate</i>)
ES – Eiropas Savienība	ROA – aktīvu atdevē
ES15 valstis – valstis, kuras ietilpa ES pirms 2004. gada	ROE – kapitāla atdevē
1. maija	RSA – riska svērtie aktīvi
ESM – Eiropas Stabilitātes mehānisms (<i>European Stability Mechanism</i>)	SAMS – Latvijas Bankas starpbanku automatizētā maksājumu sistēma
EURIBOR – eiro starpbanku kredītu procentu likmju indekss (<i>euro interbank offered rate</i>)	SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija	SVF – Starptautiskais Valūtas fonds
FOP – beznaudas pārvedumi (<i>free of payment</i> ; FOP)	VaR – maksimālie iespējamie zaudējumi noteiktā laika posmā ar noteiktu varbūtību (<i>Value-at-Risk</i>)
FRS – ASV Federālo rezervju sistēma	VID – Valsts ieņēmumu dienests
	VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

"Finanšu Stabilitātes Pārskatā" analizēta un novērtēta Latvijas finanšu sistēmas darbība un riski, īpašu uzmanību pievēršot kredītiestāžu darbībai, balstoties uz finanšu tirgus datiem līdz 2013. gada 15. martam, ekonomiskajiem datiem līdz 2013. gada februāra beigām vai vēlāk pieejamiem datiem, kredītiestāžu, NFS un finanšu infrastruktūras datiem līdz 2012. gada 31. decembrim. Prognozes balstītas arī uz jaunākajiem pieejamiem datiem.

Aprēķinot ROE, KPR, pirmā līmeņa KPR, atklāto valūtas pozīciju, FKTK noteikto likviditātes rādītāju, kā arī likviditātes un kredītriska jutīguma un stresa testu rezultātu un valūtas un procentu likmju riska jutīguma analīzes rezultātus, netiek iekļauti Latvijas Republikā reģistrēto ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati.

Izdevumā "Finanšu Stabilitātes Pārskats" izmantoti CSP, FKTK, LURSOFT (Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datubāzes), LCD, NVA, Bloomberg, Reuters, SIA "Latīo", SIA "Ober Haus Real Estate Latvia", SIA "Arco Real Estate", ECB, Eurostat, Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas, Valsts zemes dienesta, Valsts kases un Latvijas Bankas dati.

Sagatavojot grafiskos attēlus un tabulas, izmantoti Bloomberg (1.1.–1.3. att.), CSP (1.4.–1.6., 1.8., 1.10.–1.14., 3.1. un 3.2. att.), NVA (1.6. att.), ECB, attiecīgo valstu centrālo banku un/vai Latvijas Bankas (1.7., 1.9., 1.10., 1.14., 1.16., 2.1., 2.14., 2.15., 2.18., 2.31.–2.35., 2.39., 3.1., 4.1.–4.3. att. un 2.2. un 4.1. tabula), VID (1.8. att.), Eurostat (1.11. att.), SIA "Arco Real Estate" un SIA "Ober Haus Real Estate Latvia" (1.15. att.), SIA "Latīo" (1.15. un 1.16. att.), Latvijas Bankas organizētās kredītiestāžu veiktās aptaujas par riskiem Latvijas finanšu sistēmā (1.17. att. un 1.1. tabula), FKTK (2.2.–2.4., 2.16., 2.17., 2.19., 2.22., 2.25.–2.28., 2.36, 2.37., 2.39., 3.3., 3.4. att. un 2.1. tabula), Latvijas Bankas organizētās kredītiestāžu veiktās kreditēšanas aptaujas (2.5.–2.13. att.), Latvijas Bankas aprēķini, t.sk. pamatojoties uz FKTK (2.20., 2.21., 2.23., 2.24., 2.29., 2.30., 2.38., 2.40., 2.41. att. un 2.3. tabula), Reuters (2.39. att.) un LCD (4.4., 4.5. att. un 4.2. tabula) datiem.

SATURS

KOPSAVILKUMS	3
1. MAKROFINANSIĀLĀ VIDE	6
1.1. Ārējā makrofinansiālā vide	6
1.2. Iekšzemes makrofinansiālā vide	9
1.3. Kredītiestāžu klientu finansiālā ievainojamība	12
1.3.1. Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība	12
1.3.2. Nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība	13
1.3.3. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība	15
<i>1. ielikums. Kredītiestāžu aptauja par riskiem Latvijas finanšu sistēmā</i>	17
2. KREDĪTIESTĀŽU SEKTORA ATTĪSTĪBA UN RISKI	19
2.1. Kredītu dinamika un kredītu kvalitāte	19
2. <i>ielikums. Kredītiestāžu aptauja par nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību kredītēšanu</i>	22
2.2. Finansējuma un likviditātes risks	25
2.3. Tirgus risks	29
2.3.1. Kredītiestāžu valūtas risks	29
2.3.2. Kredītiestāžu procentu likmju risks	30
2.4. Pelnītspēja	34
2.5. Kapitalizācija	38
<i>3. ielikums. Latvijas finanšu stresa indekss</i>	9
2.6. Kredītriska šoku absorbētspēja	40
3. NFS ATTĪSTĪBA	43
3.1. Līzinga sabiedrības un CFS	43
3.2. Apdrošināšanas sabiedrības	45
<i>4. ielikums. Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas tirgus regulējums</i>	46
3.3. Ieguldījumu fondi un privātie pensiju fondi	47
<i>5. ielikums. Alternatīvo ieguldījumu fondu regulējums</i>	48
3.4. Krājaizdevu sabiedrības	49
4. FINANŠU INFRASTRUKTŪRA	50
4.1. Maksājumu sistēmas	50
4.2. Vērtspapīru norēķinu sistēmas	52
PIELIKUMS. Kredītiestāžu darbības rādītāji	55

KOPSAVILKUMS

2012. gadu raksturo veiksmīga iekšzemes makrofinansiālās vides attīstība, kas veicināja Latvijas finanšu sistēmas stabilitātes nostiprināšanos un kreditiestāžu pelnītspējas atgūšanu. Kreditiestādes kopumā turpināja uzturēt augstu kapitalizācijas un uzkrājumu līmeni, saglabājot lielu neparedzēto zaudējumu absorbētspēju. Kreditiestāžu finansējuma struktūrā auga īstermiņa finansējuma īpatsvars, bet, tā kā joprojām bija liels kreditiestāžu likvidāktīvu īpatsvars, kopumā saglabājās augsta kreditiestāžu spēja absorbēt finansējuma aizplūdes šokus. 2013. gadā gaidāma turpmāka iekšzemes makrofinansiālās vides uzlabošanās un Latvijas finanšu sistēmas nostiprināšanās. Taču norises ārējā makrofinansiālajā vidē, īpaši saistībā ar eiro zonas valsts parāda krīzi, saglabājas kā galvenais Latvijas finanšu sistēmas nenoteiktības un sistēmiskā riska avots, īpaši nemot vērā to, ka mājsaimniecību maksātspēja joprojām ir ierobežota.

Lai gan ekonomiskā izaugsme Eiropā kļuva vājāka un ārējie riski joprojām saglabājās augsti, līdz ar stabilizāciju Eiropas un pasaules finanšu tirgos un pasākumiem EMS stiprināšanai ārējie riski Latvijas finanšu sistēmas stabilitātei 2012. gadā nedaudz mainījās. Turklat tos līdzsvaroja stabīla situācija galvenajās Ziemeļvalstu mātesbankās un to mītnes zemēs, kā arī kopumā pozitīvais ekonomiskās izaugsmes temps galvenajās tirdzniecības partnervalstīs.

Riski finanšu stabilitātei saistībā ar iekšzemes makrofinansiālās vides attīstību 2012. gadā samazinājās, jo tautsaimniecības attīstība norisēja dinamiski un sabalansēti. Ekonomiskā izaugsme un patērtētāju un uzņēmēju noskaņojuma rādītāji bija noturīgi pret nenoteiktību ārējā ekonomiskajā vidē, inflācija saglabājās zema, nodarbināto atalgojuma palielināšanās atbilda darba ražīguma kāpumam, nodarbinātība pieauga, saglabājās zems maksājumu bilances tekošā konta un valsts konsolidētā kopbudžeta deficitis. Pozitīvās tendences makrofinansiālajā vidē veicināja nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību maksātspējas pakāpenisku pieaugumu, kā arī Latvijas kreditreitinga un tā nākotnes vērtējuma uzlabojumu un strauju riska uztveres un procentu likmju samazināšanos valdības vērtspapīru tirgū.

2012. gadā nedaudz samazinājās kreditiestāžu kreditrisks, jo līdz ar labvēlīgajām norisēm tautsaimniecībā, pakāpenisku aizņēmēju maksātspējas uzlabošanos un parādu sloga mainīšanos, kā arī kreditiestādēm attīrot bilances no bezcerīgajiem kreditiem un aktīvāk strādājot ar problemātiskajiem kreditiem, turpinājās kreditiestāžu kreditportfeļa kvalitātes uzlabošanās. Turklat kavēto un pārstrukturēto kreditu apjoma kritums paātrinājās. Tomēr kreditrisks joprojām saglabājas kā nozīmīgs risks kreditiestādēm, jo kavēto un pārstrukturēto kreditu īpatsvars ir samērā liels un mājsaimniecību rezerves absorbēt pāpildu šokus ir ierobežotas vēl arvien augstā bezdarba un kopumā zemā mājsaimniecību ienākumu līmeņa dēļ.

2012. gadā turpinājās saistību samazināšanās process un kreditiestāžu aktīvi saruka. Iepriekšējos gados izsniegtos kreditu pamatsummas atmaksas apjoms joprojām pārsniedza jauna izsniegtos kreditu apjomu. Taču kreditportfeļa gada samazināšanās temps būtiski palēninājās, jo aktivizējās nefinanšu sabiedrību kreditēšana. Nefinanšu sabiedrību pieprasījums pēc kreditiem pieauga, un nefinanšu sabiedrību kreditu standartus labvēlīgi ietekmēja kreditiestāžu konkurence, labāks nefinanšu sabiedrību maksātspējas un makroekonomiskās situācijas vērtējums, kā arī pašu kreditiestāžu finansiālā stāvokļa uzlabošanās. Vienlaikus mājsaimniecībām izsniegtais kreditu apjoms joprojām bija neliels, atspoguļojot šauro potenciālo maksātspējīgo aizņēmēju loku mājsaimniecību sektorā.

Kreditiestāžu finansējuma struktūrā saglabājās līdzīnējās tendences – līdz ar kopējā kreditportfeļa sarukumu turpināja samazināties Ziemeļvalstu mātesbanku resursi Latvijas meitasbankās, saglabājās stabils rezidentu noguldījumu atlikums, savukārt nerezidentu noguldījumu atlikums pieauga. Sarūkot no mātesbankām saņemtajiem ilgtermiņa finanšu resursiem un augot īstermiņa noguldījumu atlikumam, kreditiestāžu pasīvos samazinājās ilgtermiņa resursu īpatsvars un pieauga kreditiestāžu aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētība.

Taču Latvijas Bankas veiktie likviditātes stresa testi, kas novērtē resursu aizplūdes ie-spējamo seku nozīmīgumu, liecina, ka, kredītiestāžu likvidājiem aktīviem saglabājoties augstā līmenī, kredītiestāžu spēja absorbēt resursu aizplūdes šokus kopumā ir augsta, t.sk. arī tām kredītiestādēm, kuras piesaista īstermiņa nerezidentu noguldījumus, jo tie lielākoties tiek izvietoti likvidos parāda vērtspapīros vai noguldījumos lielās ārvalstu kredītiestādēs ar augstu kredītreitingu, un šo kredītiestāžu likviditātes rādītāji kopumā ir augsti. Tomēr kredītiestādēm, kuras piesaista apjomīgus īstermiņa nerezidentu noguldījumus, pastiprināta vērība jāpievērš potenciālo likviditātes un finansējuma risku ierobežošanai. Lai nodrošinātu, ka arī turpmāk kredītiestādes, kuras koncentrējas uz nerezidentu apkalpošanu, uztur riskiem atbilstošus likviditātes rādītājus, 2013. gadā FKTK pastiprināja likviditātes prasības. Katrai kredītiestādei, kuras nerezidentu noguldījumu atlikums pārsniedz 20% no kredītiestādes aktīviem, saskaņā ar starptautiskā finanšu uzraudzības standarta Bāzeles II otro pīlāru tiek individuāli noteikts augstāks likviditātes rādītājs, kas var pat divas reizes pārsniegt pašreizējo minimālo likviditātes rādītāja prasību. Turklat uz nerezidentu apkalpošanu vērstajām kredītiestādēm saskaņā ar otro pīlāru tiek piemērotas arī paaugstinātas kapitāla prasības un kopumā stingrāka klāties un neklāties uzraudzība.

Uzlabojoties Latvijas makrofinansiālajai videi un kredītiestāžu kredītporfeļa kvalitātei, 2012. gadā pieauga kredītiestāžu absolūtie peļņas rādītāji un lielākā daļa kredītiestāžu guva peļņu. Peļņas izaugsmai galvenokārt nodrošināja mazāki uzkrājumi nedrošajiem parādiem, komisijas naudas ienākumu pieaugums un lielāks finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas devums. Kredītiestādes turpināja samazināt izmaksas, lai paaugstinātu joprojām zemo kapitāla atdevi.

2012. gadā kredītiestādes kopumā turpināja uzturēt augstu kapitalizācijas un uzkrājumu līmeni, saglabājot labu neparedzamo zaudējumu absorbētspēju. Turklat lielāko daļu no kredītiestāžu kapitāla veido pirmā līmeņa kapitāls, norādot uz to, ka Latvijas kredītiestādes jau tagad spēj pilnībā izpildīt topošās Bāzeles III kapitāla prasības. Arī kreditiska jutīguma analīzes un stresa testu rezultāti liecina, ka kredītiestāžu kredītriska šoku absorbētspēja 2012. gadā kopumā vēl arvien bija augstā līmenī. Pat īpaši nelabvēlīga makroekonomiskā scenārija īstenošanās gadījumā kredītiestāžu kopējais kapitāla pietiekamības līmenis saglabātos būtiski virs noteiktā minimālā kapitāla pietiekamības līmeņa.

Latvijas finanšu sektoram 2012. gadā būtiska bija VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" komercdarbības pārtraukšana un četru komercpakešu pārdošana tās restrukturizācijas par valsts attīstības finanšu institūciju ietvaros. Atlikušo divu komercpakešu pārdošana plānota 2013. gadā. Kredītiestādes licence tika anulēta AS "Latvijas Krājbanka", kā arī AS "Parex banka", kas pārveidota par problemātisko aktīvu pārvaldītāju AS "Reverta".

2013. gadā gaidāma iekšzemes makrofinansiālās vides turpmāka uzlabošanās un ar to saistīto risku mazināšanās. Taču būtisks finanšu stabilitātes priekšnoteikums ir ārējās makrofinansiālās vides nepasliktināšanās. Kredītu kvalitāte turpinās uzlaboties. To noteiks mērens aizņēmēju maksātspējas pieaugums un kredītiestāžu bilanču attīrišana no bezcerīgajiem un problemātiskajiem kredītiem. Paredzams, ka nefinanšu sabiedrību maksātspējas atjaunošanās joprojām notiks ātrāk nekā mājsaimniecību maksātspējas atjaunošanās. 2013. un 2014. gadā varētu paātrināties kredītiestāžu bilanču attīrišana no problemātiskajiem mājsaimniecībām izsniegtajiem kredītiem. Pieaug pabeigto maksātnespējas lietu skaits.

Turpinoties izaugsmei, palielināsies pieprasījums pēc kredītiem un konkurence kredītņemēju piesaistīšanā. Taču arī 2013. gadā būtiski atšķirsies mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību kreditēšanas temps. Nefinanšu sabiedrību kreditēšanu veicinās gan pieprasījuma, gan piedāvājuma faktoru turpmāka uzlabošanās. Vienlaikus, saglabājoties ierobežotai mājsaimniecību maksātspējai, mājsaimniecībām no jauna izsniegtu kredītu apjoms joprojām būs neliels.

Kredītiestāžu finansējuma struktūrā turpināsies līdzšinējās tendences. Svarīgi, lai nerezidentu apkalpošanas potenciālie riski arī turpmāk tiktu pastiprināti vēroti un ierobežoti.

Kredītiestāžu 2013. gada peļņa varētu būt līdzvērtīga 2012. gada peļņai (vai pat nedaudz lielāka). Pelnītspēju pozitīvi ietekmēs gaidāmā ekonomiskā izaugsme un darbības efektivitātes kāpums. Lai gan iespējams, ka turpmāk kredītiestādes arvien lielāku uzmanību pievērsīs efektīvai kapitāla pārvaldīšanai un var palieināt dividenžu izmaksas, gaidāms, ka arī 2013. gadā kopumā saglabāsies augsts kredītiestāžu kapitalizācijas līmenis. To veicinās 2012. gada peļņas iekļaušana kapitāla bāzē, 2013. gadā prognozējamā kredītiestāžu peļņa un atsevišķu kredītiestāžu kapitāla palieināšanas pasākumi.

Galvenie sistēmiskie riski Latvijas finanšu sistēmas stabilitātei kopumā ir šādi:

- 1) ārējie riski saistībā ar iespējamo eiro zonas valsts parāda krīzes padziļināšanos un tās negatīvo ietekmi uz Eiropas, t.sk. Latvijas, tautsaimniecības attīstību;
- 2) mājsaimniecību ierobežotā maksātspēja un joprojām samērā nozīmīgais kavēto un pārstrukturēto kredītu apjoms, kas iekšzemes makrofinansiālās vides pasliktināšanās gadījumā var nelabvēlīgi ietekmēt kredītiestāžu kredītrisku un pelnītspējas risku.

1. MAKROFINANSIĀLĀ VIDE

2012. gadā un 2013. gada sākumā ārējie riski saglabājās augstā līmenī. Eiro zonas valsts parāda krīzes iespējamā padziļināšanās un tās negatīvā ietekme uz Eiropas un citu reģionu tautsaimniecības attīstību joprojām turpina būt galvenais risks Latvijas tautsaimniecības izaugsmei un finanšu stabilitātei. Vienlaikus iekšzemes ekonomiskā izaugsme un patēriņtāju un uzņēmēju noskaņojuma rādītāji 2012. gadā bija noturīgi pret nenoteiktību ārējā ekonomiskajā vidē. Pakāpeniski uzlabojās arī aizņēmēju, īpaši nefinanšu sabiedrību, maksātspēja. To papildus veicināja procentu likmju un parādu sloga samazināšanās. Tomēr, nesmot vērā joprojām augsto bezdarbu un samērā zemo ienākumu līmeni, mājsaimniecību maksātspēja vēl arvien saglabājās ierobežota. Arī aktivitāte nekustamo īpašumu tirgū joprojām bija samērā zema. Gaidāms, ka arī 2013. gadā iekšzemes makrofinansiālā vide turpinās pakāpeniski uzlaboties, taču ārējo risku saglabāšanās augstā līmenī varētu negatīvi ietekmēt tās atveselošanās ātrumu.

1.1. Ārējā makrofinansiālā vide

Fiskālās situācijas pasliktināšanās atsevišķās eiro zonas valstīs, visaptverošās valsts parāda krīzes attīstība un vājāka ekonomiskā izaugsme veicināja ārējo risku saglabāšanos augstā līmenī arī 2012. gadā. Pasaules tautsaimniecības izaugsmes temps mazinājās, savukārt eiro zonas tautsaimniecībā 2012. gadā bija vērojama recessija, jo padziļinājās valsts parāda krīze. Lai gan 2. pusgadā eiro zonas kredītiestāžu finansējuma pieejamība un nosacījumi uzlabojās, jo ECB uzsāka jaunu atklāto monetāro darījumu (Outright Monetary Transactions) programmu, kopumā 2012. gadā kredītiestāžu situācija vēl arvien bija saspringta, negatīvi ietekmējot kredītu pieejamību eiro zonas tautsaimniecības reālajam sektoram. Vienlaikus vērājējami ir ES valstu lēmumi par būtiskām reformām nacionālajā un eiro zonas līmenī, kuru mērķis ir ne tikai valsts parāda krīzes pārvarēšana, bet arī EMS stiprināšana un dziļāka integrācija banku un fiskālajā savienībā. Pozitīvi vērtējams, ka eiro zonas valsts parāda krīzes ietekme uz Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu, kā arī Latvijas lielāko kredītiestāžu mātesbanku mītnes zemju ekonomiskās izaugsmes attīstības tempu bijusi ierobežota. Savukārt centrālo banku stimulējošie pasākumi apvienojumā ar vairāku valstu valdību tautsaimniecību atbalstošajiem pasākumiem lauj cerēt uz pasaules tautsaimniecības straujāku attīstību jau 2013. gada 2. pusgadā.

2012. gadā ārējie apstākļi bija ļoti mainīgi. Gada sākumā ECB un citu vadošo centrālo banku lēmumi kopā ar dažiem svarīgiem politiskajiem panākumiem, piemēram, EFSF un ESM aizdošanas spējas stiprināšanu, mazināja spriedzi finanšu tirgos. Turklāt bija vērojams arī labāks, nekā gaidīts, citu vadošo tautsaimniecību un eiro zonas sniegums. Taču kopš aprīļa arvien saspringtāka politiskā situācija vairākās eiro zonas valstīs un valsts parāda krīzes strauja padziļināšanās ne tikai palielināja turpmākās eiro zonas tautsaimniecības attīstības nenoteiktību, bet atspoguļojās arī ekonomisko rādītāju pasliktinājumā.

Viens no galvenajiem faktoriem, kas veicināja strauju valsts parāda krīzes padziļināšanos, bija politiskā nestabilitāte Grieķijā un bažas par valsts iespējamo izstāšanos no eiro zonas. Satraukumu radīja arī situācija Spānijā. Tirgus dalībnieku neuzticēšanās Spānijas valdības spējai veikt budžeta konsolidācijas pasākumus un kredītiestāžu saspringtā situācija veicināja valsts un vairāku kredītiestāžu kredītreitinga samazinājumu, strauju valdības obligāciju procentu likmju kāpumu, kā arī būtisku finanšu līdzekļu aizplūšanu. Maijā Spānijas valdībai nācās nacionalizēt ceturto lielāko kredītiestādi *Bankia*, savukārt jūnijā tika panākta vienošanās par ESM 100 mljrd. eiro aizdevumu Spānijai, lai veiktu *Bankia* un citu grūtībās nonākušo kredītiestāžu rekapitalizāciju. Jūnija beigās arī Kipra pieprasīja starptautisko finanšu palīdzību kredītiestāžu atbalstam. Nenoteiktība par starptautiskā atbalsta piešķiršanu Kiprai un nestabilā politiskā situācija Itālijā 2012. gada beigās saglabāja bažas par eiro zonas valsts parāda krīzi.

Saasinoties problēmām Eiropas kredītiestādēs, 2012. gada maija beigās augsta ranga amatpersonu līmenī tika sākta aktīva diskusija par banku savienības izveidi. Būtisks

solis spriedzes mazināšanai finanšu tirgos bija paziņojums par jūnija ES Padomes apstiprinātajiem četriem EMS nākotnes arhitektūras stūrakmeniem (integrēta finanšu sistēma, integrēta budžeta sistēma, integrēta tautsaimniecības politikas sistēma un lēmumu pieņemšanas procesa demokrātiskā leģitimitāte un atbildība). Septembrī EK nāca klajā ar redzējumu par banku savienības izveidi Eiropā, savukārt decembrijā tika paziņots ES Padomes lēmums par Vienotā uzraudzības mehānisma izveidi.

Nemot vērā finanšu tirgu sākotnēji vāju uzticēšanos plānoto reformu veiksmīgai īstenošanai nacionālajā un Eiropas līmenī, būtiski atzīmēt ECB un citu pasaules nozīmīgāko centrālo banku svarīgo lomu finanšu tirgu spriedzes mazināšanā 2012. gada 2. pusgadā. Septembrī ECB paziņoja par jaunas atklāto monetāro darījumu programmas uzsākšanu un kārtējo ķīlas nosacījumu atvieglošanu. Arī citas pasaules vadošās centrālās bankas turpināja atbalsta programmas – *Bank of England* un Japānas Banka paplašināja vērtspapīru uzpirkšanas programmas, bet FRS paziņoja par vērtspapīru uzpirkšanas programmas trešo kārtu. Visas vadošās centrālās bankas apliecināja gatavību arī 2013. gadā nepieciešamības gadījumā izmantot vērtspapīru uzpirkšanas programmas, savukārt Japānas Banka plāno programmas pagarināšanu arī 2014. gadā. 2012. gada sākumā *Bank of England* sadarbībā ar Lielbritānijas Finanšu ministriju uzsāktā kreditēšanas veicināšanas programma ļāva jau 2. pusgadā vērot pozitīvu ietekmi uz kredītiestāžu kreditēšanas aktivitāti. Gada beigās tika veiktas būtiskas pārmaiņas FRS monetārās politikas mērķa rādītājos: papildus inflācijas mērķim FRS mērķis tagad ir arī nodarbinātības nobīdes no vēlamā līmeņa mazināšana.

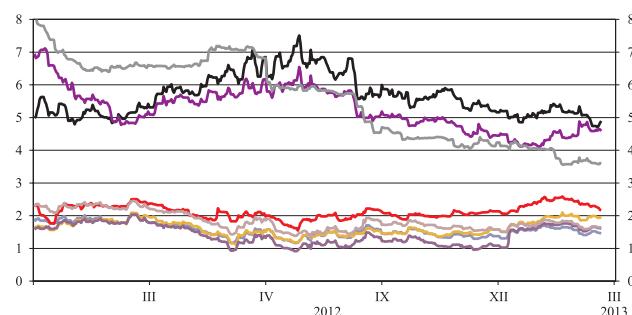
2012. gada 1. pusgadā valsts parāda finansēšanas izmaksas eiro zonas perifēriskajās valstīs un kreditriska apdrošināšanas izmaksas vairākās Eiropas valstīs pieauga (sk. 1.1. un 1.2. att.), bet 2. pusgadā centrālo banku stimulēšanas pasākumi un vīzija par stiprāku eiro zonu samazināja saspīlējumu finanšu tirgos un veicināja vēlmes riskēt pieaugumu. Kopš jūlija valsts parāda finansēšanas un kreditriska apdrošināšanas izmaksām ievainojamākajās eiro zonas valstīs būtiski sarūkot, samazinājās arī to starpība ar attiecīgajiem rādītājiem pārējās valstīs. Vēlmes riskēt pieaugums 2. pusgadā atspoguļojās arī Eiropas un citu galveno akciju indeksu kāpumā. Lai gan finansējuma pieejamība gan valdībām, gan nefinanšu sabiedrībām eiro zonā 2. pusgadā būtiski uzlabojās, joprojām liela ievainojamāko eiro zonas valstu (Itālijas, Spānijas, Portugāles, Grieķijas, Īrijas un Kipras) un pārējo valstu valdības vērtspapīru peļņas likmju starpība norāda uz to, ka Eiropas finanšu tirgos saglabājas sadrumstalotība.

1.1. attēls

VALDĪBAS 10 GADU OBLIGĀCIJU PEĻŅAS LIKMES (%)

(%)

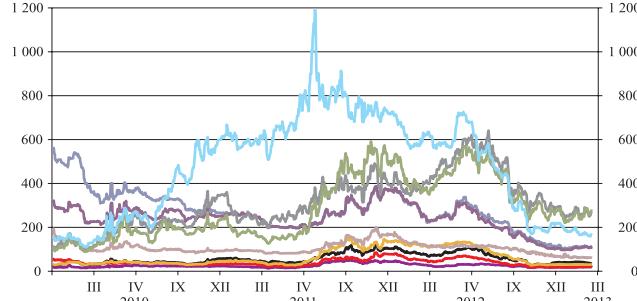
- Spānija
- Itālija
- Vācija
- Zviedrija
- Norvēģija
- Dānija
- Somija
- Īrija

1.2. attēls

VALDĪBAS OBLIGĀCIJU 5 GADU KREDĪTRISKA MIJMAIŅAS LĪGUMU (CREDIT DEFAULT SWAP) CENAS (bāzes punktos)

- Vācija
- Norvēģija
- Zviedrija
- Dānija
- Latvija
- Lietuva
- Igaunija
- Spānija
- Itālija
- Īrija

EURIBOR (pie kura tiek piesaistītas nebankām eiro izsniegtos kredītu procentu likmes) nozīmīgas eiro zonas kredītiestāžu likviditātes pārpaliķos, sekojot gan obligāto rezervju normas kritumam, gan ECB samazinot galvenās procentu likmes, turpināja pakāpeniski sarukt. 2012. gadā 3 mēnešu EURIBOR vidējā vērtība bija 0.57%, bet 6 mēnešu EURIBOR – 0.83%.

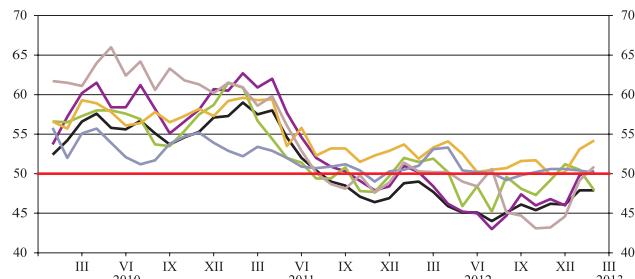
Mainīgā situācija finanšu tirgos, vājā ekonomiskā izaugsme vai pat recessija vairākās eiro zonas valstīs, kā arī plānotās stingrākās kredītiestādes regulējošās prasības ierobežoja kreditēšanas atjaunošanos un tādējādi arī ekonomiskās izaugsmes iespējas Eiropā. ECB kreditēšanas aptaujas rezultāti liecina, ka 2012. gadā Eiropas kredītiestādes turpināja pastiprināt kredītu standartus, pamatojot to ar pesimistiskajām ekonomiskās izaugsmes gaidām, augstākām ar kapitālu saistītām izmaksām un ierobežotu pieeju finansējumam. Būtiski mazinājies pieprasījums pēc kredītiem (īpaši nefinanšu sabiedrību sektorā). 2012. gadā privātajam sektoram izsniegtos kredītu atlikums eiro zonā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saruka vidēji par 0.7%. To galvenokārt noteica nefinanšu sabiedrībām izsniegtos kredītu atlikuma samazināšanās par 2.3%, savukārt mājsaimniecībām izsniegtos kredītu atlikums pieauga par 0.5%.

Uz joprojām augsto ārējo risku līmeni norāda ekonomiskās situācijas paslīktināšanās Eiropā un pasaule kopumā. Saskaņā ar SVF novērtējumu 2012. gadā pasaules IKP pieauga tikai par 3.2%. Lai gan eiro zona bija vienīgā no vadošajām tautsaimniecībām, kurā 2012. gadā bija vērojams IKP kritums, SVF novērtējums rāda, ka arī NVS valstīs, Ķīnā, Indijā un Latīnamerikā ekonomiskā izaugsme kļuva vājāka. No Eiropas valstīm tautsaimniecības devums pārsniedza 2012. gada sākumā gaidīto tikai dažās valstīs, t.sk. Norvēģijā, Zviedrijā un Baltijas valstīs, pasaule – ASV un Japānā. Augsts vai augošs bezdarba līmenis eiro zonas un citās Eiropas valstīs rada arvien vairāk problēmu. Vienlaikus 2. pusgadā uzlabojās situācija pasaules finanšu tirgos, un centrālo banku stimulējošie pasākumi var sākt pozitīvi atspoguļoties arī reālajā sektorā jau 2013. gada 2. pusgadā, uz to norāda neliels apsteidzošo ekonomisko rādītāju uzlabojums Eiropā un pasaule kopumā. Kopš iepriekšējā gada oktobra vairākās valstīs apstrādes rūpniecības IVI uzrādīja pieaugumu, gandrīz sasniedzot vai pārsniedzot 50 punktu atzīmi¹ (sk. 1.3. att.), arī ekonomiskā noskaņojuma rādītāji liecināja par nelielu noskaņojuma uzlabošanos Eiropā.

1.3. attēls

APSTRĀDES RŪPNIECĪBAS IVI

- Eiro zona
- Vācija
- Lielbritānija
- ASV
- Ķīna
- Zviedrija

Samērā labie ekonomiskie rādītāji un niecīgā kredītiestāžu ekspozīcija eiro zonas perifēriskajās valstīs pretstatā saspringtajai politiskajai un fiskālajai situācijai ne tikai perifēriskajās, bet arī dažās galvenajās eiro zonas valstīs stiprināja Skandināvijas valstu t.s. drošās ostas statusu. Lai gan pastiprināta investoru interese izraisīja būtisku valūtas kursu nostiprināšanos Zviedrijā un Norvēģijā, negatīvi ietekmējot eksportētāju konkurētspēju saspringtas ārējās tirdzniecības apstākļos, Latvijas lielāko kredītiestāžu mātesbanku mītnes zemes salīdzinājumā ar pārējām Eiropas valstīm arī 2012. gadā turpināja nodrošināt pārliecinošāku ekonomisko sniegumu. Vienlaikus mātesbankas ne tikai vēl arvien demonstrē noturību pret ES valsts parāda krīzi, bet to 2012. gada finanšu pārskati lauj apgalvot, ka pašlaik tās ir vienas no vislabāk kapitalizētajām un stiprākajām kredītiestādēm Eiropā. Mātesbankas spēja palielināt kapitālu stingrāku regulējošo prasību

¹ IVI vērtība, kas mazāka par 50 punktiem, liecina par aktivitātes samazināšanos, bet lielāka par 50 punktiem – par aktivitāties pieaugumu.

apstākļos², uzlaboja finansējuma termiņstruktūru un virzījās uz atkarības no tirgus finansējuma samazināšanu, vienlaikus spējot palielināt dividenžu izmaksu proporcijas. 2012. gadā Ziemeļvalstu kredītriska mijmaiņas līgumu cenas joprojām bija ļoti zemas, turklāt to negatīvā starpība ar Vācijas kredītriska mijmaiņas līgumu cenu pieauga. Mātesbanku kredītriska mijmaiņas līgumu cenas turpināja samazināties, un to starpība ar Eiropas 10 lielāko kredītiestāžu vidējo kredītriska mijmaiņas līgumu cenu gada beigās arī palielinājās.

1.2. Iekšzemes makrofinansiālā vide

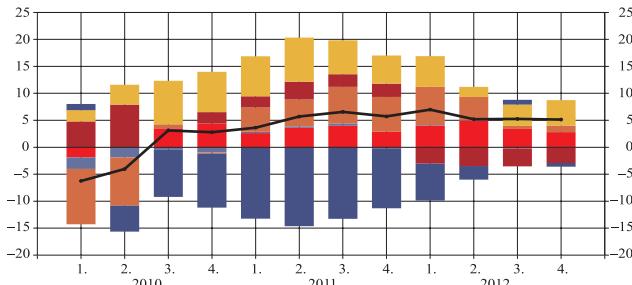
2012. gadā iekšzemes makrofinansiālā vide turpināja uzlaboties – Latvijas tautsaimniecības izaugsme bija dinamiska un sabalansēta. Eksports un noskaņojuma rādītāji bija noturīgi pret ārējās vides nelabvēlīgo ietekmi un turpināja uzlaboties. Veiksmīgā izaugsme un fiskālā stabilizācija atspogulojās Latvijas kredītreitinga un tā nākotnes vērtējuma uzlabojumā un straujā riska uztveres un procentu likmju samazinājumā valdības vērtspapīru tirgū. Poziitīvās tendences makrofinansiālajā vidē veicināja nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību maksātspējas pakāpenisku pieaugumu, tāpēc riski finanšu stabilitātei saistībā ar iekšzemes makrofinansiālās vides attīstību vērtējami kā lejupejoši. Arī 2013. gadā gaidāma iekšzemes makrofinansiālās vides turpmāka uzlabošanās un ar to saistīto risku mazināšanās, tomēr būtisks priekšnoteikums tam ir ārējās makrofinansiālās vides nepasliktināšanās.

2012. gadā visās lielākajās nozarēs bija vērojama izaugsme, un IKP kāpums gadā kopumā sasniedza 5.6%. Tautsaimniecības izaugsmi 2012. gadā nodrošināja privātais patēriņš, investīcijas un eksports (sk. 1.4. att.), un to devums izaugsmē bija līdzvērtīgs.

1.4. attēls

IKP PIAUGUMS UN TĀ KOMPONENTU DEVUMS KOPĒJĀ PIEPRASĪJUMA REĀLĀJĀ GADA PIAUGUMĀ (procentu punktos; %)

- Preču un pakalpojumu imports
- Preču un pakalpojumu eksports
- Krājumu pārmaiņas
- Kopējā pamatkapitāla veidošana
- Sabiedriskais patēriņš
- Privātais patēriņš
- IKP gada pārmaiņas (%)

Privātais patēriņš 2012. gadā palielinājās par 5.4%, un tā straujāku atjaunošanos 2012. gadā veicināja rīcībā esošo ienākumu pieaugums un iedzīvotāju noskaņojuma uzlabošanās, jo nepiepildījās pieņēmumi par ārējās vides negatīvo ietekmi uz eksportu un vēlāk – arī iekšzemes pieprasījumu. Patērētāju noskaņojuma rādītājs 2012. gadā pakāpeniski uzlabojās, sasniedzot pirmskrīzes līmeni.

Kopējā pamatkapitāla veidošana 2012. gadā kopumā palielinājās par 12.3%, taču pieauguma temps 2. pusgadā palēninājās. Investīciju finansējumu galvenokārt nodrošināja pašu līdzekļi, gan uzlabojoties peļņas rādītājiem, gan izmantojot iepriekšējo periodu uzkrājumus. Investīciju palielinājumu nozīmīgi veicināja arī ārvalstu tiešās investīcijas un ES fondu finansējums. Vēl augstāku investīciju kāpumu ierobežoja zemā kreditēšanas aktivitāte un uzņēmēju nogaidošā pozīcija neskaidrību dēļ par Eiropas turpmāko ekonomisko attīstību. Straujāk augot produktīvajām investīcijām, investīciju struktūrā saglabājās pozitīvas pārmaiņas – 2012. gadā, tāpat kā 2011. gadā, pusi no nefinanšu investīcijām veidoja ieguldījumi rūpniecībā un transporta nozarē.

² Zviedrija no 2013. gada maija nosaka kredītiestādēm KPR aprēķinā riska svaru minimālo līmeni hipotēku kredītiem 15% apmērā, kā arī piemēro kredītiestādēm obligātās likviditātes seguma rādītāja prasības (agregētajā līmenī un atsevišķi euro un ASV dolāros), savukārt Norvēģijā kredītiestādēm ir spēkā pārrejas regulējošās prasības, t.i., stingrākas KPR prasības nekā citās valstīs.

Neraugoties uz globālās izaugsmes nestabilitāti un zemo kopējo pieprasījumu ārējos tirgos, Latvijas ārējās tirdzniecības aktivitāte, lai gan lēnāk tempā nekā iepriekšējā gadā, tomēr turpināja augt. Reālais preču un pakalpojumu eksports 2012. gadā palielinājās attiecīgi par 9.8% un 0.2%. Veiksmīgo eksporta attīstību noteica apstrādes rūpniecībā atgūtā konkurētspēja, noienda tirgu un produkcijas klāsta dažādošana, kā arī darba ražīguma kāpums un ražotāju pievienotās vērtības pieaugums, ko savukārt sekmēja ļoti straujais investīciju kāpums 2011. gadā.

Dinamiskā eksporta izaugsme veicināja to, ka 2012. gadā saglabājās zems maksājumu bilances tekošā konta deficitis (1.7% no IKP).

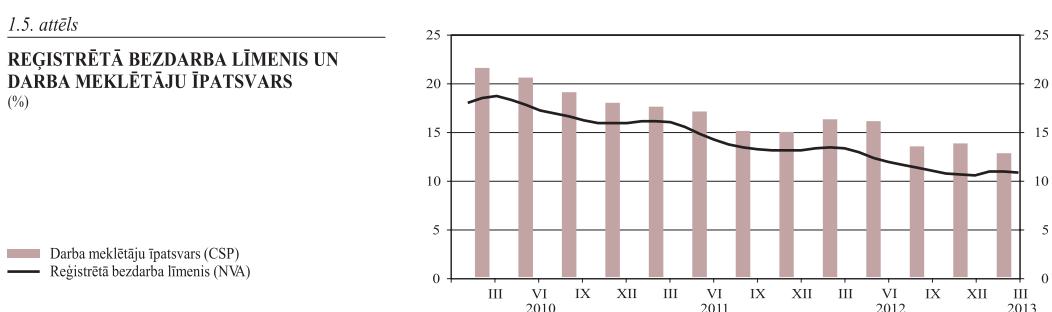
Spēcīgākas, nekā prognozēts, ekonomiskās izaugsmes dēļ un turpinoties konservatīvai budžeta izdevumu politikai, 2012. gadā valsts fiskālie rādītāji nozīmīgi uzlabojās. Valsts konsolidētajā kopbudžetā 2012. gadā saskaņā ar naudas plūsmas principu bija pārpalkums 0.1% no IKP, bet saskaņā ar uzkrāšanas principu (EKS 95) budžetā bija deficitis (1.2% no IKP). Centrālās valdības un pašvaldību kopējais parāds 2012. gada beigās saskaņā ar naudas plūsmas principu samazinājās līdz 36.4% no IKP (2011. gadā – 37.5% no IKP), savukārt valdības parāds saskaņā ar EKS 95 metodoloģiju līdz 2012. gada beigām samazinājās līdz 40.7% no IKP (2011. gadā – 41.9% no IKP).

Starptautisko finanšu tirgu dalībnieki un starptautiskās kredītreitingu aģentūras pozitīvi novērtēja Latvijas sasniegumus tautsaimniecības stabilizācijā un izaugsmē, tāpēc 2012. gadā tika palielināts Latvijas kredītreitingš un tā nākotnes novērtējums. Tas ļāva Latvijas valdībai veiksmīgi aizņemties finanšu tirgos par vēsturiski zemākajām procentu likmēm, pārfinansēt valsts parādu un pirms termiņa (2012. gada beigās) veikt pilnīgu starptautiskās aizdevumu programmas ietvaros saņemtā SVF aizdevuma atmaksu. Latvija ratificēja "Līgumu par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā", kas paredz fiskālās disciplīnas nostiprināšanu nacionālajos tiesību aktos. Latvijas Republikas Saeima 2013. gada 31. janvārī pieņēma Fiskālās disciplīnas likumu, kas turpmāk novērsīs iespēju īstenot prociklisku budžeta politiku.

Līdz ar kopējo makroekonomiskās situācijas uzlabošanos 2012. gadā pakāpeniski turpināja uzlaboties arī situācija darbaspēka tirgū, tādējādi veicinot arī nelielu iedzīvotāju maksātspējas pieaugumu (sk. 1.5. att.). Saskaņā ar CSP darbaspēka apsekojuma datiem nodarbināto skaits 2012. gadā palielinājās par 2.8%. Reģistrēto bezdarbnieku skaits kopš vēsturiski augstākā līmeņa 2010. gada martā līdz 2012. gada beigām saruka gandrīz uz pusi. 2012. gada laikā reģistrētais bezdarbs samazinājās par 1.0 procentu punktu³, gada beigās sasniedzot 10.5% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Vienlaikus darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā saruka par 1.9 procentu punktiem (līdz 14.9%). Līdz ar darba tirgus uzlabošanos atsākās arī mērens, ar darba ražīguma pieaugumu samērojams atalgojuma kāpums. Mēneša vidējā reālā neto darba samaksa 2012. gadā pieauga par 1.6%. Tomēr joprojām saglabājas augsts bezdarba līmenis, savukārt mājsaimniecību ienākumu līmenis kopumā vēl arvien ir zems un darbaspēka tirgū joprojām vērojamas strukturālās problēmas.

1.5. attēls

REĢISTRĒTĀ BEZDARBA LĪMENIS UN DARBA MEKLĒTĀJU ĪPATSVARΣ (%)

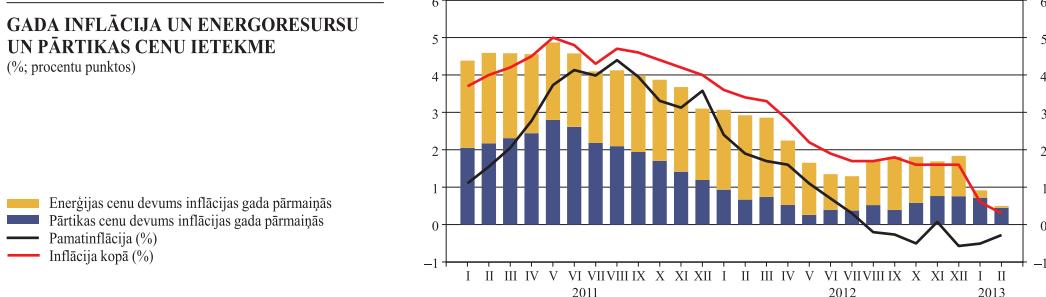

³ 2012. gada aprīlī notika reģistrētā bezdarba līmeņa korekcija, kurā iemēti vērā 2011. gada tautas skaitīšanas dati. Korekcija palielināja reģistrētā bezdarba līmeni par 1.6 procentu punktiem. Tādējādi bez korekcijas reģistrētā bezdarba līmeņa samazinājums būtu 2.6 procentu punkti.

Apstākļos, kad kopumā joprojām saglabājas trausla mājsaimniecību maksātspēja un nefinanšu sabiedrības atgūst konkurētspēju, svarīgi, ka patēriņa un ražotāju cenu vidējais gada kāpums 2012. gadā bija samērā zems (attiecīgi 2.3% un 3.7%) ar palēninājuma tendenci (sk. 1.6. att.). Inflācijas sarukumu ietekmēja gan pasaules resursu cenu stabilizēšanās, gan iekšzemes faktori, piemēram, sabalansēta vidējā atalgojuma un darba ražīguma dinamika, kas neradīja pieprasījuma puses spiedienu uz cenu līmeni, konkuresces pieaugums atsevišķās pakalpojumu jomās, kā arī iepriekšējā gadā paaugstināto netiešo nodokļu bāzes efekts un PVN pamatlīmes samazināšana. Nemet vērā ierobežotos riskus cenu stabilitātei, Latvijas Banka 2012. gadā samazināja procentu likmes monetārajām operācijām, kā arī obligāto rezervju normu kredītiestādēm, veicinot plašāku kreditēšanas resursu pieejamību tautsaimniecībai⁴.

1.6. attēls

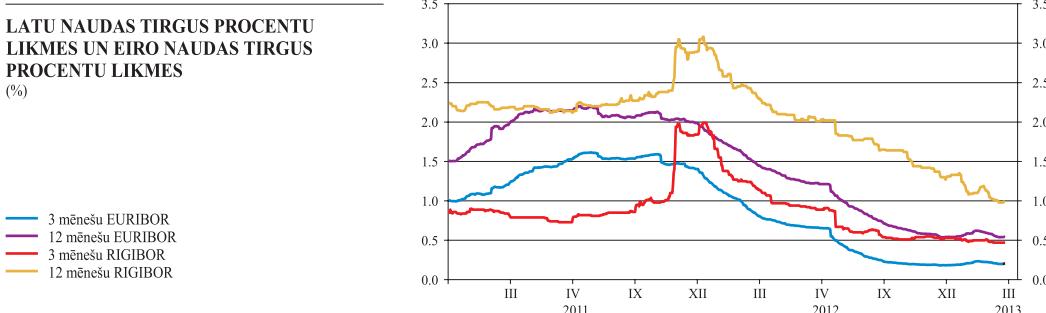
GADA INFLĀCIJA UN ENERGORESURSU UN PĀRTIKAS CENU IETEKME (%)
(%; procentu punktos)

Centrālo banku īstenotā zemo procentu likmju politika vienlaikus ar Latvijas kredītiestāžu augsto likviditāti, pārliecinošo Latvijas tautsaimniecības sniegumu un Latvijas piekļuvies atgūšanu starptautiskajiem finanšu tirgiem atspoguļojās arī iekšzemes starpbanku darījumu procentu likmju tālākā samazinājumā gan nacionālajā valūtā, gan ārvalstu valūtās līdz rekordzemam līmenim⁵. Arī RIGIBOR (pie kura tiek piesaistītas nebankām latos izsniegtie kredītu procentu likmes) 2012. gadā atradās līdz šim zemākajā līmenī. 3 mēnešu RIGIBOR 2012. gadā bija 0.89% un 6 mēnešu RIGIBOR – 1.42% (2011. gadā – attiecīgi 0.96% un 1.51%; sk. 1.7. att.). RIGIBOR un EURIBOR starpība 2012. gada sākumā samazinājās un saglabājās zemā līmenī, liecinot par riska uztveres sarukumu. Lejupvērstas eiro un latu naudas tirgus indeksu dinamikas dēļ samazinājās procentu maksājumu slogs arī lielākajai daļai to rezidentu mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību, kurās kredītsaistības latos vai eiro bija uzņēmušās iepriekšējos gados.

1.7. attēls

LATVJAS NAUDAS TIRGUS PROCENTU LIKMES UN EIRO NAUDAS TIRGUS PROCENTU LIKMES (%)

Gaidāms, ka 2013. gadā saskaņā ar Latvijas Bankas janvārī publicēto prognožu bāzes scenāriju turpināsies līdzšinējās tendences tautsaimniecībā, tomēr IKP izaugsmē, nemot

⁴ Latvijas Bankas refinansēšanas likme 2012. gadā kopumā tika samazināta no 3.50% uz 2.50%. Noguldījumu iespējas uz nakti procentu likme tika samazināta no 0.25% uz 0.05%, bet noguldījumu iespējas uz septiņām dienām procentu likme – no 0.375% uz 0.075%. Latvijas Banka trīs reizes samazināja arī aizdevumi iespējas procentu likmi. Obligāto rezervju norma noguldījumiem ar noteikto termiņu ilgāku par 2 gadiem, noguldījumiem ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu ilgāku par 2 gadiem un kredītiestāžu emitētājiem neatsaucamajiem parāda vērtspapīriem ar sākotnējo dzēšanas termiņu ilgāku par 2 gadiem 2012. gada janvārī tika samazināta no 3% uz 2%, pārējām saistībām, kas ietvertas rezervju bāzē, obligāto rezervju norma tika samazināta no 5% uz 4%.

⁵ Iekšzemes starpbanku tirgū, kur (līdzīgi kā visos iepriekšējos gados) dominēja nenodrošinātie darījumi ar termiņu uz nakti, videjā svētā procentu likme 2012. gadā latos veiktajiem darījumiem ar termiņu uz nakti samazinājās no 0.39% janvārī līdz 0.10% decembrī un eiro veiktajiem darījumiem – no 0.23% līdz 0.08%.

vērā ārējos faktorus, būs mazliet lēnāka (aptuveni 3.6%). Lielākie riski joprojām saistīti ar ārējās vides faktoriem, un būtiska loma vēl arvien būs atbildīgi īstenotai ekonomiskajai politikai.

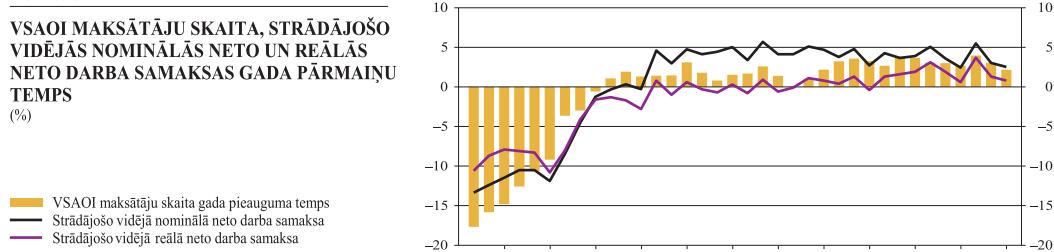
1.3. Kredītiestāžu klientu finansiālā ievainojamība

Kredītiestāžu klientu finansiālā ievainojamība 2012. gadā turpināja mazināties, augot tautsaimniecības izaugsmes tempam. Gan mājsaimniecību ienākumu un nodarbinātības kāpums, gan nefinanšu sabiedrību pelnīspējas pieaugums turpina lēnām mazināt šo sektoru finansiālo ievainojamību. Arī nekustamā īpašuma tirgū turpinās pakāpeniska atveselošanās. Tomēr mājsaimniecību sektora finansiālās situācijas uzlabošanos kavē tas, ka lielai mājsaimniecību daļai joprojām ir uzkrātas pārmērīgas parādsaitības un nodarbinātības un ienākumu līmenis kopumā saglabājas zems.

1.3.1. Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība

2012. gadā mājsaimniecību maksātspēja turpināja pakāpeniski uzlaboties. To veicināja nodarbinātības pieaugums un bezdarba līmeņa sarukums, kā arī nodarbināto reālās un nominālās darba samaksas kāpums (sk. 1.8. att.), zemā inflācija un zemās procentu likmes. Mājsaimniecību finansiālās situācijas uzlabošanos apliecinā arī privātā patēriņa pieaugums, patērētāju ekonomiskā noskoņojuma rādītāja uzlabojums, kā arī pieprasījuma pēc kredītiem mājokļa iegādei kāpums.

1.8. attēls

Tomēr kopumā mājsaimniecību maksātspēja joprojām ir trausla un to iespējas absorbēt papildu finanšu satricinājumus ir ierobežotas, jo bezdarba līmenis saglabājas samērā augsts un ienākumu līmenis kopumā vēl arvien ir zems. Kavēto un pārstrukturēto kredītu īpatsvars, lai gan samazinās, tomēr joprojām ir augsts, un iesniegtā maksātnespējas lietu skaits turpina palielināties, norādot uz to, ka lielai mājsaimniecību daļai parādu slogans vēl arvien ir pārmērīgs. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2012. gadā privātpersonas iesniedza par 65.3% vairāk maksātnespējas pieteikumu (kopumā 1.4 tūkst. pieteikumu, kas veido mazāk nekā 0.2% no kopējā mājsaimniecību skaita).

Mājsaimniecību parādu slogans 2012. gadā kopumā turpināja samazināties. To galvenokārt noteica mājsaimniecību saistību pret kredītiestādēm sarukums (sk. 1.9. att.). Daļu no mājsaimniecību saistību atlikuma samazinājuma izskaidro divu kredītiestāžu⁶ licencētu anulēšana, tādējādi to mājsaimniecībām izsniegtais kredītus neiekļaujot MFI bilanču statistikā. Savukārt no jauna izsniegta kredītu apjoms salīdzinājumā ar 2011. gadu nedaudz pieauga, taču šis kāpums salīdzinājumā ar kopējo kredītportfelēa sarukumu atbilstošajā periodā bija samērā mazs. Izslēdzot šo divu kredītiestāžu ietekmi, mājsaimniecību saistības pret kredītiestādēm 2012. gada beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada beigām samazinājās par 7.9%. Strauji turpināja sarukt arī mājsaimniecību parāds līzinga sabiedrībām – tas samazinājās par 19.1 milj. latu jeb 14.5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada beigām. Gan saistību atlikuma sarukuma dēļ, gan IKP straujāka, nekā gaidīts, kāpuma ietekmē mājsaimniecību kopējā parāda attiecība pret IKP 2012. gadā samazinājās par 7.5 procentu punktiem un bija 30.5% (sk. 1.10. att.).

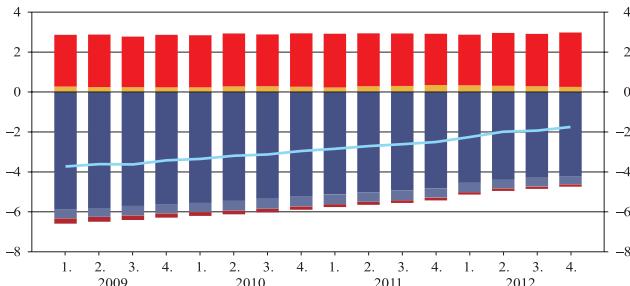
⁶ AS "Parex banka" licence kredītiestādes darbībai anulēta 2012. gada martā, bet AS "Latvijas Krājbanka" – 2012. gada maijā.

Mājsaimniecību noguldījumu atlikums 2012. gadā saglabājās stabils, gada beigās uzrādot neliela pieauguma tendenci. Mājsaimniecību saistībām sarūkot, mājsaimniecību neto pozīcija turpināja uzlaboties (sk. 1.9. att.), un tās attiecība pret IKP 2012. gada beigās bija 10.6% (2011. gada beigās – 16.6%).

1.9. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU NOGULDĪJUMI MFI, SAISTĪBĀM PRET MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM UN TĪRĀ (NETO) POZĪCIJA PRET MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM (mljrd. latu)

- Noguldījumi krājaizdevu sabiedrībās
- Isterminā noguldījumi kredītiestādēs
- Ilgtermiņa noguldījumi kredītiestādēs
- Parāds līzinga sabiedrībām
- Parāds krājaizdevu sabiedrībām
- Isterminā parāds kredītiestādēm
- Ilgtermiņa parāds kredītiestādēm
- Tīrā (neto) pozīcija

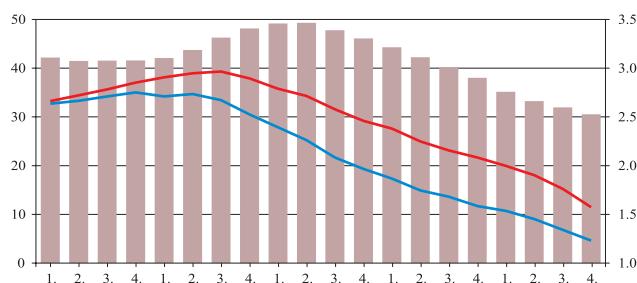

Straujais mājsaimniecību saistību samazinājums un zemais procentu likmju līmenis veicināja arī turpmāku mājsaimniecību procentu maksājumu sloga sarukumu (sk. 1.10. att.). Šo faktoru ietekmē mājsaimniecību veiktie procentu maksājumi MFI 2012. gadā bija par 15.6% mazāki nekā iepriekšējā gadā, un to attiecība pret IKP gada beigās bija 1.24%. 2012. gada nogalē, kredītiestādēm straujāk norakstot ilgstoši kavētos kredītus, saruka starpība starp mājsaimniecību veiktajiem un aprēķinātajiem procentu maksājumiem⁷.

1.10. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU PARĀDS MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM UN MĀJSAIMNIECĪBU VEIKTIE UN APRĒĶINĀTIE PROCENTU MAKSĀJUMI MFI (% no IKP)

- Mājsaimniecību parāds MFI un līzinga sabiedrībām
- Mājsaimniecību aprēķinātie procentu maksājumi (labā ass)
- Atzīte procentu ienākumi par kredītiem mājsaimniecībām (labā ass)

1.3.2. Nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība

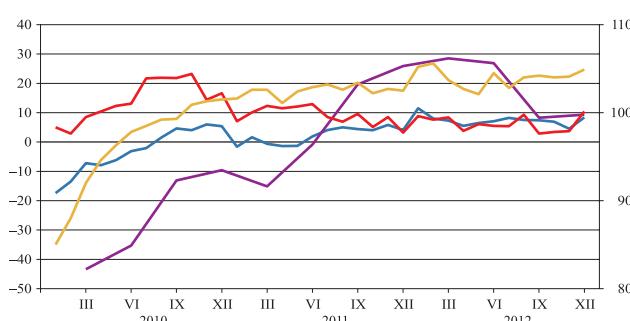
Tautsaimniecības izaugsmē 2012. gadā bija straujāka, nekā gaidīts, tāpēc arī nefinanšu saibiedrības kāpināja pelnītspēju, parāda apkalpošanas spēju, kā arī mazliet mazināja parādu slogu. Arī 2012. gadā aktīvi tika dibinātas jaunas nefinanšu sabiedrības, galvenokārt mazkapitāla SIA, taču nedaudz pieauga arī maksātnespējas procesa lietojums.

2012. gadā turpināja uzlaboties gan uzņēmēju ekonomiskā noskaņojuma rādītājs, gan mazumtirdzniecības apgrozījums un apstrādes rūpniecības un būvniecības produkcijas apjoms (sk. 1.11. att.). Gads bija labvēlīgs arī eksportējošām nozarēm – eksportēto preču

1.11. attēls

LATVIJAS UZNĒMĒJU EKONOMISKĀ NOSKAŅOJUMA RĀDĪTĀJA DINAMIKA (punktos)

- Ekonomiskā noskaņojuma rādītājs (labā ass)
- Mazumtirdzniecības (nietvetorot automobiļu pārdošanu) gada pieauguma temps (salīdzināmajās cenās; %)
- Būvniecības produkcijas gada pieauguma temps (salīdzināmajās cenās; %)
- Apstrādes rūpniecības produkcijas gada pieauguma temps (salīdzināmajās cenās; %)

⁷ Mājsaimniecību aprēķinātie procentu maksājumi – mājsaimniecību kopējo procentu maksājumu novērtējums, kas aprēķināts, nemot vērā mājsaimniecībām izsniegtie aizdevumu atlikumu un vidējās procentu likmes attiecīgajā periodā. Starpība starp mājsaimniecību aprēķinātajiem un veiktajiem procentu maksājumiem raksturo MFI negūtos ienākumus saistību atmaksu kavējošo mājsaimniecību dēļ.

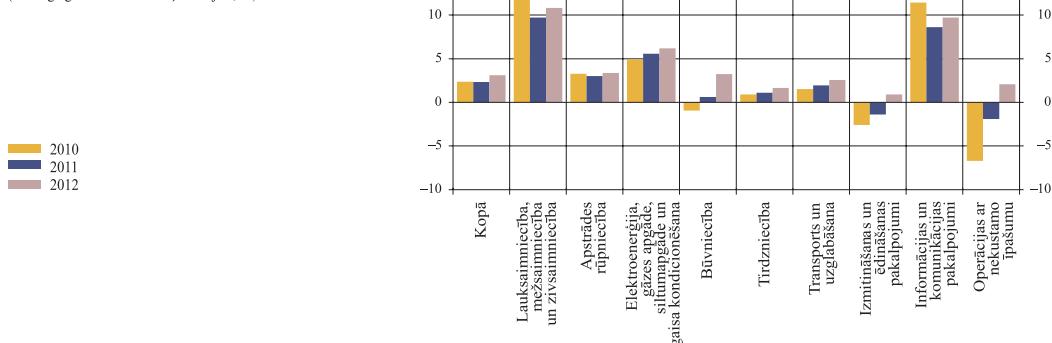
apjoms faktiskajās cenās salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās par 15.4%. Šāda pozitīva attīstība deva iespēju nefinanšu sabiedrībām stiprināt finansiālo stāvokli un uzlabot maksātspēju.

Nefinanšu sabiedrību peļħai⁸ 2012. gadā augot straujāk nekā apgrozījumam, to rentabilitāte⁹ palielinājās līdz 3.11% (2011. gadā – 2.32%; sk. 1.12. att.). Apstrādes rūpniecības rentabilitāte saglabājās stabila. Tirdzniecības nozares rentabilitāte turpināja pakāpeniski augt. Rentabilitāte palielinājās arī elektronenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas nozarē, transportā un uzglabāšanā un informācijas un komunikācijas pakalpojumos. Pozitīvi vērtējama ar nekustamo īpašumu saistīto nozaru (operācijas ar nekustamo īpašumu un būvniecība), kā arī izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu pozitīvā rentabilitāte 2012. gadā. Tas rāda, ka arī krīzes vissmagāk skartās nozares atgūst pelnītspēju, tādējādi mazinot ar to maksātnespēju saistītos riskus.

1.12. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU RENTABILITĀTE

(attiecīgā gada četru ceturķšu vidējais; %)

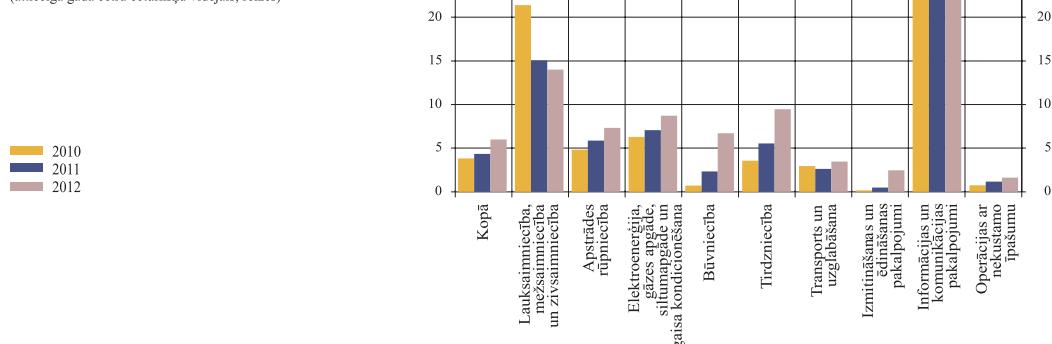

Augot peļħai un procentu liknēm saglabājoties zemā līmenī, nefinanšu sabiedrību spēja pildīt savas saistības 2012. gadā uzlabojās straujāk nekā iepriekšējā gadā. Nefinanšu sabiedrībām kopumā 2012. gadā procentu maksājumu segums¹⁰ pieauga līdz 6.0 reizēm (salīdzinājumā ar 4.3 reizēm iepriekšējā gadā; sk. 1.13. att.). Procentu maksājumu segums palielinājās gandrīz visām nozarēm. Izpēmums bija lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozare, kurā tas turpināja sarukt, jo procentu maksājumi pieauga straujāk nekā peļņa. Taču tas nerada satraukumu, jo šai nozarei procentu maksājumu segums saglabājās ļoti augstā līmenī samērā zemā parādu sloga dēļ. Savukārt operācijās ar nekustamo īpašumu procentu maksājumu segums, lai gan nedaudz palielinājās gada

1.13. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU PROCENTU MĀKSĀJUMU SEGUMS

(attiecīgā gada četru ceturķšu vidējais; reizēs)

⁸ Pamatojoties uz CSP nefinanšu sabiedrību apsekojuma datiem.

⁹ Rentabilitāte – peļņas pirms nodokļiem attiecība pret neto apgrozījumu. Jetver korekcijas, lai samazinātu AS "Latvenergo" grāmatvedības peļņas (no pamatlīdzekļu realizācijas) radīto rentabilitātes pieaugumu 2011. gada 2. un 4. ceturksni.

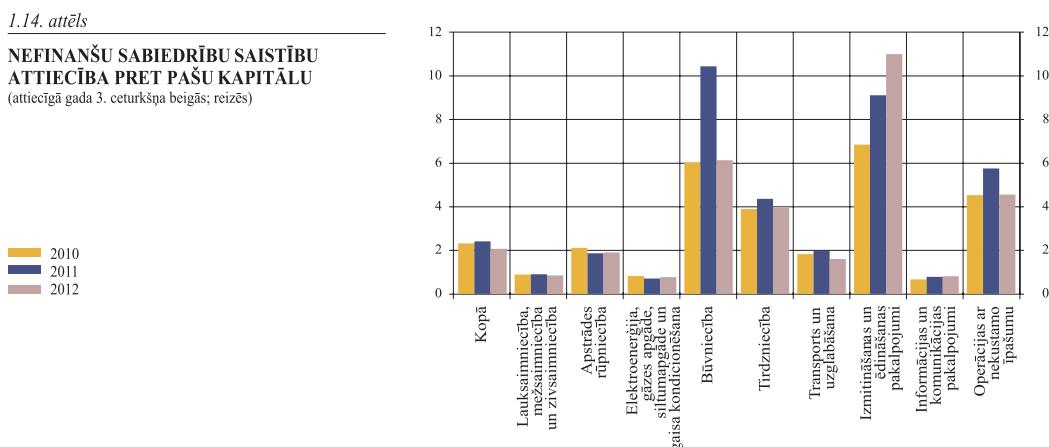
¹⁰ Procentu maksājumu segums – peļņas pirms nodokļiem un procentu maksājumiem attiecība pret procentu maksājumiem.

laikā, saglabājās tuvu kritiskajam līmenim (procentu maksājumu segums <1 norāda uz nefinanšu sabiedrības problēmām segt savas parāda apkalpošanas izmaksas ar pārskata perioda peļņu), tādējādi norādot uz nozares vēl joprojām trauslo finansiālo stāvokli.

Nefinanšu sabiedrību parādu slogans 2012. gadā nedaudz saruka, bet kopumā uzlabojums nav bijis straujš. Nefinanšu sabiedrību saistību attiecība pret pašu kapitālu 3. ceturkšņa beigās bija 2.1 (2011. gada atbilstošā perioda beigās – 2.4; sk. 1.14. att.). Nozīmīga ietekme uz saistību attiecības pret pašu kapitāla sarukumu bija būvniecībai un operācijām ar nekustamo īpašumu, kurām 2012. gadā izdevās kāpināt pašu kapitāla apjomu, savukārt būvniecības saistību apjoms pieauga (galvenokārt tirdzniecības kredīti, kas skaidrojams ar nozares 2012. gadā pieaugušo aktivitāti), bet operāciju ar nekustamo īpašumu nozares saistību apjoms nedaudz saruka. Parādu sloga kāpums bija vērojams izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē.

1.14. attēls

**NEFINANŠU SABIEDRĪBU SAISTĪBU
ATTIECĪBA PRET PAŠU KAPITĀLU**
(attiecīgā gada 3. ceturkšņa beigās; reizēs)

2012. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu jaundibināto nefinanšu sabiedrību skaits saruka par 7.0%, bet kopumā tā līmenis saglabājās augsts. Lielākā daļa no jaundibinātajām nefinanšu sabiedrībām bija SIA (94.7% no kopskaita), turklāt to vairākums (69.2% no jaundibinātajām SIA) bija mazkapitāla SIA. Pozitīvi vērtējama arī LURSOFT publicētā informācija, ka iepriekšējos gados dibinātās mazkapitāla SIA turpina attīstīties un palielināt pamatkapitālu¹¹.

Savukārt juridisko personu maksātnespējas pieteikumu skaits 2012. gadā nedaudz pieauga (par 7.1%), taču iesniegto pieteikumu skaits mēnešu dalījumā krasī svārstījās, neļaujot noteikt nepārprotamu tendenci. Tomēr, pamatojoties uz novēroto nefinanšu sabiedrību finanšu stāvokļa uzlabošanos, krass juridisko personu maksātnespējas pieaugums tuvākajā nākotnē nav gaidāms. Taču slēgto un likvidēto nefinanšu sabiedrību skaits varētu palielināties straujāk, jo Latvijas Republikas Saeima 2012. gada 29. novembrī pieņēma likumu "Grozījumi Komerclikumā"¹², kas paredz iespēju Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrām vai VID izbeigt neaktīvo nefinanšu sabiedrību darbību¹³, tādējādi svītrojot Komercreģistrā ierakstus par ekonomiski neaktīvām nefinanšu sabiedrībām.

1.3.3. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība

Latvijas nekustamā īpašuma tirgū 2012. gadā turpinājās aktivitātes pieaugums, taču tas bija lēnāks nekā iepriekšējā gadā. Lielākajā daļā mājokļu tirgus cenu līmenis saglabājās nemainīgs, bet cenu pieaugums bija vērojams dārgāko mājokļu segmentā.

2012. gadā kopējais Valsts vienotajā datorizētajā zemesgrāmatā reģistrēto pirkuma līgumu skaits pieauga par 5.7% (2011. gadā – par 13.9%). Lielāko devumu kopējā

¹¹ Kirsons, Māris. Pamatkapitālu palielina tikai katrā piektā mazkapitāla SIA. *Dienas Bizness*, 2013, 6. marts.

¹² 29.11.2012. likuma "Grozījumi Komerclikumā" 314.1 pants (spēkā ar 01.01.2013.).

¹³ Piemēram, nefinanšu sabiedrību darbību var izbeigt, ja nefinanšu sabiedrības valdei ilgāk par trim mēnešiem nav pārstāvības tiesību un šīs trūkums nav novērts triju mēnešu laikā pēc rakstiska brīdinājuma saņemšanas; nefinanšu sabiedrība nav ilgstoši reagējusi uz VID sankcijām.

kāpumā nodrošināja pirkuma līgumu skaita pieaugums Rīgas pilsētas, Rīgas rajona, Jūrmalas un Daugavpils zemesgrāmatu nodaļās, kurās kopā reģistrētie pirkuma līgumi veidoja 49.9% no kopējā reģistrēto pirkuma līgumu skaita. Arī nerezidentu pieprasījums turpināja augt – nerezidentu fizisko personu veikto darījumu ar nekustamo īpašumu skaits palielinājās par 18.4%. Turpināja augt arī nerezidentu interese par termiņuzturēšanās atļaujas iegūšanu, iegādājoties nekustamo īpašumu Latvijā. 2012. gadā iesniegts par 46.7% vairāk pieteikumu termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanai. Termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanai iegādātie īpašumi lielākoties atradās Rīgā, Jūrmalā un Rīgas reģionā.

Latvijas Republikas Saeima 2012. gada 15. novembrī pieņema likumu "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli""¹⁴, kas ļauj pašvaldībām noteikt to teritorijām individuālās nekustamā īpašuma procentu likmes pašvaldības saistošajos noteikumos. Šāda pieeja turpmāk ļaus pašvaldībām labāk samērot nekustamā īpašuma nodokļa slogu ar pašvaldības iedzīvotāju maksātspēju.

Nekustamā īpašuma tirgū turpinājās neviensmērīga cenu attīstība. Sērijveida dzīvokļiem Rīgā cenu līmenis saglabājās relatīvi nemainīgs (vidēji 2012. gadā – 584 EUR/m²). Lai gan dzīvokļu jaunbūvēs vidējā cena 2012. gada 1. pusgadā bija samērā stabila, 4. ceturksnī tā, pamazām palielinoties pieprasījumam, turpināja augt, kopumā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada 4. ceturksni palielinoties par 5.8% (sk. 1.15. att.). Cenu starpību lieлākajā daļā gadījumu izskaidro piedāvāto dzīvokļu kvalitātes atšķirības – iegādājoties sērijveida dzīvokļus, bieži nepieciešami papildu ieguldījumi remontam, tādējādi nozīmīgi palielinot nepieciešamo papildu līdzekļu apjomu. Savukārt dzīvokļiem jaunbūvēs, kuri pieder kredītiestāžu nekustamā īpašuma apsaimniekošanas sabiedrībām, nereti iespējams gūt izdevīgākus finansēšanas nosacījumus, kas dara tos pievilkīgākus pat ar salīdzinoši lielāku cenu līmeni. Straujāks cenu kāpums bija dzīvokļiem jaunbūvēs un renovētās ēkās Rīgas centra tuvumā un Vecrīgā, taču šādu īpašumu īpatsvars kopējo darījumu skaitā ir samērā mazs. Augošās dzīvokļu jaunbūvēs cenas veicina kredītiestāžu aktīvu pārvaldīšanas sabiedrības aktīvāk piedalīties nekustamā īpašuma tirgū, un daļai no tām 2012. gads bija pavērsiena punkts darbībā, ļaujot pārdot vairāk īpašumu nekā pārņemt.

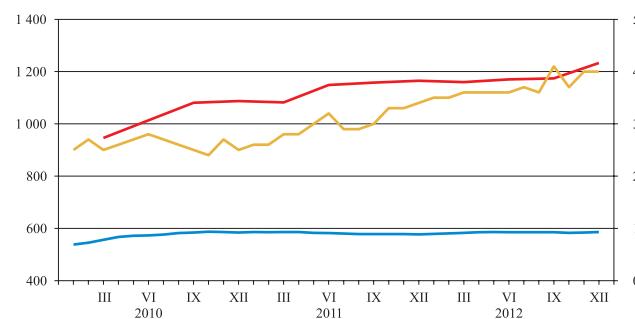
Lai gan aktivitāte nekustamā īpašuma tirgū un dzīvokļu jaunbūvēs cenas turpināja pieaugt, pieejamo nepārdoto dzīvokļu jaunbūvēs skaits neveicina jaunas būvniecības kāpumu. Saskaņā ar CSP apkopoto statistiku uzbūvēto mājokļu daudzdzīvokļu ēkās platība 2012. gadā bija par 23.8% mazāka nekā iepriekšējā gadā, toties par 34.1% pieauga uzbūvēto viendzīvokļu māju platība. Arī 2012. gadā izsniegto būvatļauju paredzētās jaudas dinamika nenorāda uz krasu jaunu daudzdzīvokļu ēku būvniecības kāpumu tuvākajā nākotnē – daudzdzīvokļu ēku jaunbūvēm izsniegto būvatļauju jauda samazinājās par 23.1%.

Mājokļu īres tirgū, saglabājoties spēcīgam pieprasījumam, arī 2012. gadā turpinājās īres maksas pieaugums (sk. 1.15. att.). Pieprasījumu mājokļu īres tirgū veicināja mājsaimniecību maksātspējas pakāpeniskā atjaunošanās un iepriekš raksturotā situācija nekustamā īpašuma tirgū (nepieciešamība pēc papildu ieguldījumiem dzīvoklī, kas apgrūtina sērijveida dzīvokļu iegādi). Saglabājoties zemām procentu likmēm un augot īres maksai,

1.15. attēls

SĒRIJVEIDA DZĪVOKĻU KVADRĀTMETRA VIDĒJĀ CENA UN īRES MAKSA RĪGĀ; DZĪVOKĻU JAUNBŪVĒS RĪGAS MIKRORAJONOS VIDĒJĀ CENA (EUR/m²)

- Sērijveida dzīvokļu Rīgā vidējā cena (vidējais no SIA "Latīo", SIA "Arco Real Estate" un SIA "Oberflau Real Estate" publiskotās informācijas)
- Dzīvokļu jaunbūvēs Rīgas mikrorajonos vidējā cena (SIA "Latīo")
- Sērijveida dzīvokļu Rīgā vidējā īres maksas (SIA "Latīo", labā ass)

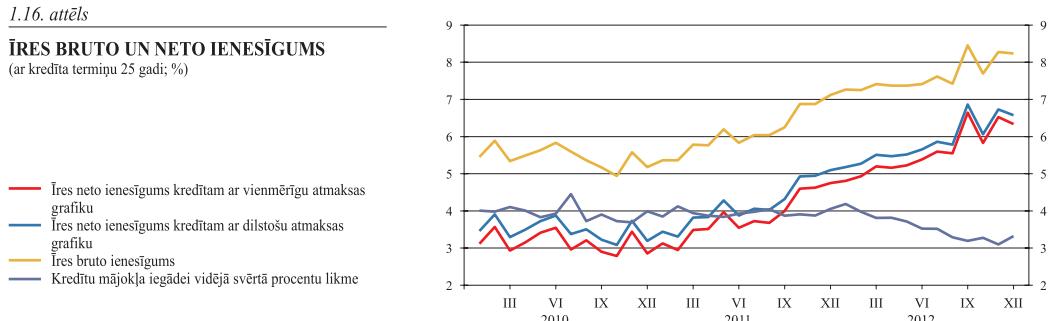

¹⁴ 15.11.2012. likums "Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli"" (spēkā ar 18.12.2012.).

sērijveida dzīvokļu īres bruto¹⁵ un neto¹⁶ ienesīgums 2012. gadā turpināja palielināties (sk. 1.16. att.). Šāda situācijas attīstība un samērā zemais ilgtermiņa noguldījumu ienesīgums kredītiestādēs motivēja arvien vairāk uzņēmēju un privātpersonu, kuriem ir pietiekami uzkrājumi, iegādāties dzīvokļus, lai tos remontētu un izīrētu.

1.16. attēls

ĪRES BRUTO UN NETO IENESĪGUMS
(ar kredīta termiņu 25 gadi; %)

Piezīme. Ienesīguma aprēķinam izmantotas SIA "Latio" sērijveida dzīvokļu vidējais 1 m² īres cenas Rīgas mikrorajonos un vidējā iegādes cena sērijveida dzīvoklim Rīgā; procentu likme ir privātpersonām mājokļa iegādei visās valūtās izsniegtio kredītu vidējā svērtā procentu likme.

Komercplatību īres tirgū 2012. gadā bija vērojams aktivitātes pieaugums. Mazumtirdzniecības samērā straujā kāpuma dēļ tirdzniecības telpu īres tirgū samazinājās neizīrēto platību skaits, pieprasītākajos rajonos (Vecrīgā) izīrēto platību īpatsvaram pat tuvojoties 100%, tāpēc palielinājās arī īres maksa – saskaņā ar SIA "Rent in Riga" vērtējumu 2012. gadā Rīgas centrā tirdzniecības telpu īres maksa pieauga aptuveni par 20%, bet pārējās teritorijās – par 10%¹⁷. Biroju tirgū joprojām vislielākais pieprasījums bija pēc maziem birojiem, palielinājās arī biroju īres maksa.

1. ielikums. Kredītiestāžu aptauja par riskiem Latvijas finanšu sistēmā

2012. gadā Latvijas Banka sāka veikt kredītiestāžu aptauju par riskiem ar mērķi apkopot kredītiestāžu viedokļus par esošajiem un iespējamie riskiem, kuri varētu ietekmēt Latvijas finanšu sistēmas stabilitāti tuvāko sešu mēnešu laikā. Latvijas Banka plāno turpmāk veikt šādu aptauju divas reizes gadā – janvārī un jūlijā. Risku aptaujā ietverti divi jautājumi, tā sniedz respondentiem iespēju izteikt viedokli par Latvijas Bankas definētajām risku kategorijām un arī komentēt Latvijas finanšu sistēmas stabilitāti un to ietekmējošos riska faktorus. 2013. gada janvārī, novērtējot riskus Latvijas finanšu sistēmā 2013. gada 1. pusgadam, aptaujā piedalījās 15 Latvijas kredītiestāžu.

Saskaņā ar kredītiestāžu novērtējumu galvenais risks, kas var ietekmēt Latvijas finanšu sistēmu šajā laikā, ir ES valsts parāda krizes padziļināšanās un tās iespējamā negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību. Šā riska iestāšanās iespējamība un tā potenciālā ietekme kopumā novērtēta kā vidēja (pilns risku novērtējums apkopots 1.1. tabulā).

Kā otro būtiskāko risku kredītiestādes norāda nefinanšu sabiedrību maksātspējas paslītināšanos, novērtējot tā iestāšanās iespējamību un potenciālo ietekmi kā vidēju.

Kā nākamo riska grupu ar zemāku par vidēju iestāšanās iespējamību (no 1.5 līdz 2.5) un vidēju ietekmi kredītiestādes min Latvijas ekonomiskās situācijas paslītināšanos, kā arī mājsaimniecību maksātspējas un kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātes paslītināšanos. Kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātes paslītināšanās risks galvenokārt saistīts ar kredītiestāžu izsniegtio kredītu atlikuma kvalitāti, savukārt mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību maksātspējas paslītināšanās riska iestāšanās ietekmētu ne tikai kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitāti, bet arī citu finanšu sabiedrību finanšu rādītājus, kā arī kopējo ekonomisko situāciju valstī.

¹⁵ Īres bruto ienesīguma līkne rāda, cik nopelnītu dzīvokļa īpašnieks, iegādājoties dzīvokli un to izīrējot. Bruto ienesīgums (gadā) = (dzīvokļa 1 m² vidējā īres maksa x 12) : (dzīvokļa 1 m² vidējā pārdošanas cena) × 100.

¹⁶ Īres neto ienesīgums rāda, cik nopelnītu dzīvokļa īpašnieks, iegādājoties dzīvokli, nemot kredītu uz 25 gadiem un izīrējot iegādāto mājokli. Neto ienesīgums (gadā) = (dzīvokļa 1 m² vidējā īres maksa x dzīvokļa vidējā platība × 12 × kredīta termiņš gados – kopējie procentu maksājumi par kredītu) : (dzīvokļa vidējā pārdošanas jeb tirgus cena x kredīta termiņš gados) × 100.

¹⁷ SIA "Rent in Riga". Komercplatību nomas tirgus apskats. 2012. gads.

*1.1. tabula***Iespējamo risku novērtējums**(2013. gada janvārī veiktas risku aptaujas rezultāti)¹⁸

Rādītāji	Iestāšanās iespējamība	Potenciālā ietekme			
ES valsts parāda krizes padziļināšanās un tās iespējamā negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību	3.1	3.3			
Nefinanšu sabiedrību maksātspējas pasliktināšanās	2.6	3.0			
Latvijas ekonomiskās situācijas pasliktināšanās	2.4	3.2			
Latvijas kredītiestāžu kreditportfelja kvalitātes pasliktināšanās	2.3	3.1			
Mājsaimniecību maksātspējas pasliktināšanās	2.3	2.9			
Iedzīvotāju uzticēšanās Latvijas finanšu sistēmai kritums	2.1	2.8			
Finansējuma piesaistes nosacījumu pasliktināšanās Latvijas kredītiestādēm	2.0	3.0			
Straujas nekustamā īpašuma cenu pārmaiņas	1.7	3.1			
Pārmērīgi straujš saistību līmeņa samazināšanās process (<i>deleveraging</i>)	1.5	2.4			
[0.0–0.5)	[0.5–1.5)	[1.5–2.5)	[2.5–3.5)	[3.5–4.5)	[4.5–5.0]

*Skala, kur 1 – neliena riska pakāpe, 2 – mazāka par vidēju, 3 – vidēja, 4 – lielāka par vidēju, 5 – liela.**Piezīme. Kvadrātiekas – ieskaitot intervāla robežvērtību, apalās iekavas – neieskaitot intervāla robežvērtību.*

Novērtējot finansējuma piesaistes nosacījumu pasliktināšanās risku Latvijas kredītiestādēm, kredītiestādes novērtē tā iestāšanās iespējamību kā mazāku par vidēju, savukārt potenciālo ietekmi – kā vidēju.

Novērtējot piecas Latvijas Bankas noteiktās risku kategorijas pēc riska pakāpes, kredītiestāžu eksperti kā būtiskākos min ārējos makrofinansiālos riskus (sk. 1.17. att.). Salīdzinājumā ar iepriekšējās aptaujas (2012. gada septembrī) rezultātiem kredītiestādes šā riska pakāpi novērtēja zemāk.

*1.17. attēls***RISKU KATEGORIJU NOVĒRTĒJUMS PĒC RISKA PAKĀPES (NEMOT VĒRĀ RISKA IESTĀŠANĀS IESPĒJAMĪBU UN IESPĒJAMO NEGATĪVO IETEKMI TURPMĀKO SEŠU MĒNEŠU LAIKĀ)**

2012. gada 2. pusgads
2013. gada 1. pusgads

Skala, kur 1 – neliena riska pakāpe, 2 – mazāka par vidēju, 3 – vidēja, 4 – lielāka par vidēju, 5 – liela.

Pēc nozīmīguma otrā risku kategorija ir kredītrisks. Kopumā šā riska pakāpe tiek novērtēta kā vidēja, un saskaņā ar aptaujas dalībnieku viedokli šis risks ir samazinājies.

Pārējo risku kategoriju – likviditātes un finansējuma riska, pelnītspējas un maksātspējas riska, kā arī iekšzemes makroekonomiskā riska – pakāpi kredītiestādes novērtē kā mazāku par vidēju.

¹⁸ Risku iestāšanās iespējamība un potenciālā ietekme ir aritmētiskie vidējie no respondentu sniegtajiem novērtējumiem atbilstoši riska pakāpu skalai.

2. KREDĪTIESTĀŽU SEKTORA ATTĪSTĪBA UN RISKI

Tautsaimniecībai dinamiski attīstoties un nozīmīgi palielinoties investoru konfidencei par Latvijas tautsaimniecību un finanšu sektoru, kredītiestāžu darbības rezultāti 2012. gadā turpināja uzlaboties. Kredītportfelē kvalitāte uzlabojās, un tas vienlaikus ar kopējās iekšzemes ekonomiskās vides un aizņēmēju finansiālā stāvokļa pozitīvām pārmaiņām veicināja kredītiestāžu kredītriska kopumā lēnu sarukumu. Turpinājās kredītiestāžu saistību samazināšanas process (deleveraging), un to galvenokārt noteica esošā kredītportfelē sarukums un vājā kredītēšanas aktivitāte. Lielākā daļa Latvijas kredītiestāžu 2012. gadā darbojās ar stabili peļņu. Kredītiestāžu KPR bija augsts, kopējam KPR pārsniedzot FKTK noteikto minimālo kapitāla prasību vairāk nekā divas reizes. Kredītiestāžes turpināja palielināt kapitālu arī 2012. gadā. Lielāko daļu kapitāla veido augtākās kvalitātes kapitāls jeb t.s. pirmā līmeņa kapitāls. Tāpēc var secināt, ka Latvijas kredītiestāžes pašlaik var pilnībā izpildīt topošās Bāzeles III prasības. Turpinot samazināties kredītportfeli, likvīdo aktīvu īpatsvars kopējos kredītiestāžu aktīvos pieauga. Kredītiestāžu pasīvos turpināja palielināties (pārsvarā īstermiņa) noguldījumu atlikums, vienlaikus Ziemeļvalstu banku (pārsvarā ilgtermiņa) finansējumam Latvijas meitasbankās joprojām sarūkot. Tādējādi pieauga kredītiestāžu aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētība. Tomēr likviditātes stresa testu rezultāti liecina, ka kredītiestāžu spēja absorbēt finansējuma aizplūdes šokus saglabājusies augstā līmenī.

2.1. Kredītu dinamika un kredītu kvalitāte¹⁹

Iekšzemes makrofinansiālajai videi uzlabojoties, 2012. gadā kredītēšanas tirgus pakāpeniski atveselojās. Turpinājās kredītportfelē kvalitātes uzlabošanās, kredītiestādēm aktīvāk strādājot ar kredītpārņējiem, kurus skārušas finansiālas grūtības, un norakstot bezcerīgos kredītus. Iekšzemes ekonomiskās vides, aizņēmēju finansiālā stāvokļa un kredītportfelē kvalitātes uzlabošanās norāda uz kredītriska lēnu mazināšanos. Tomēr liels kavēto un pārstrukturēto kredītu apjoms, joprojām augsts bezdarba līmenis, zems mājsaimniecību ienākumu līmenis, kā arī aizņēmēju niecīgās rezerves, lai absorbētu papildu šokus, joprojām uztur augstu kredītriska līmeni.

Lai gan kreditēšanas gada pārmaiņas joprojām bija negatīvas, kredītportfelē samazināšanās temps ievērojami saruka. Rezidentiem izsniegtu kredītu atlikums samazinājās par 4.1%, un tas bija daudz mazāks kritums nekā 2011. gadā (8.3%). Neietverot norakstīto kredītu ietekmi, rezidentu kredītu atlikuma gada sarukuma temps decembra beigās bija 1.0% (2011. gada decembra beigās – 5.9%; sk. 2.1. att.). Rezidentu kredītportfelis 2012. gada sākumā saruka mēreni, bet ar 2012. gada 2. ceturksni aktivitāte kreditēšanas tirgū būtiski pieauga, un rezidentiem izsniegtu kredītu atlikums līdz novembrim kopumā samazinājās tikai nedaudz (t.sk. jūnijā un augustā pirmo un otro reizi kopš 2008. gada oktobra iekšzemes kredītu atlikums mēneša laikā palielinājās). Decembrī iekšzemes kredītportfelis nozīmīgi saruka, un tas galvenokārt skaidrojams ar sezonāliem faktoriem. Norakstīto kredītu apjoms, kas parasti ir nozīmīgs, noslēdzot pārskata gadu, 2012. gada decembīrī sasniedza vēsturisku rekordu (92 milj. latu), un līdzīgi kā iepriekšējos gados nefinanšu sabiedrību kredītu atmaksas apjoms decembīrī arī bija samērā liels.

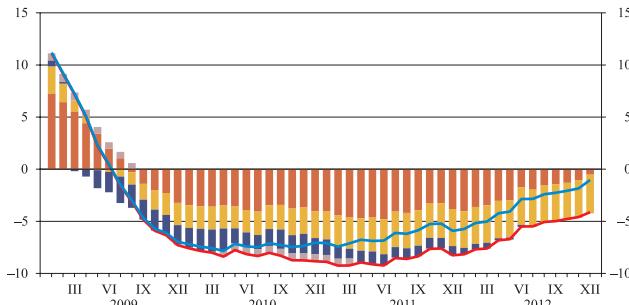
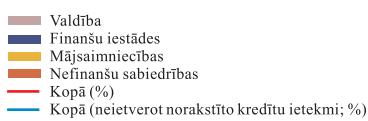
Bija vērojama aktīvāka nefinanšu sabiedrību kreditēšana, bet kredītiestāžu mājsaimniecībām no jauna izsniegta finansējuma apjoms joprojām bija samērā neliels, un tas atspoguļo šauru potenciālo maksātspējīgo aizņēmēju loku mājsaimniecību sektorā. Kopējā kredītportfelē kritums 2012. gadā gandrīz pilnībā skaidrojams ar mājsaimniecību kredītportfelē sarukumu (sk. 2.1. att.). Pakāpeniski uzlabojoties nefinanšu sabiedrību finansiālajam stāvoklim (sk. 1.3.2. sadaļu) un saskaņā ar kredītiestāžu vērtējumu pieaugot arī kredītu pieprasījumam, nefinanšu sabiedrībām izsniegtu kredītu atlikums kopš 2. ceturksna kopumā nedaudz palielinājās. Turpretī mājsaimniecību sektorā situācija bija gandrīz nemainīga: ilgstoši saglabājoties samērā vājai kreditēšanas aktivitātei, turpinājās mājsaimniecībām izsniegta kredītu atlikuma samazināšanās. Saskaņā ar Latvijas Banks

¹⁹ Salīdzināšanas nolūkā visas laikrindas šajā sadaļā atspoguļotas, neietverot AS "Parex banka" un AS "Latvijas Krājbanka" datus.

2.1. attēls

**REZIDENTIEM IZSNIEGTO KREDĪTU
ATLIKUMA GADA PĀRMAIJU TEMPS
UN TĀ KOMPONENTI SEKTORU
DALĪJUMĀ**

(procēntu punktos)

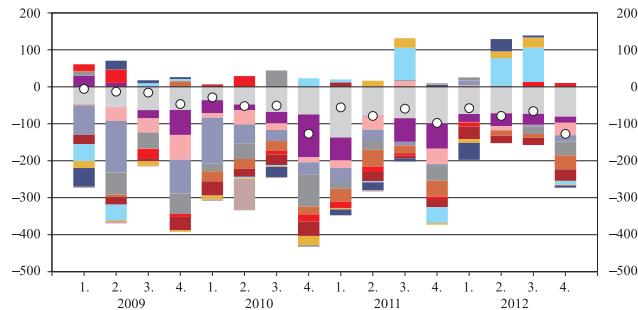
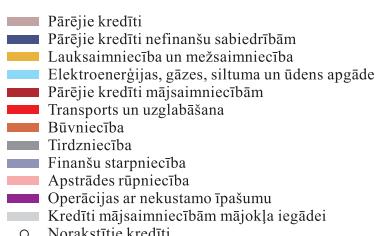

veiktais kredītiestāžu aptaujas rezultātiem kredītu standarti kredītiem mājokļa iegādei 1. un 2. pusgadā tika nedaudz pastiprināti (sk. 2. ielikumu). Vienlaikus kredītiestādes norādīja uz mājsaimniecību kredītu pieprasījuma kāpumu.

Nefinanšu sabiedrību kreditēšanas atveseļošanās galvenais veicinātājs 2012. gadā bija elektroenerģijas nozare un (daudz mazāk) lauksaimniecība un transporta nozare, savukārt visām pārējām lielākajām nozarēm izsniegto kredītu atlikuma sarukums bija mazāks nekā 2011. gadā. Elektroenerģijas, gāzes, siltuma un ūdens apgādes nozarei izsniegto kredītu atlikums 2. un 3. ceturksnī ievērojami pieauga (sk. 2.2. att.), kredītiestādēm finansējot lielu investīciju projektu īstenošanu un arī piešķirot īsterīju kredītus apgrozāmo līdzekļu palielināšanai. Arī strauji augošās lauksaimniecības kreditēšanas dinamika otro gadu pēc kārtas bija pozitīva. Lai gan apstrādes rūpniecības sniegums joprojām bija pārliecinošs, to vēl arvien neatspoguļoja nozarei izsniegto kredītu atlikuma pieaugums, un to varētu skaidrot ar aktīvāku citu finansēšanas avotu izmantošanu (t.sk. ārvalstu mātesuzņēmumu finansējumu). Tādējādi apstrādes rūpniecībai izsniegto kredītu atlikuma sarukums turpinājās, decembrī sasniedzot 5.0% (galvenokārt to nozarei izsniegto kredītu norakstīšanas dēļ, kuru atmaksa tika ilgstoši kavēta).

2.2. attēls

**REZIDENTU KREDĪTPORTFEĻA
CETURKSNA PĀRMAIJU STRUKTŪRA
LIELĀKO SEGMENTU DALĪJUMĀ**
(milj. latu)

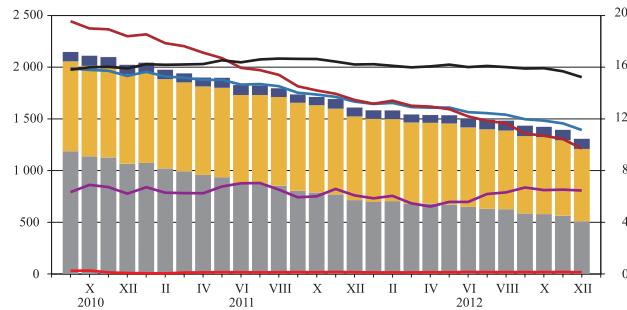
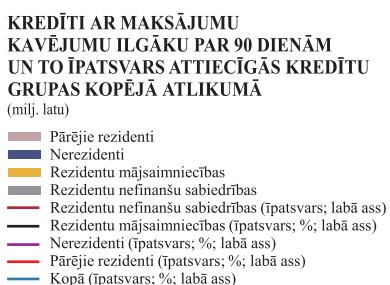

Piezīme. 2011. gada 4. ceturksnā kredītportfeļa pārmaiņas tika koriģētas, lai izslēgtu vienas kredītiestādes nozaru pārklassifikācijas efektu.

Gaidāms, ka arī 2013. gadā būs vērojama atšķirīga kreditēšanas dinamika aizņēmēju kategoriju dalījumā: nefinanšu sabiedrību kreditēšana, visticamāk, pakāpeniski atjaunojas, savukārt mājsaimniecību kreditēšana joprojām stagnēs. Turpinoties tautsaimniecībasizaugsmei un pakāpeniski uzlabojoties nefinanšu sabiedrību finansiālajam stāvoklim, kredītiestāžu aizdevumi varētu klūt pieejamāki plašākam uzņēmēju lokam. Kredītiestādes turpinās aktīvi kreditēt tās nozares, kas saņema lielāku kredītiestāžu izsniegto kredītu daļu iepriekšējā gadā. Savukārt ar nekustamo īpašumu saistītajām nozarēm (operācijas ar nekustamo īpašumu un būvniecību) izsniegto kredītu atlikums arī turpmāk saruds, tādējādi diversificējot kredītiestāžu kredītpotfeļa struktūru un padarot to mazāk pakļautu ar nekustamo īpašumu saistītajam riskam. Būtiska mājsaimniecību kreditēšanas atveseļošanās 2013. gadā nav gaidāma, jo to finansiālā ievainojamība joprojām būs augsta un uzlabojuma pazīmes ir nelielas. Ilgstoši kavēto kredītu īpatsvars mājsaimniecību kredītpotfeļi joprojām ir liels. Situācija darba tirgū uzlabojas, bet nepietiekami (bezdarba līmenis ir samērā augsts un reālās darba samaksas pieaugums – mērens), lai būtiski paātrinātu kreditēšanas atveseļošanos.

Vienlaikus ar labvēlīgajām norisēm tautsaimniecībā 2012. gadā turpinājās nozīmīgāka nekā iepriekš kredītiestāžu kredītporfeļa kvalitātes uzlabošanās. Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars decembra beigās kritās līdz 11.1% (sk. 2.3. att.). Nefinanšu sabiedrību finansiālajiem rādītājiem uzlabojoties (sk. 1.3.2. sadaļu) un pakāpeniski attīrot kredītiestāžu bilances no kredītiem, kuru maksājumi ilgstoti kavēti, nefinanšu sabiedrībām izsniegtā kavēto kredītu atlikums saruka visās lielākajās tautsaimniecības nozarēs (visbūtiskāk operācijās ar nekustamo īpašumu, apstrādes rūpniecībā un izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumos). Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām atlikums mājsaimniecību kredītporfeļi arī samazinājās (4. ceturksnī – nozīmīgi), tomēr sakarā ar būtisku kopējā mājsaimniecību kredītporfeļa kritumu kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars saruka mazāk.

2.3. attēls

Pastāvot mērenai tautsaimniecības izaugsmei, saskaņā ar bāzes scenāriju gaidāms, ka kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars turpinās pakāpeniski sarukt. Mērens aizņēmēju maksātspējas uzlabojums veicinās turpmāku saistību ne-pildīšanas varbūtības sarukumu (tādējādi samazinot arī jaunu kavēto kredītu plūsmu veidošanos) un to, ka daļai aizņēmēju ar ilgstoti kavētajiem kredītiem maksātspēja, ie-spējams, vēl varētu atjaunoties. Gaidāms, ka kredītiestāžu bilanču attīrišanai no krīzes laikā uzkrātajiem bezcerīgajiem kredītiem joprojām būs noteicošā loma ilgstoti kavēto kredītu īpatsvara samazināšanā. Lielāka daļa kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām ir atgūšanas procesā, un turpmāk gaidāma šo kredītu norakstīšana.

Pašlaik kredītiestāžu bilanču attīrišana notiek lēni, bet mājsaimniecību kredītu sektorā 2013. un 2014. gadā tā varētu paātrināties. Kopš Maksātnespējas likuma grozījumu stāšanās spēkā 2010. gada 1. novembrī, kas padarīja maksātnespējas procedūru pieejamāku, privātpersonu maksātnespējas pieteikumu skaits pieauga. Tā kā maksātnespējas process, kuru veido bankrota procedūra un saistību dzēšanas procedūra, prasa zināmu laiku un nozīmīgāka parāda daļa tiek dzēsta saistību dzēšanas procedūras laikā, kuras ilgums ir 2–3.5 gadi, gaidāms, ka tuvākajos divos gados tiks pabeigli pirmie maksātnespējas procesi. Uzkrājumu norma atgūšanas procesā esošajiem kredītiem (kuru nozīmīgu daļu varētu veidot maksātnespējas procesā esošo aizņēmēju parāds kredītiestādēm) ir augsta, t.i., kredītiestādes jau izveidoja pietiekamus uzkrājumus šiem bezcerīgajiem kredītiem.

2012. gadā pārstrukturēto kredītu dinamika bija lejupvērsta, tāpēc kredītiestāžu pakļautība potenciālajam kredītporfeļa kvalitātes pasliktināšanās riskam, palēninoties tautsaimniecības izaugsmei, kopumā pakāpeniski saruka (sk. 2.4. att.). Pārstrukturēto kredītu, kuru maksājumi nav kavēti ilgāk par 90 dienām, īpatsvars kopējā kredītiestāžu kredītporfeļi saruka no 14.2% 2011. gada beigās līdz 11.7% 2012. gada beigās. Nozīmīgākais pārstrukturēto kredītu, kuru maksājumi nav kavēti ilgāk par 90 dienām, samazinājums bija segmentos ar lielāku pārstrukturēto kredītu atlikumu, t.i., operācijās ar nekustamo īpašumu un mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegtajos kredītos.

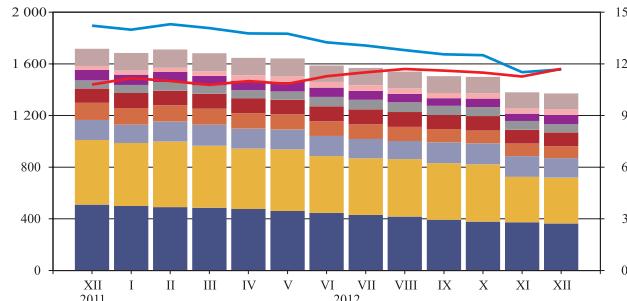
Lai gan kredītiestāžu nerezidentiem izsniegto kredītu atlikums 2012. gadā pieauga par 7.4%, decembra beigās nerezidentu kredītporfeļis joprojām veidoja 12.9% no kopējā kredītiestāžu kredītporfeļa. Neuzskatot iekšzemes tirgu par pietiekami perspekīvu, dažas kredītiestādes vairāk specializējās nerezidentu kreditēšanā. Nerezidentu kreditēšana saistīta ar papildu riskiem (valsts, juridiskais un reputācijas risks), tādējādi 2013. gadā ir

2.4. attēls

PĀRSTRUKTURĒTIE KREDĪTI, KURU MAKSĀJUMI NAV KAVĒTI ILGĀK PAR 90 DIENĀM, LIELAKO SEGMENTU DALĪJUMĀ, TO ĪPATSVARS KREDĪTIESTĀŽU KOPĒJĀ KREDĪTPORTFELĪ UN UZKRĀJUMU NORMA ŠIEM KREDĪTIEM

(milj. latu)

- Pārējās nozares
- Izmitināšana un ādināšana
- Tirdzniecība
- Būvniecība
- Apstrādes rūpniecība
- Pārējie kredīti mājsaimniecībām
- Nerezidenti
- Operācijas ar nekustamo īpašumu
- Mājsaimniecībām mājokļa iegādei
- Īpatvars kopējā kredītportfelī (%) ; labā ass)
- Uzkrājumu norma (%) ; labā ass)

aktuāla nepieciešamība pievērst pastiprinātu uzmanību kredītriska pārvaldīšanas praksei un risku mazināšanas pasākumu īstenošanai kredītiestādēs ar nozīmīgu nerezidentu kredītportfeļa pieaugumu. Kredītportfeļa kvalitātes dati pagaidām nenorāda uz šo risku īstenošanos, tieši pretēji – nerezidentiem izsniegtu kredītu kvalitāte ir daudz labāka nekā rezidentiem izsniegtu kredītu kvalitāte (sk. 2.3. att.), un tā 2012. gadā kopumā gandrīz nemainījās.

2. ielikums. Kredītiestāžu aptauja par nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību kreditēšanu

Latvijas Banka 2012. gadā turpināja veikt aptauju par kredītiestāžu izsniegtajiem kredītiem nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām. Aptaujas rezultāti sniedz apkopotu informāciju par kreditēšanas attīstības tendencēm 2012. gadā un kredītiestāžu prognozem 2013. gada 1. pusgadam. Pēdējā aptaujā piedalījās deviņas kredītiestādes, aptverot vairāk nekā 92% no kopējā kredītiestāžu iekšzemes kredītpotfeļa.

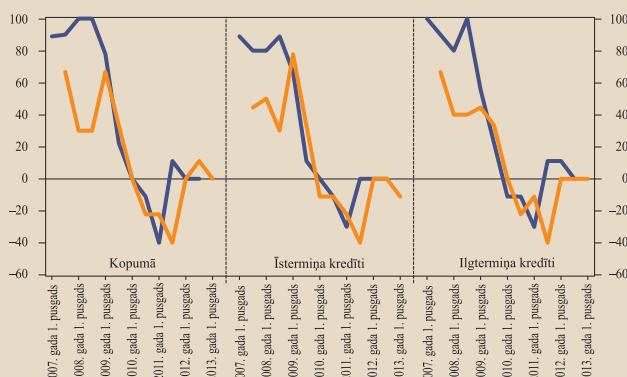
Kredītu standarti un nosacījumi

Apkopotie aptaujas rezultāti liecina, ka 2012. gadā kopumā kredītu standarti nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām nemainījās. Tikai dažas kredītiestādes paziņoja par stingrāku standartu noteikšanu atsevišķiem aizdevumu veidiem mājsaimniecībām (sk. 2.5. un 2.6. att.). 2013. gada 1. pusgadā kredītiestādes kopumā neplāno būtiskas kredītu standartu pārmaiņas – tikai viena kredītiestāde kā iespējamu minēja stingrāku kredītu standartu noteikšanu, izsniedzot mājsaimniecībām kredītu mājokļa iegādei.

2.5. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM PIEMĒROTO KREDĪTU STANDARTU PĀRMAINĀS
(par stingrāku kredītu standartu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

- Fakts
- Kredītiestāžu prognoze

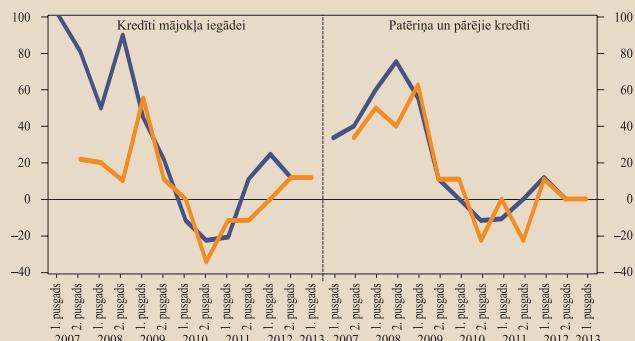

Jau tradicionāli nefinanšu sabiedrībām piemērotos kredītu standartus labvēlīgi ietekmēja galvenokārt kredītiestāžu konkurence, savukārt atsevišķas kredītiestādes minēja arī samērā labvēligus tirgus apstāklus, kredītiestādes finansiālo stāvokli un optimistiskākas vispārējās ekonomiskās aktivitātes prognozes un nozaru perspektīvas (sk. 2.7. att.). Kopumā 2012. gadā neviens no faktoriem nav nozīmīgi ietekmējis kredītu standartus,

2.6. attēls

**MĀJSAIMNIECĪBĀM PIEMĒROTO
KREDĪTU STANDARTU PĀRMAIŅAS**
(par stingrāku kredītu standartu piemērošanu ziņojušo
kredītiestāžu skaits; neto; %)

— Fakts
— Kredītiestāžu prognoze

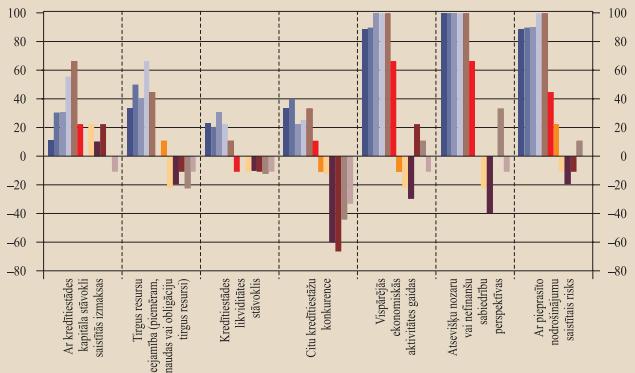

ko kredītiestādes piemēro, izsniedzot mājsaimniecībām kredītus mājokļa iegādei (sk. 2.8. att.), savukārt patēriņa un pārējo kredītu standartus pozitīvi ietekmēja konkurence un labvēlīgāka ekonomiskā situācija (sk. 2.9. att.).

2.7. attēls

**FAKTORU IETEKME UZ STINGRĀKU
KREDĪTU STANDARTU PIEMĒROŠANU,
IZSNIEDZOT NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM
KREDĪTUS VAI ATVEROT KREDĪTLĪNIJAS**
(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

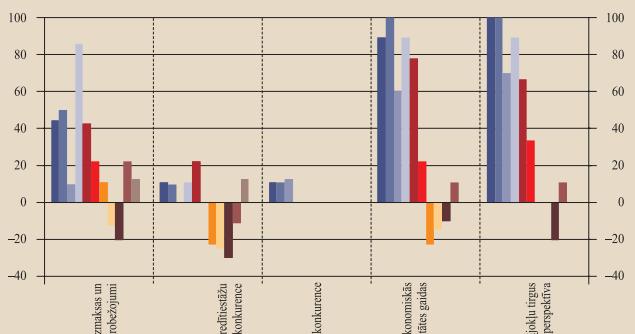
■ 2007. gada 1. pugsads ■ 2010. gada 1. pugsads
■ 2007. gada 2. pugsads ■ 2010. gada 2. pugsads
■ 2008. gada 1. pugsads ■ 2011. gada 1. pugsads
■ 2008. gada 2. pugsads ■ 2011. gada 2. pugsads
■ 2009. gada 1. pugsads ■ 2012. gada 1. pugsads
■ 2009. gada 2. pugsads ■ 2012. gada 2. pugsads
■ 2010. gada 1. pugsads ■ 2013. gada 1. pugsads
■ 2010. gada 2. pugsads ■ 2013. gada 2. pugsads

2.8. attēls

**FAKTORU IETEKME UZ STINGRĀKU
KREDĪTU STANDARTU PIEMĒROŠANU,
IZSNIEDZOT MĀJSAIMNIECĪBĀM
KREDĪTUS MĀJOKĻA IEGĀDEI**
(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

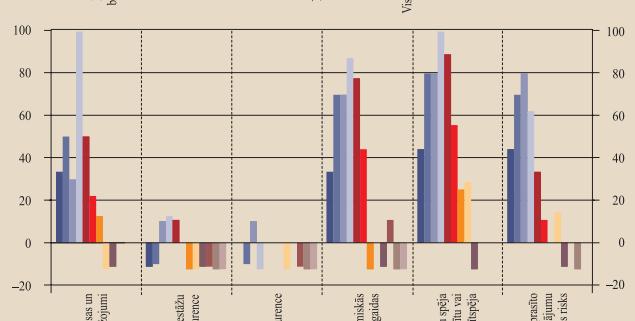
■ 2007. gada 1. pugsads ■ 2010. gada 1. pugsads
■ 2007. gada 2. pugsads ■ 2010. gada 2. pugsads
■ 2008. gada 1. pugsads ■ 2011. gada 1. pugsads
■ 2008. gada 2. pugsads ■ 2011. gada 2. pugsads
■ 2009. gada 1. pugsads ■ 2012. gada 1. pugsads
■ 2009. gada 2. pugsads ■ 2012. gada 2. pugsads

2.9. attēls

**FAKTORU IETEKME UZ STINGRĀKU
STANDARTU PIEMĒROŠANU, IZSNIEDZOT
KREDĪTUS MĀJSAIMNIECĪBĀM**
(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu skaits
patēriņu un pārējiem kredītiem; neto; %)

■ 2007. gada 1. pugsads ■ 2010. gada 1. pugsads
■ 2007. gada 2. pugsads ■ 2010. gada 2. pugsads
■ 2008. gada 1. pugsads ■ 2011. gada 1. pugsads
■ 2008. gada 2. pugsads ■ 2011. gada 2. pugsads
■ 2009. gada 1. pugsads ■ 2012. gada 1. pugsads
■ 2009. gada 2. pugsads ■ 2012. gada 2. pugsads

2012. gadā kredītiestādes turpināja noteikt stingrākus aizdevumu piešķiršanas nosacījumus galvenokārt mājsaimniecībām. Vairākas kredītiestādes paaugstināja procentu likmju ucenojumu riskantajiem aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām, kā arī riskantajiem un parastajiem aizdevumiem mājsaimniecībām. Mājsaimniecībām mājokļa iegādei paredzētajiem kredītiem tika noteikti stingrāki aizdevuma summas un nodrošinājuma vērtības attiecības nosacījumi, kā arī aizdevuma termiņa nosacījumi.

Kredītu pieprasījums

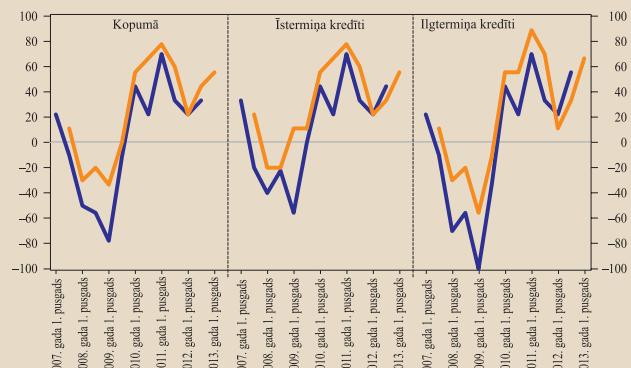
Kredītiestādes norāda, ka arī 2012. gadā kopumā nefinanšu sabiedrību veiktais kredītu pieprasījums palielinājās (sk. 2.10. att.), tradicionāli pastāvot nepieciešamībai veikt ieguldījumus pamatlīdzekļos un finansēt krājumus un apgrozāmos līdzekļus, turklāt 2. pusgadā kā jauns faktors jāatzīmē mazākas nefinanšu sabiedrību iekšējo līdzekļu izmantošanas iespējas. Kopš 2010. gada vērojamais mājsaimniecību veiktā kredītu pieprasījuma pieaugums 2012. gada 2. pusgadā stabilizējās (sk. 2.11. att.). To veicināja augstāka kredītnēmēju pārliecība par sava finansiālā stāvokļa uzlabošanos un optimistiskāka mājokļu tirgus perspektīvas. Kredītiestādes sagaida būtisku (galvenokārt nefinanšu sabiedrību veikta) kredītu pieprasījuma pieaugumu 2013. gada 1. pusgadā.

2.10. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU VEIKTĀ KREDĪTU VAI KREDĪTLĪNIJU PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS

(par pieprasījuma palielināšanos ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

— Fakts
— Kredītiestāžu prognoze

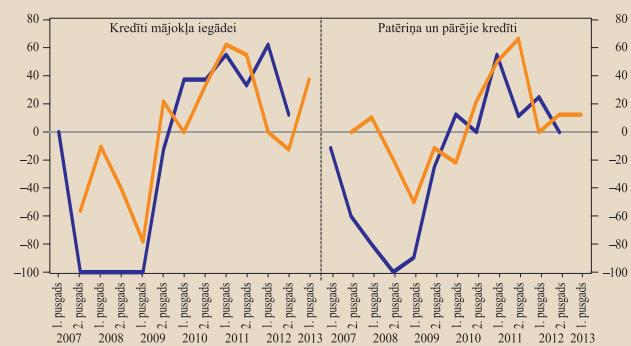

2.11. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU VEIKTĀ KREDĪTU PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS

(par pieprasījuma palielināšanos ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

— Fakts
— Kredītiestāžu prognoze

Aizņēmēju finansiālais stāvoklis

Saskaņā ar kredītiestāžu vērtējumu 2012. gadā aizņēmēju finansiālais stāvoklis turpināja uzlaboties visās vadošajās tautsaimniecības nozarēs, kā arī mājsaimniecību sektorā. Īpaši pozitīvs bija tirdzniecības un apstrādes rūpniecības vērtējums (sk. 2.12. att.). Būtiski atzīmēt, ka kredītiestādes ļoti optimistiski raugās uz mājsaimniecību un tautsaimniecības vadošo nozaru (izņemot būvniecību) nefinanšu sabiedrību finansiālā stāvokļa turpmāku uzlabošanos arī 2013. gada 1. pusgadā.

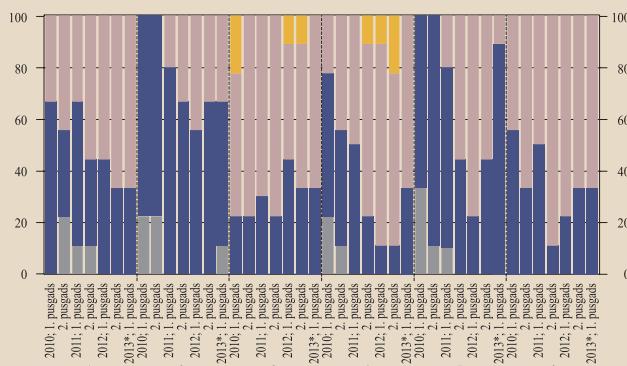
2.12. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU UN ATSEVIŠKU NOZARU NEFINANŠU SABIEDRĪBU FINANSIĀLĀ STĀVOKLA PĀRMAINU VĒRTĒJUMS
(atbilstoši skaitis; %)

Pamatā nemainījās/nemainījās
Nedaudz uzlabojās/uzlabosies
Nedaudz pasliktinājās/pasliktinājās
Ievērojamīti uzlabojās/uzlabosies

1. Mājsaimniecības
2. Operācijas ar nekustamo īpašumu
3. Apstrādes rūpniecība
4. Tirdzniecība
5. Būvniecība
6. Transports

* Prognoze.

Kredītu pārstrukturēšana

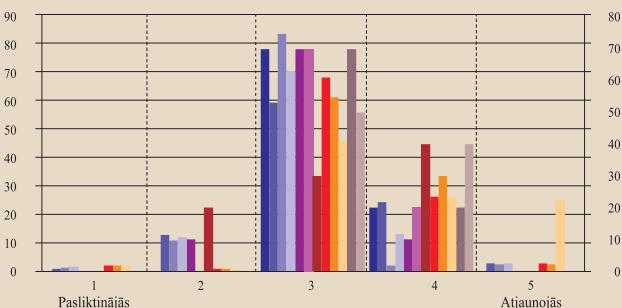
Aptaujas dalībnieku atbildes liecina, ka 2012. gadā to mājsaimniecību maksātspēja, kurām tika piemērota maksājuma atlīkšana uz laiku, lielākoties tiek vērtēta kā nemainīga vai nedaudz uzlabojusies (sk. 2.13. att.). Kredītiesstādes 2. pusgadā pozitīvāk vērtēja nefinanšu sabiedrību maksātspēju pēc kredītu pārstrukturēšanas termiņa, pusei aptaujas dalībnieku norādot uz maksātspējas uzlabošanos.

2.13. attēls

KLIENTU MAKSĀTSPĒJAS PĀRMAINĀS PĒC KREDĪTU PĀRSTRUKTURĒŠANAS PROCESĀ NOTEIKTĀ MAKSĀJUMU ATLIKŠANAS TERMIŅA BEIGĀM
(salīdzinājumā ar periodu pirms pārstrukturēšanas; atbilstoši skaitis; %)

Mājsaimniecības
2010. gada 1. pusgads
2010. gada 2. pusgads
2011. gada 1. pusgads
2011. gada 2. pusgads
2012. gada 1. pusgads
2012. gada 2. pusgads

Nefinanšu sabiedrības
2010. gada 1. pusgads
2010. gada 2. pusgads
2011. gada 1. pusgads
2011. gada 2. pusgads
2012. gada 1. pusgads
2012. gada 2. pusgads

2.2. Finansējuma un likviditātes risks

2012. gadā joprojām pieauga noguldījumu atlīkums, vienlaikus Ziemeļvalstu mātesbanku finansējums Latvijas meitasbankās turpināja sarukt. Zemu procentu likmju apstākļos samazinoties piesaistīto ilgtermiņa finanšu resursu īpatsvaram, palielinājās kredītiesstāžu aktīvu un pasīvu termiņstruktuuras nesabalansētība. Tomēr likviditātes stresa testu rezultāti liecina, ka kredītiesstāžu spēja absorbēt finanšu resursu aizplūdes šokus saglabājusies augstā līmenī, un to galvenokārt noteikusi gan kredītiesstāžu politika, uzturot augstu likvīdo aktīvu apjomu, gan FKTK veiktie likviditātes risku ierobežojošie uzraudzības pasākumi.

Lai precīzāk analizētu kredītiesstāžu finansējuma un likviditātes risku, Latvijas kredītiesstādes tika sadalītas divās grupās, kuras būtiski atšķiras pēc piesaistīto resursu struktūras un šo resursu izvietošanas. 1. kredītiesstāžu grupa²⁰ lielāko finansējuma daļu piesaista no rezidentu ne-MFI noguldījumiem un mātesbankām Eiropā un to iegulda galvenokārt iekšzemes tautsaimniecībā. 1. kredītiesstāžu grupas kopējie aktīvi veidoja divas trešdaļas no Latvijas kredītiesstāžu kopējiem aktīviem. Savukārt 2. kredītiesstāžu grupā ietilpst pārējās kredītiesstādes, kuras galvenokārt apkalpo nerezidentus.

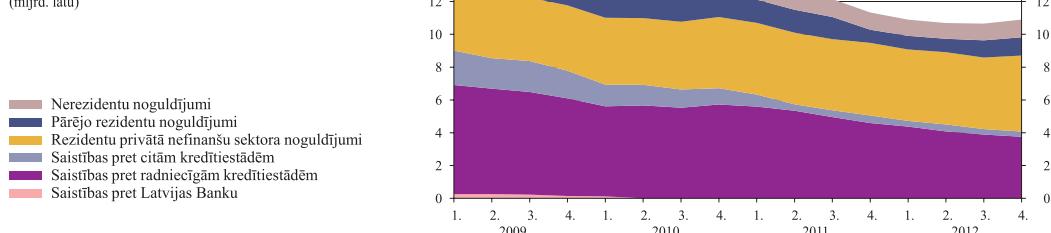
2012. gadā 1. kredītiesstāžu grupas piesaistīto finanšu resursu apjoms arvien kritās, gada laikā samazinoties par 431.6 milj. latu (sk. 2.14. att.), un to galvenokārt noteica kredītportfelē sarukums. Kopējo finanšu resursu samazinājumu lielākoties veidoja

²⁰ Kredītiesstādes, kuras rezidentiem izsniedz vairāk nekā 50% kredītu un no rezidentiem piesaista vairāk nekā 50% noguldījumu, kā arī viena vidēja lieluma kredītiesstāde, kura Latvijā un pārējās Baltijas valstīs galvenokārt piesaista rezidentu noguldījumus un izsniedz kredītus rezidentiem.

mātesbanku finansējuma atmaksas 836.7 milj. latu apjomā, kas daļēji tika kompensēta ar rezidentu noguldījumiem, kuri 2012. gadā 1. kredītiestāžu grupā pieauga par 520.1 milj. latu. Lai gan nozīmīgu palielinājuma daļu veidoja valdības noguldījumi (306.5 milj. latu), tomēr arvien stabilāka vieta bija rezidentu privātā sektora noguldījumiem, kas 2012. gada beigās veidoja 43% no kopējiem piesaistītajiem finanšu resursiem. Mainoties 1. kredītiestāžu grupas finanšu resursu struktūrai, uzlabojas arī to kredītu un noguldījumu attiecība, gada laikā sarūkot par 37.1 procentu punktu (līdz 141.8%).

2.14. attēls

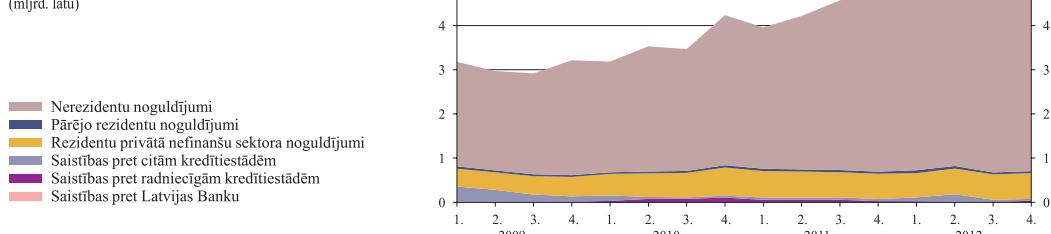
1. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMA DINAMIKA (mljrd. latu)

Savukārt 2. kredītiestāžu grupas piesaistītie finanšu resursi gada laikā pieauga par 860.1 milj. latu. Šo kredītiestāžu vienīgais nozīmīgais finansējuma avots bija nerezidentu noguldījumi (sk. 2.15. att.), un to finanšu resursu struktūrā nerezidentu noguldījumi veidoja gandrīz 90% no kopējiem piesaistītajiem finanšu resursiem. Nerezidentu noguldījumu atlikuma palielinājumu veicināja atgūtā uzticēšanās Latvijas finanšu sektora stabilitātei.

2.15. attēls

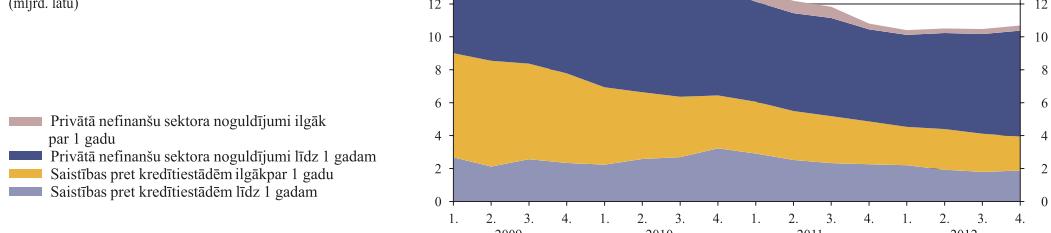
2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMA DINAMIKA (mljrd. latu)

Abu kredītiestāžu grupu piesaistīto finanšu resursu struktūrā arvien palielinājās īstermiņa finanšu resursu īpatsvars. 1. kredītiestāžu grupai to noteica gan ilgtermiņa saistību pret MFI (galvenokārt pret mātesbankām) sarukums (sk. 2.16. att.), gan rezidentu īstermiņa noguldījumu atlikuma pieaugums. Gada laikā saistību ar atlikušo termiņu ilgāku par 1 gadu īpatsvars 1. kredītiestāžu grupas finanšu resursos samazinājās par 5.1 procentu punktu. Tomēr kopumā šo kredītiestāžu mātesbanku finansējums veidoja 34.0% (t.sk. ilgtermiņa finanšu resursi – 19.0%) no kopējiem piesaistītajiem finanšu resursiem.

2.16. attēls

1. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMS ATLIKUŠĀ TERMIŅĀ DALĪJUMĀ (mljrd. latu)

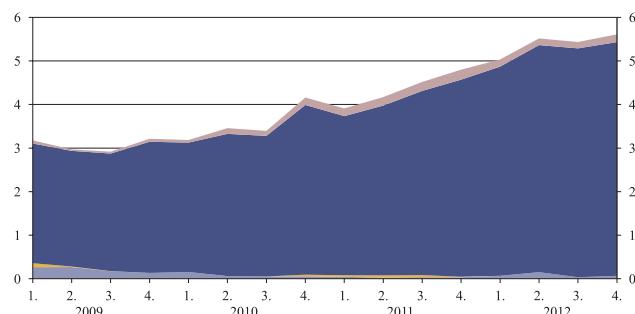

2. kredītiestāžu grupas piesaistītos finanšu resursos dominēja noguldījumi ar atmaksas termiņu līdz 1 gadam (sk. 2.17. att.), kopumā veidojot 95.6% no piesaistītajiem finanšu resursiem (t.sk. pieprasījuma noguldījumi – 80.6%). Tomēr kredītiestādes cenas pakāpeniski palielināt ilgtermiņa finanšu resursu īpatsvaru kopējos resursos, piesaistot subordinēto kapitālu un emitējot parāda vērtspapīrus. 2012. gada beigās šie finanšu resursi veidoja 4.4% no kopējiem piesaistītajiem finanšu resursiem un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija divas reizes lielāki.

2.17. attēls

2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMS ATLIKUŠĀ TERMIŅA DALĪJUMĀ (mljrd. latu)

- Privātā nefinanšu sektora noguldījumi ar termiņu ilgāku par 1 gadu
- Privātā nefinanšu sektora noguldījumi ar termiņu līdz 1 gadam
- Saistības pret kredītiestādēm ar termiņu ilgāku par 1 gadu
- Saistības pret kredītiestādēm ar termiņu līdz 1 gadam

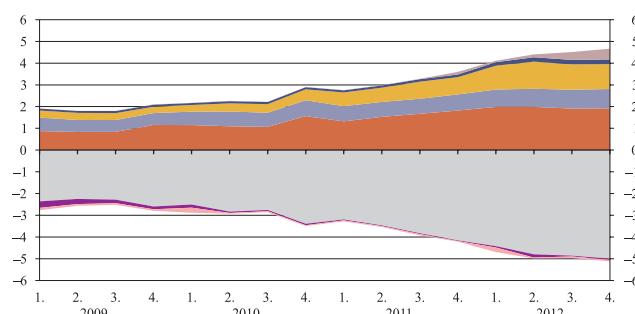

Turklāt 2. kredītiestāžu grupas piesaistīto finanšu resursu lielākā daļa tiek izvietota likvīdos ārvalstu aktīvos, un tām nav ciešas saiknes ar iekšzemes tautsaimniecību (sk. 2.18. att.). Šīs kredītiestādes brīvos līdzekļus galvenokārt izvietoja prasībās pret MFI un vērtspapīru portfelī, ieguldot Vācijas, Austrijas, Lielbritānijas un Šveices kredītiestādēs, kā arī Latvijā, ASV, Vācijā un Kanādā emitētos parāda vērtspapīros. Ārvalstīs izvietotie līdzekļi veidoja 69.3% no 2. kredītiestāžu grupas kopējiem aktīviem. Attēlā atsevišķi atspoguļoti līdzekļi eiro TARGET2-Latvija ietvaros, jo 2012. gadā kredītiestādes īstermiņa eiro resursus labprātāk izvietoja Latvijas Bankā (augsti likvīdi ieguldījumi). Arī FKTK noteiktā likviditātes rādītāja²¹ izpilde 2012. gada beigās 2. kredītiestāžu grupai bija loti augstā līmenī (sk. 2.19. att.). Tomēr to kredītiestāžu finansiālā ievainojamība, kuras daļu piesaistīto īstermiņa finanšu resursu ieguldīja nelikvīdos ilgtermiņa aktīvos (galvenokārt kredītos), bija lielāka.

2.18. attēls

2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS ĀRVALSTU AKTĪVU UN PASĪVU STRUKTŪRA (mljrd. latu)

- Prasības pret Latvijas Banku eiro (TARGET2-Latvija)
- Pārējie aktīvi
- Vērtspapīri
- Kredīti
- Prasības pret kredītiestādēm
- Pārējie pasīvi
- Saistības pret kredītiestādēm
- Noguldījumi

2.19. attēls

FKTK NOTEIKTĀ LIKVIDITĀTES RĀDĪTĀJA IZPILDE KREDĪTIESTĀŽU GRUPU DALĪJUMĀ (%)

- Kredītiestāžu kopā
- 1. kredītiestāžu grupa
- 2. kredītiestāžu grupa

²¹ Likvīdie aktīvi (nauda kasē; tādas prasības pret Latvijas Banku un maksātspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no banku kārtējo saistību, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummas.

Savukārt 1. kredītiestāžu grupas likviditātē gada sākumā kritās, jo, uzlabojoties finanšu situācijai, kredītiestādes pakāpeniski samazināja likvīdo aktīvu apjomu, tomēr gada beigās bija neliels likviditātes pieaugums (sk. 2.19. att.). Tā kā 1. kredītiestāžu grupai vēsturiski bija zemāki likviditātes rādītāji, jo to finansiālā darbība notiek galvenokārt iekšzemē un lielākajai daļai kredītiestāžu pieejami mātesbanku resursi, kas samazina likviditātes riskus, gaidāms, ka šīs grupas kredītiestāžu likviditātes rādītājs varētu arvien samazināties, sasniedzot pirmskrīzes līmeni. Kopumā FKTK noteikto kredītiestāžu likviditātes prasību izpilde 2012. gada beigās bija 59.8%.

Latvijas Bankas veiktie likviditātes stresa testi, kas novērtē finanšu resursu aizplūdes iespējamo sekūno nozīmīgumu, rāda, ka, kredītiestāžu likvīdājiem aktīviem²² saglabājoties augstā līmenī, nav būtiski mainījusies kredītiestāžu spēja izturēt finanšu resursu aizplūdes šoku²³. Lai novērtētu finanšu resursu aizplūdes iespējamo ietekmi uz kredītiestāžu spēju pildīt savas saistības, visām kredītiestādēm tika veikti stresa testi saistībā ar trim iespējamiem scenārijiem:

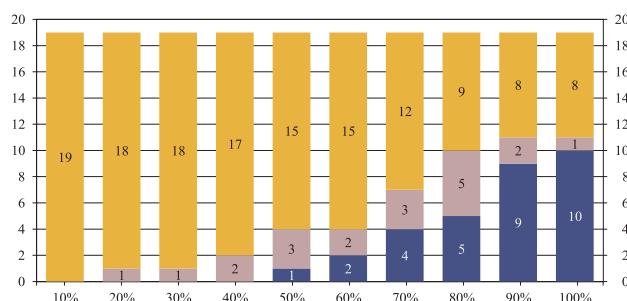
- 1) aizplūst rezidentu noguldījumi – stresa tests galvenokārt novērtē 1. kredītiestāžu grupā iekļauto kredītiestāžu spēju izturēt strauju noguldījumu aizplūdi, jo šīs grupas kredītiestādes piesaista rezidentu noguldījumus;
- 2) aizplūst nerezidentu noguldījumi – stresa tests galvenokārt novērtē 2. kredītiestāžu grupā iekļauto kredītiestāžu spēju izturēt strauju noguldījumu aizplūdi, jo šajā kredītiestāžu grupā ir nozīmīgs nerezidentu noguldījumu īpatsvars;
- 3) aizplūst finanšu resursi ar atmaksas termiņu līdz 3 mēnešiem (gan noguldījumi, gan MFI finansējums) – stresa tests visām kredītiestādēm, kas ļauj novērtēt kredītiestāžu spēju izturēt strauju īstermiņa finanšu resursu aizplūdi, jo novērtē kredītiestāžu spēju izturēt finanšu satricinājumus gan iekšzemē, gan ārvalstīs.

Pašlaik pastiprināta uzmanība tiek pievērsta straujajam nerezidentu noguldījumu atlīkuma pieaugumam un kredītiestāžu spējai izturēt iespējamās nerezidentu noguldījumu aizplūdes risku (2. scenārijs). Kopumā vērojams, ka gada laikā spēja absorbēt šādu šoku nav pasliktinājusies, un kredītiestādes varētu izturēt finanšu resursu aizplūdi 46% apjomā (sk. 2.20. un 2.21. att.). Ja aizplūstu ne vairāk kā 50% nerezidentu noguldījumu, tikai viena neliela kredītiestāde nespētu pildīt savas saistības. Arī vēsturiskie (2008. un 2009. gada) dati rāda, ka maksimālais kumulatīvais nerezidentu noguldījumu aizplūžu apjoms kopumā nepārsniedza 30% no kopējo nerezidentu noguldījumu apjoma.

2.20. attēls

LIKVIDITĀTES STRESA TESTU REZULTĀTI, JA AIZPLŪST NEREZIDENTU NOGULDĪJUMI (31.12.2012.; kredītiestāžu skaits)

- Kredītiestādes ar pietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs lielāks par 30%)
- Maksātspējīgas kredītiestādes ar nepietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs mazāks par 30%)
- Nelicīvīgas kredītiestādes (negatīvs likviditātes rādītājs)

Lai nodrošinātu ar nerezidentu apkalpošanu saistīto risku atbilstošu pārvaldīšanu, FKTK katrai kredītiestādei, kurās nerezidentu noguldījumu atlīkums pārsniedz 20% no kredītiestāžu aktīviem, individuāli nosaka augstākus KPR un papildus 2013. gada sākumā ieviesa paaugstinātas likviditātes prasības (līdz 60%) Bāzeles II otrā pīlāra ietvaros.

Pirmā un trešā stresa testa scenārijs rāda kredītiestāžu spēju izturēt iekšzemes un vispāreju īstermiņa finansējuma aizplūdes šoku. Šo stresa testu rezultāti liecina, ka visas kredītiestādes spētu izturēt šoku, ja no kredītiestādēm aizplūstu pat 40% rezidentu no-

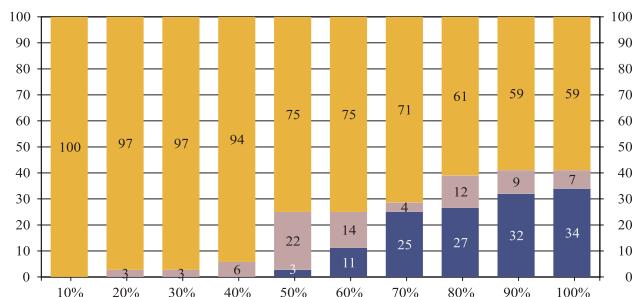
²² FKTK likviditātes rādītāja aprēķinā definētie likvīdie aktīvi.

²³ Likviditātes stresa testu rezultāti rāda, cik lielu nerezidentu ne-MFI noguldījumu, rezidentu ne-MFI noguldījumu un kopējā finansējuma (MFI un ne-MFI) ar atlīkušo atmaksas termiņu līdz 3 mēnešiem aizplūdi kredītiestādes varētu izturēt, līdz to likviditātes rādītājs sasniegut 0, ar nosacījumu, ka kredītiestādes neaizņemas papildu resursus finansējuma aizplūdes kompensēšanai.

2.21. attēls

**LIKVIDITĀTES STRESA TESTU REZULTĀTI,
JAAIZPLŪST NEREZIDENTU
NOGULDĪJUMI**
(31.12.2012.; īpatsvars kredītiestāžu kopējos aktīvos; %)

- Kredītiestādes ar pietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs lielāks par 30%)
- Maksātspējīgas kredītiestādes ar nepietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs mazāks par 30%)
- Nelicīvīgas kredītiestādes (negatīvs likviditātes rādītājs)

guldījumu (t.sk. valdības noguldījumi) vai arī 40% visa finansējuma ar atlikušo termiņu līdz 3 mēnešiem. Gada laikā nedaudz kritās kredītiestāžu spēja izturēt finansējuma ar atlikušo termiņu līdz 3 mēnešiem aizplūdes šoku, bet tas galvenokārt skaidrojams ar 1. kredītiestāžu grupas likviditātes rādītāja samazināšanos.

2.3. Tirdzniecības tirgus risks

Kopumā kredītiestāžu tirgus risks bija neliels. 2012. gadā, nedaudz palielinoties kredītiestāžu eiro atklātajai pozīcijai, Latvijas kredītiestāžu kopējā tīrā atklātā valūtas pozīcija pieauga, taču kopumā tā bija neliela. Kredītiestāžu tiešā pakļautība procentu likmju riskam ir ierobežota, taču nedaudz pieaugusi kredītiestāžu PJA un PJS nesabalansētība.

2.3.1. Kredītiestāžu valūtas risks

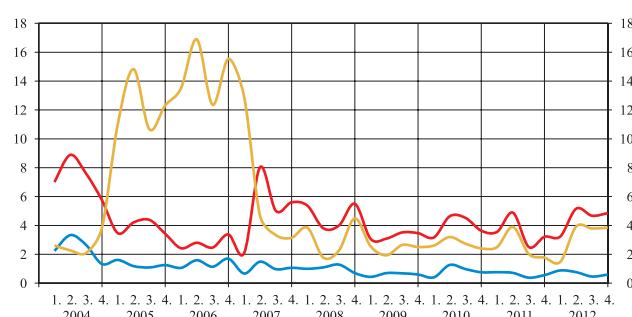
Kredītiestāžu tiešais valūtas risks 2012. gadā joprojām bija neliels attiecībā pret kredītiestāžu kopējiem riskiem, lai gan salīdzinājumā ar 2011. gadu tas nedaudz palielinājās. Saskaņā ar pašu kapitāla un minimālo kapitāla prasību aprēķina kopsavilkuma datiem valūtas riska prasības daļa kredītiestāžu kapitāla prasību kopsummā 2012. gada beigās bija 0.8%, savukārt 2011. gada beigās valūtas riska prasības daļa kredītiestāžu kapitāla prasību kopsummā bija attiecīgi 0.5%. Tātad 2012. gadā nedaudz palielinājās arī valūtas riska prasības daļas īpatsvars kopējā tirgus risku kapitāla prasībā, kura 2012. gadā bija 1.7%.

Kredītiestāžu vidējā svērtā kopējā tīrā atklātā valūtas pozīcija palielinājās. 2012. gada beigās kopējā tīrā atklātā valūtas pozīcija bija 4.85% no kredītiestāžu pašu kapitāla un par 1.63 procentu punktiem pārsniedza līmeni 2011. gada beigās. 2012. gadā kopējās tīrās atklātās valūtas pozīcijas pārmaiņas notika galvenokārt eiro atklātās pozīcijas kāpuma ietekmē. 2012. gada beigās kredītiestāžu vidējā svērtā eiro atklātā pozīcija bija 3.85% no pašu kapitāla jeb 73.8 milj. latu (2011. gada beigās – 1.77%). Turklāt salīdzinājumā ar 2011. gada beigām lielākās kredītiestāžu daļas eiro vidējā svērtā atklātā pozīcija pieauga. Pārejo ārvalstu valūtu tīrās atklātās pozīcijas, t.sk. ASV dolāra tīrā atklātā pozīcija, 2012. gadā mainījās samērā maz (sk. 2.22. att.).

2.22. attēls

**KREDĪTIESTĀŽU VIDĒJĀS SVĒRTĀS
ATKLĀTĀS VALŪTAS POZĪCIJAS**
(% no pašu kapitāla)

- ASV dolāros
- Kopējā
- Eiro

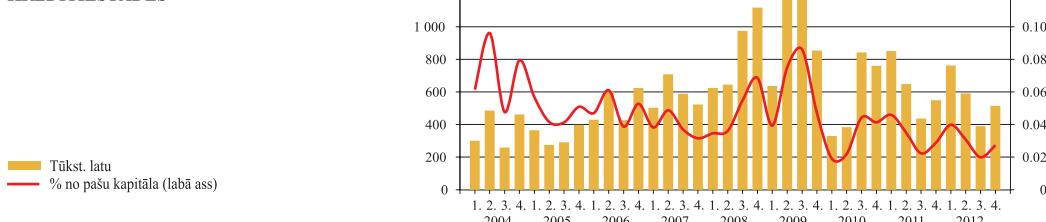

Piezīmes. Aprēķinos izmantotas atklāto valūtas pozīciju absolūtās vērtības. Par svariem izmantots kredītiestāžu pašu kapitāls. Saskaņā ar FTKK noteikumiem no 2005. gada 1. janvāra līdz 2007. gada maijam eiro atklātās pozīcijas netika iekļautas kopējās atklātās valūtas pozīcijas aprēķinā.

Valūtas riska novērtēšanas rezultāti, izmantojot riska kvantitatīvās analīzes instrumentu VaR²⁴, kas atspoguļo gaidāmo sliekšņa vērtību, kuru ar noteiktu varbūtību var pārsniegt potenciālie zaudējumi noteiktā laika posmā, liecina, ka potenciālo zaudējumu apjoms no valūtu kursu svārstībām sliekšņa vērtības apjoms 2012. gadā visām kredītiestādēm kopā turpināja samazināties. 2012. gada beigās aprēķinātais 1% 10 dienu VaR rāda, ka 10 dienu laikā pastāv tikai 1% varbūtība, ka gaidāmie zaudējumi no valūtas kursa svārstībām varētu pārsniegt 514.8 tūkst. latu (2011. gada beigās – attiecīgi 549.2 tūkst. latu), taču attiecībā pret pašu kapitālu kredītiestāžu valūtas risks nav būtiski mainījies – 2012. gada beigās VaR vērtība bija tikai nedaudz zemāka par 0.03% no kredītiestāžu pašu kapitāla (sk. 2.23. att.).

2.23. attēls

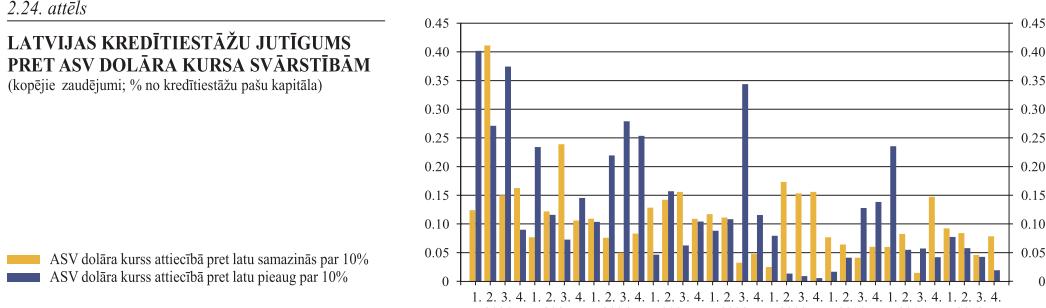
VALŪTAS RISKS: 1% 10 DIENU VaR NO VALŪTAS SVĀRSTĪBĀM KOPĀ LATVIJAS KREDĪTIESTĀDĒS

Latvijas valūtas tirgū pret latiem visvairāk tiek mainīts eiro, savukārt ASV dolārs ilgstoši ir otrā nozīmīgākā valūta darījumos pret latiem. Kredītiestāžu jutīgums pret ASV dolāra kursa attiecībā pret latu svārstībām, kas aprēķināts, piemērojot ASV dolāra kursa pārmaiņas par 10%, 2012. gadā kopumā bija mazinājies. Kopējie kredītiestāžu zaudējumi no ASV dolāra kursa attiecībā pret latu kāpuma 2012. gada beigās nepārsniegu 0.08% no kredītiestāžu pašu kapitāla, bet zaudējumi no ASV dolāra kursa attiecībā pret latu krituma attiecīgi nepārsniegu 0.02% no pašu kapitāla (sk. 2.24. att.).

2.24. attēls

LATVIJAS KREDĪTIESTĀŽU JUTĪGUMS PRET ASV DOLĀRA KURSA SVĀRSTĪBĀM (kopējie zaudējumi; % no kredītiestāžu pašu kapitāla)

2.3.2. Kredītiestāžu procentu likmju risks

2012. gadā nedaudz pieauga kredītiestāžu PJA un PJS nesabalansētība – par to liecināja kumulatīvās 1 gada PJA un PJS attiecības palielināšanās no 1.07 2011. gada beigās līdz 1.13 2012. gada beigās (2010. gada beigās – 1.13). Taču PJA un PJS attiecība gan kopumā, gan termiņu dalījumā bija tuvu optimālajam līmenim (sk. 2.25. att.).

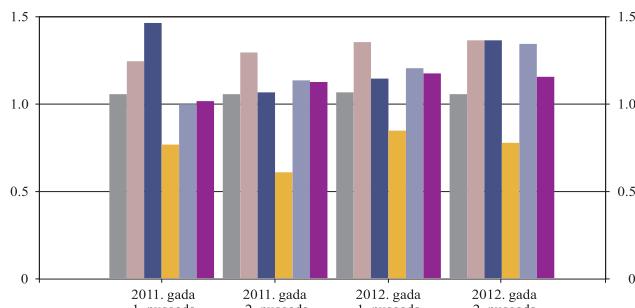
Kredītiestāžu kopējais procentu likmju risks rādītājs aptvēra atšķirīgas procentu likmju risks attīstības tendences ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestādēs un pārejās kredītiestādēs. ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestāžu grupā salīdzinājumā ar pārējo kredītiestāžu grupu PJA pusē lielāks bija kredītu īpatvars (2012. gada beigās abās kredītiestāžu grupās attiecīgi 51.5% un 32.7%), bet zemāks –

²⁴ VaR aprēķinā izmantoti individuālo kredītiestāžu atklāto valūtas pozīciju dati un vēsturiskās valūtas kursa dienas pārmaiņas viena gada laikā pirms VaR novērtējuma datuma. Kopš lata piesaistes eiro VaR aprēķinā eiro komponenti netiek iekļauti. Kopējais VaR Latvijas kredītiestādēs iegūts, summējot individuālo kredītiestāžu VaR. Faktiskais kopējais VaR ir mazāks, jo individuālo kredītiestāžu VaR nav pilnībā savstarpēji pozitīvi korelati.

2.25. attēls

LATVIJAS KREDĪTIESTĀŽU PJA UN PJS ATTIECĪBA

Līdz 1 mēn.
 1-3 mēn.
 3-6 mēn.
 6-12 mēn.
 1-5 gadi
 Ilgāk par 5 gadiem

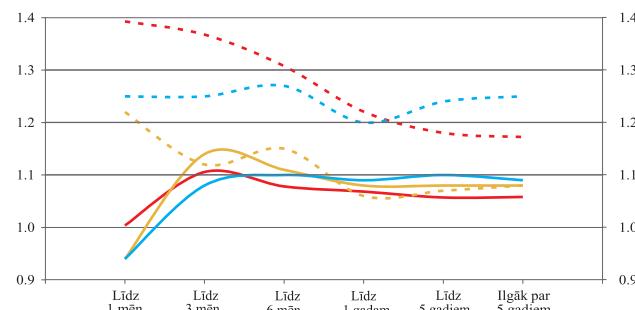
parāda vērtspapīru un citu vērtspapīru ar fiksētu ienākumu (attiecīgi 1.0% un 18.7%), kā arī prasību pret kreditiestādēm un ārvalstu centrālajām bankām īpatsvars (attiecīgi 8.7% un 17.2%). Savukārt PJS pusē ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestāžu grupai bija lielāks saistību pret MFI īpatsvars (2012. gada beigās abās grupās attiecīgi 22.2% un 3.1%), bet zemāks – noguldījumu atlikuma īpatsvars (attiecīgi 39.6% un 55.1%).

ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestāžu grupas procentu likmju risks arī 2012. gadā bija gandrīz pilnībā sabalansēts. Šo kredītiestāžu kumulatīvā 1 gada PJA un PJS attiecība gandrīz nemainījās (salīdzinājumā ar 2011. gada beigām tā pieauga no 1.08 līdz 1.09; sk. 2.26. att.), attiecīgajā termiņu intervālā PJA un PJS samazinoties gandrīz līdzvērtīgā apjomā (attiecīgi par 2.7% un 3.9%). Šīs kredītiestāžu grupas PJA sarukumu galvenokārt noteica kredītporfeljs un garo ārpusbilanču pozīciju, kuras jutīgas pret procentu likmju pārmaiņām, kritums, savukārt PJS samazinājumu – straujāka mātesbanku finansējuma atmaksas un īso ārpusbilanču pozīciju, kuras jutīgas pret procentu likmju pārmaiņām, sarukums.

2.26. attēls

LATVIJAS KREDĪTIESTĀŽU KUMULATĪVĀ PJA UN PJS ATTIECĪBA

ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestādēm 2010. gada 2. pusbads
 ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestādēm 2011. gada 2. pusbads
 ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestādēm 2012. gada 2. pusbads
 Pārējām kredītiestādēm 2010. gada 2. pusbads
 Pārējām kredītiestādēm 2011. gada 2. pusbads
 Pārējām kredītiestādēm 2012. gada 2. pusbads

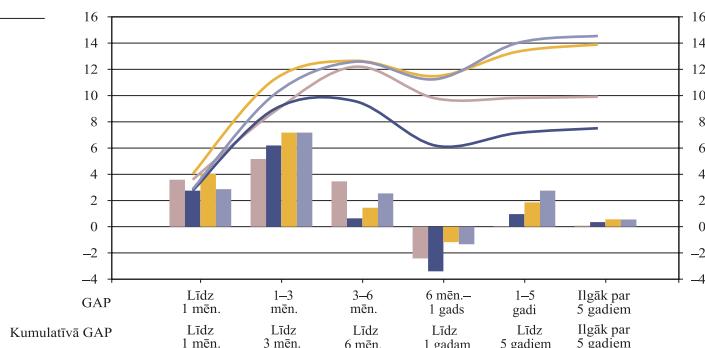
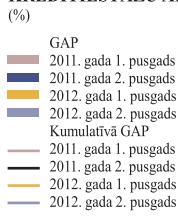

Savukārt pārējās kredītiestādēs, kurās PJA tradicionāli pārsniedz PJS (vairāk pakļaujot to ienākumus tirgus procentu likmju samazinājuma riskam), kumulatīvā 1 gada PJA un PJS attiecība 2012. gadā nozīmīgi pieauga (no 1.06 līdz 1.20), atgriežoties 2010. gada beigu līmenī (sk. 2.26. att.). Šo kredītiestāžu PJS termiņu intervālā līdz 1 gadam 2012. gadā būtiski saruka (par 12.2%), un to lielākoties noteica pret procentu likmēm jutīgo noguldījumu samazinājums (AS "Latvijas Krājbanka" maksātnespējas dēļ 2011. gadā AS "Citadele banka" izveidotie noguldījumi 2012. gadā pakāpeniski pazeminājās un, pārveidojot VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" par attīstības institūciju, tās noguldījumu portfelis tīka nodots "Swedbank" AS) un emitēto parāda vērtspapīru atlikuma kritums, beidzot darbību AS "Parex banka". Vienlaikus pārējo Latvijas kredītiestāžu PJA termiņu intervālā līdz 1 gadam būtiski nemainījās (sarukums – 0.5%), atsevišķu kredītiestāžu portfelī ievērojami augot pret procentu likmes svārstībām jutīgu kredītu, parāda vērtspapīru un citu vērtspapīru ar fiksētu ienākumu pozīcijām, kas lielā mērā kompensēja ar minētajām kredītiestāžu sektora struktūras pārmaiņām saistītos PJA pozīciju samazinājumus.

Arī GAP²⁵ procentu likmju riska rādītāja analīze liecina, ka kopumā kredītiestāžu pakļautība procentu likmju riskam salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem pieauga, taču saglabājās samērā zema (sk. 2.27. att.). Kumulatīvā 1 gada GAP attiecība pret Latvijas kredītiestāžu aktīviem palielinājās no 6.2% 2011. gada beigās līdz 11.3% 2012. gada beigās, tikai nedaudz pārsniedzot kumulatīvo 1 gada GAP attiecību 2010. gada beigās (10.6%). Tā kā GAP ir pozitīva, kredītiestāžu procentu ienākumi saruktu straujāk nekā iepriekšējos gados, ja tirdzus procentu likmes samazinātos. Savukārt kredītiestāžu procentu ienākumu kāpums būtu straujāks, ja tirdzus procentu likmes paaugstinātos. Kredītiestāžu dalījumā ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestādēm kumulatīvā 1 gada GAP attiecība palielinājās tikai nedaudz (no 8.6% līdz 9.8%), bet pārējām kredītiestādēm pieauga no 4.2% 2011. gada beigās līdz 12.8% 2012. gada beigās.

2.27. attēls

GAP ĪPATSVARS KOPĒJOS LATVIJAS KREDĪTIESTĀŽU AKTĪVOS (%)

2012. gadā Latvijas kredītiestādēs PJA un PJS nesabalansētība palielinājās lielākajā daļā termiņu intervālu ar pozitīvu GAP attiecību pret Latvijas kredītiestāžu aktīviem, turpretī vienīgajā termiņu intervālā (no 6 līdz 12 mēnešiem) ar negatīvu GAP attiecību pret Latvijas kredītiestāžu aktīviem PJA un PJS nesabalansētība mazinājās. Lielākajā daļā termiņu intervālu GAP attiecībai pret kredītiestāžu aktīviem bija tendence augst. To noteica ES15 valstu un Norvēģijas kredītiestāžu meitas kredītiestāžu veiktā no mātesbankām saņemtā ilgtermiņa finansējuma atmaksa, aizstājot to ar ūsāka termiņa piesaistītajiem noguldījumiem, kā arī pārējās kredītiestādēs novērotais ilgtermiņa kredītporfeļa un parāda vērtspapīru un citu vērtspapīru ar fiksētu ienākumu atlikuma kāpums. PJA un PJS pārmaiņas ietekmēja arī AS "Parex banka" izslēgšana no aprēķiniem, tai zaudējot kredītiestādes statusu. Tāpat atsevišķos intervālos ar ilgāku termiņu garajām un ūsajām ārpusbilances pozīcijām, kurās jutīgas pret procentu likmju pārmaiņām, bija tendence kļūt līdzsvaratākām.

Atbilstoši ūstermiņa jutīguma analīzes rezultātiem iespējamu procentu likmju pārmaiņu ietekme uz Latvijas kredītiestāžu tirajiem gada procentu ienākumiem²⁶ 2012. gadā būtiski neatšķirtos no ietekmes iepriekšējā gada beigās un kopumā būtu nelīela (sk. 2.28. att.). Procentu likmēm augot par 200 bāzes punktiem²⁷, termiņu intervālos, kuros GAP ir

²⁵ GAP noteiktā termiņa intervālā ir starpība starp PJA un PJS vērtību konkrētajā termiņa intervālā. Jo lielāka ir GAP, jo lielāk kredītiestādes pakļautība procentu likmju riskam. Ja GAP ir pozitīva, kredītiestāde cieši zaudējumus no procentu likmju pazemināšanās, jo, tā kā PJA ir lielāki par PJS, kredītiestādes procentu ienākumi samazināsies vairāk nekā izdevumi. Ja GAP ir negatīva, kredītiestāde cieši zaudējumus no procentu likmju pieauguma, jo, tā kā saistības ir lielākas nekā aktīvi, kredītiestādes procentu izdevumi pieauga vairāk nekā ienākumi.

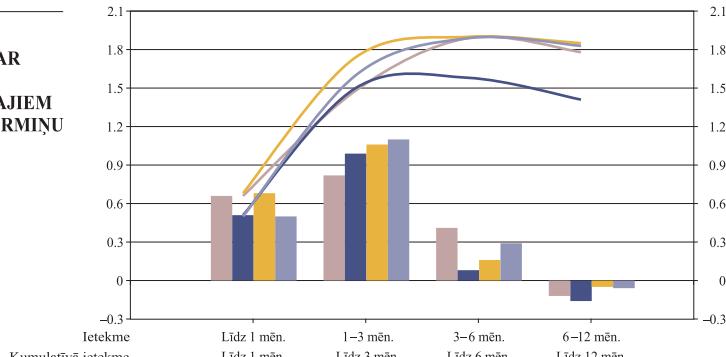
²⁶ Ietekme uz tirajiem gada procentu ienākumiem katrā termiņu intervālā tiek aprēķināta, reizинot šā intervāla GAP ar procentu likmju pārmaiņas lielumu un konkrētā termiņu intervāla koeficientu, kas raksturo gada daļu, kad šā intervāla GAP būs aktīva. Koeficienta aprēķīna pieejams, ja pārcenošana notiks intervāla vidū. Tā, piemēram, 3-6 mēnešu intervāla koeficientu aprēķina šādi: $(12 - 0.5 \times (3 + 6)) / 12 = 0.625$. Kopējā ietekme uz gada pēļņu ir pirmo četrā termiņu intervālu ietekmu summa. Tā kā aprēķini balstās uz GAP metodi, netiek ūemta vērā procentu likmju ietekme uz kredītiestādes ekonomisko vērtību un aprēķinu pamats procentu ienākumiem ir kredītiestādes bilances struktūra 2012. gada beigās.

²⁷ EBI, balstoties uz Bāzeles Komitejas rekomendācijām, iesaka standarta procentu likmju negaidītās paralelās pārmaiņas (procentu likmju šoka parametra) lieluma noteikšanu 200 bāzes punktu līmenī. (Avoti: *Principles for the Management and Supervision of Interest Rate Risk. Basel Committee on Banking Supervision. July 2004; Technical aspects of the management of interest rate risk arising from non-trading activities under the supervisory review process. Committee of European Banking Supervision. October 2006.*) Šāds procentu likmju negaidītu pārmaiņu parametra lielums pašlaik ietverts arī FTKK "Procentu likmju riska pārvadīšanas, ekonomiskās vērtības samazinājuma aprēķināšanas un procentu likmju riska termiņstrukturnas pārskata sagatavošanas normatīvajos noteikumos".

2.28. attēls

**ĪSTERMIŅA JUTĪGUMA ANALĪZE:
PROCENTU LIKMJU PIAUGUMA PAR
200 BĀZES PUNKTIEM IETEKME
UZ LATVIJAS KREDĪTIESTĀŽU TĪRAJIEM
GADA PROCENTU IENĀKUMIEM TERMĪNU
DALĪJUMĀ**

Ietekme
 ■ 2011. gada 1. pусгads
 ■ 2011. gada 2. pусгads
 ■ 2012. gada 1. pусгads
 ■ 2012. gada 2. pусгads
 Kumulatīvā ietekme
 ■ 2011. gada 1. pусгads
 ■ 2011. gada 2. pусгads
 ■ 2012. gada 1. pусгads
 ■ 2012. gada 2. pусгads

pozitīva, t.i., līdz 1 mēnesim, 1–3 mēneši un 3–6 mēneši, palielinātos Latvijas kredītiestāžu tīrie gada procentu ienākumi attiecīgi par 0.5%, 1.1% un 0.3% no kopējā kredītiestāžu pašu kapitāla (2011. gadā – attiecīgi 0.5%, 1.0% un 0.1%). Savukārt termīnu intervālā no 6 līdz 12 mēnešiem, kur GAP ir negatīva, tie saruktu par 0.1% (2011. gadā – par 0.2%). Tādējādi visos GAP termīpu intervālos līdz 1 gadam kopsummā procentu likmes pieaugums par 200 bāzes punktiem palielinātu kredītiestāžu tīros gada procentu ienākumus par 1.8% no kopējā kredītiestāžu pašu kapitāla (2011. gadā – par 1.4%).

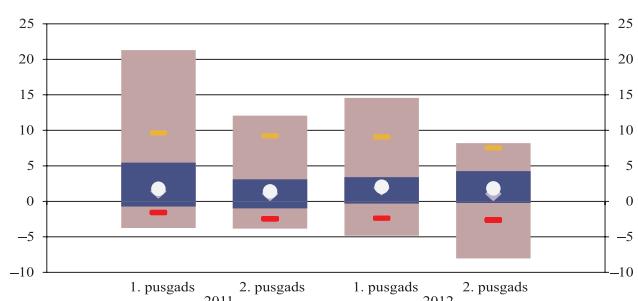
PJA un PJA pārmaiņu rezultātā 2012. gadā kredītiestāžu kopējais dalijums pēc iespējamās procentu likmju pārmaiņu ietekmes uz kredītiestāžu tīrajiem gada procentu ienākumiem pārbīdījās uz leju, taču kredītiestāžā starpkvartīlu intervālā tas novirzījās vairāk uz augšu (sk. 2.29. att.). Procentu likmju paralēla pieauguma par 200 bāzes punktiem ietekme uz tīrajiem gada procentu ienākumiem pusei kredītiestāžu starpkvartīlu intervālā būtu no –0.2% līdz 4.3% no pašu kapitāla (iepriekšējā gadā – no –1.0% līdz 3.1%). Tīro gada procentu ienākumu maksimālais kāpums sasniegtu 8.2% no pašu kapitāla (par 3.9 procentu punktiem mazāk nekā iepriekšējā gada beigās), savukārt tīro gada procentu ienākumu maksimālais kritums būtu 8.0% (par 4.2 procentu punktiem lielāks nekā iepriekšējā gadā).

2.29. attēls

**ĪSTERMIŅA JUTĪGUMA ANALĪZE:
PROCENTU LIKMJU PIAUGUMA PAR
200 BĀZES PUNKTIEM IETEKME
UZ LATVIJAS KREDĪTIESTĀŽU TĪRAJIEM
GADA PROCENTU IENĀKUMIEM
KREDĪTIESTĀŽU DALĪJUMA**

(% no pašu kapitāla)

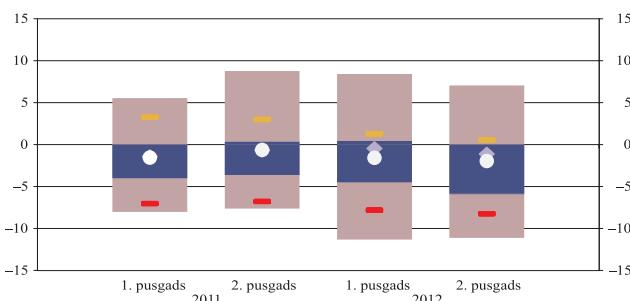
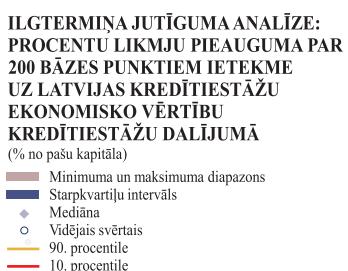
- Minimuma un maksimuma diapazons
- Starpkvartīlu intervāls
- ◆ Medāna
- Vidējais svērtais
- 90. procentile
- 10. procentile

Gaidāms, ka 2013. gadā eiro naudas tīrgus procentu likmes kļūs svārstīgākas, taču kopumā gada laikā būtiski nemainīsies. To dinamiku lielā mērā ietekmēs notikumu attīstība parāda krīzes skartajās ES perifēriskajās valstīs un eiro zonas tautsaimniecības attīstība. Ja eiro zonas tautsaimniecības attīstība būtiski pavajināsies un inflācija saglabāsies zema, ECB varētu pazemināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi, kā rezultātā samazinātos arī ilgāka termīna naudas tīrgus procentu likmes. Augšupvērstu spiedienu uz naudas tīrgus procentu likmēm var radīt riska prēmijas pieaugums, piemēram, gadījumā, ja finanšu atbalsts būtu nepieciešams vēl kādai eiro zonas dalībvalstij. Ja tiks saņemts pozitīvs lēmums par Latvijas pievienošanos eiro zonai, gaidāms, ka nedaudz augstākās latu naudas tīrgus procentu likmes turpinās konverģēt uz eiro naudas tīrgus procentu likmju līmeni. Ja īstenotos tīrgus dalībnieku 2013. gada aprīļa beigās prognozētais scenārijs un eiro naudas tīrgus procentu likmes 2013. gadā samazinātos, lielākajai daļai kredītiestāžu tīrie procentu ienākumi nedaudz pazeminātos.

Uz kredītiestāžu ekonomisko vērtību balstītās jutīguma analīzes²⁸, kas sniedz informāciju par procentu likmju pārmaiņu ietekmi ne tikai uz kredītiestāžu ienākumiem, bet arī par kredītiestāžu aktīvu, saistību un ārpusbilances pozīciju ekonomisko vērtību, rezultāti liecina, ka arī ilgtermiņā procentu likmju riska ietekme uz kredītiestāžu ekonomisko vērtību 2012. gadā pieauga. Kredītiestāžu ekonomiskās vērtības sarukums, procentu likmēm pieaugot par 200 bāzes punktiem, netirdzniecības portfelī sasniegta aptuveni 2.0% no kopējā kredītiestāžu pašu kapitāla (2011. gadā – 0.6%)²⁹. Pusei kredītiestāžu ekonomiskās vērtības pārmaiņas procentu likmju pieauguma par 200 bāzes punktiem dēļ nepārsniegtu 2% no pašu kapitāla, taču maksimālais iespējamais kredītiestāžu ekonomiskās vērtības kritums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga (līdz 11.1% no pašu kapitāla; sk. 2.30. att.). Starpkwartīlu centrālajā intervālā kredītiestāžu procentu likmju paralēla kāpuma par 200 bāzes punktiem ietekme uz ekonomiskās vērtības samazinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga (no 0.0% līdz –5.8% no pašu kapitāla; 2011. gadā – no 0.3% līdz –3.6%).

2.30. attēls

Kopumā Latvijas kredītiestāžu tiešā pakļautība procentu likmju riskam bija ierobežota, taču kredītiestāžu GAP lielākoties bija pozitīvs un ar tendenci pieaugt. Saskaņā ar sa-gaidāmo tirgus procentu likmju attīstības scenāriju un esošo Latvijas kredītiestāžu PJA un PJS struktūru 2013. gadā kredītiestāžu tūrajiem procentu ienākumiem nevajadzētu būtiski mainīties. Gan no riska pārvaldības, gan arī no ekonomiskās racionalitātes viedokļa tālāks GAP pieaugums nebūtu optimāls. Lai nepakļautu sevi negaidītām procentu likmju svārstībām, kredītiestādēm būtu vēlams vairāk sabalansēt PJA un PJS, īpašu vērību pie-vēršot nesabalansētai GAP īsākajos termiņa intervālos.

2.4. Pelnītspēja

Kredītiestāžu pelnītspēja 2012. gadā uzlabojās un kredītiestāžu peļņas absolūtais ap-joms pieauga, taču kapitāla atdeves rādītāji saglabājās zemi. 2013. gadā nav gaidāmas būtiskas pārmaiņas kredītiestāžu pelnītspējā.

Arvien uzlabojoties Latvijas ekonomiskajai videi un kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātei, pieauga kredītiestāžu absolūtie peļņas rādītāji. Kopējā kredītiestāžu solo peļņa 2012. gadā bija 122.3 milj. latu (2011. gadā – 98.0 milj. latu).³⁰ Kredītiestāžu konsolidētie darbības rezultāti būtiski neatšķīras no solo datiem, uz kuriem balstīta pelnītspējas analīze šajā sadalā. Kredītiestāžu konsolidētā peļņa 2012. gadā bija 116.9 milj. latu (2011. gadā – 89.9 milj. latu). Lielākā daļa kredītiestāžu guva peļņu. Gadu kopumā ar peļņu noslēdza 19 kredītiestāžu. To kopējā peļņa bija 196.3 milj. latu, bet to aktīvu daļa kredītiestāžu aktīvos – 94.1%.

²⁸ Kredītiestādes ekonomiskā vērtība ir no kredītiestādes bilances un ārpusbilances prasībām un saistībām gaidāmās nākotnes tirās naudas plūsmas diskontētā vērtība.

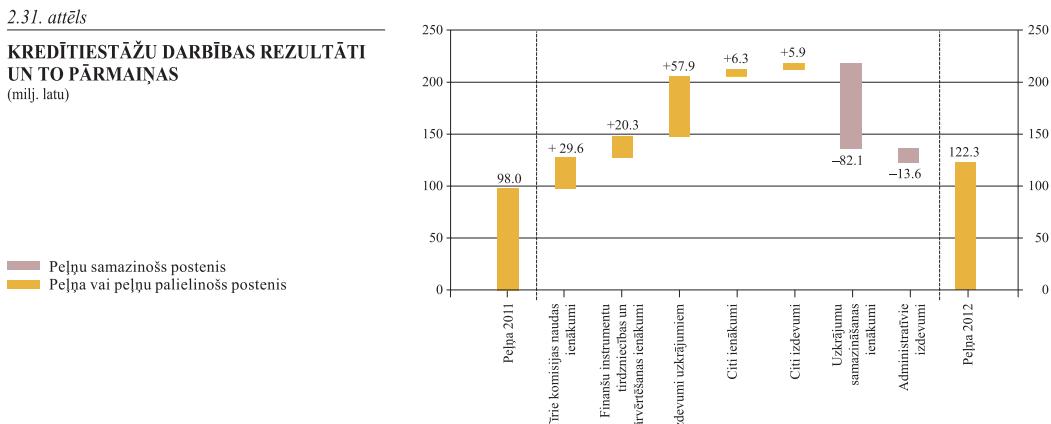
²⁹ FTKT "Procentu likmju riska pārvaldīšanas, ekonomiskās vērtības samazinājuma aprēķināšanas un procentu likmju riska termiņstrukturnas pārskata sagatavošanas normatīvie noteikumi" nosaka, ka kredītiestādes ekonomiskās vērtības samazinājuma aprēķins tiek veikts, balstoties uz modificētā ilguma (*modified duration*) metodi, nemot vērā FTKT noteiktos procentu likmju šķēršļu parametrus (procentu likmju negaīdītās paralēlās pārmaiņas par 200 bāzes punktiem) un pieņemot, ka aktīvu vai saistību termiņš ir attiecīgā intervāla vidējais lielums un finanšu instrumentu vidējais ienesīgums ir 5%.

³⁰ Šajā sadalā saīdīzīnājums ar 2011. gadu veikts pašlaik aktīvajām kredītiestādēm, 2011. gada darbības rezultātos niekļaujot *Allied Irish Banks Plc* Latvijas filiāles, AS "Latvijas Krājbanka" un AS "Parex banka" datus.

Pelṇas kāpumu galvenokārt nodrošināja zemāki uzkrājumi nedrošajiem parādiem, komisijas naudas ienākumu pieaugums un lielāks finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas devums (sk. 2.31. att.). Kredītiestāžu pelnītspēju negatīvi ietekmēja uzkrājumu samazināšanas ienākumu kritums un administratīvo izdevumu pieaugums.

2.31. attēls

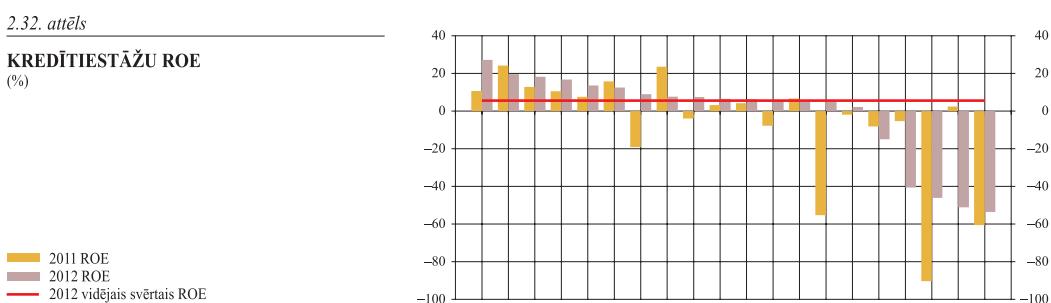
**KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS REZULTĀTI
UN TO PĀRMAIŅAS**
(milj. latu)

Kopumā kredītiestāžu pelnītspējas rādītāji joprojām bija zemi. 2012. gadā ROE bija 5.6% (2011. gadā – 5.5%). Lai gan vērtējumi par kredītiestāžu pašu kapitāla izmaksām (*cost of equity*) atšķiras, vairākums starptautisko analītiķu uzkata, ka šīs kredītiestāžu izmaksas pašlaik pārsniedz 10.0%. Tāpēc paredzams, ka kredītiestādes intensīvi meklēs iespējas uzlabot ROE un lielāku uzmanību pievērsīs efektīvākai kapitāla izmantošanai. Vidējā termiņā meklējumi varētu veicināt nozares konsolidāciju. Tāpat kā 2011. gadā kredītiestāžu ROE bija plaša amplitūda, vairākām kredītiestādēm būtiski pārsniedzot kredītiestāžu vidējo svērto ROE, bet dažām nozīmīgi atpaliekot no tās (sk. 2.32. att.). Salīdzinot 1. un 2. kredītiestāžu grupu, augstāka ROE bija 2. kredītiestāžu grupai (7.6%), savukārt 1. kredītiestāžu grupas ROE bija 4.8%.³¹ Augstāku 2. kredītiestāžu grupas ROE noteica lielāki tīrie komisijas naudas ienākumi un guvums no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas. Savukārt 1. kredītiestāžu grupai bija efektīvāka izmaksu struktūra un mazāki neto uzkrājumi nedrošajiem parādiem. Arī 2012. gadā kredītiestāžu kopējā ROA bija zema – 0.6% (2011. gadā – 0.5%).

2.32. attēls

KREDĪTIESTĀŽU ROE
(%)

Kredītiestāžu izdevumu un ienākumu attiecība turpināja uzlaboties, sasniedzot zemāko līmeni pēdējos trijos gados (52.6%), bet vēl būtiski atpaliekot no pirmskrīzes rādītājiem. Izdevumu un ienākumu attiecības uzlabošanos galvenokārt noteica ienākumu pieaugums. Paredzams, ka izdevumu un ienākumu attiecība 2013. gadā, visticamāk, saglabāsies 2012. gada līmenī. Lielākus kredītiestāžu izdevumus, gatavojoties eiro ieviešanai, līdzsvaros ienākumu pieaugums un darbības efektivitātes uzlabojumi.

Pamatdarbības (finansiālās darbības) peļņa bija 631.5 milj. latu, un tā palielinājās par 10.6% salīdzinājumā ar 2011. gadu. Otra gadu pēc kārtas vērojams pamatdarbības peļņas pieaugums, bet tā vēl nav sasniegusi pirmskrīzes līmeni. Vislielākā ietekme uz

³¹ Kredītiestādes, kuras rezidentiem izsniedz vairāk nekā 50% kredītu un no rezidentiem piesaista vairāk nekā 50% noguldījumu, kā arī viena vidēja lieluma kredītiestāde, kura Latvijā un pārējās Baltijas valstīs galvenokārt piesaista rezidentu noguldījumus un izsniedz kredītus rezidentiem.

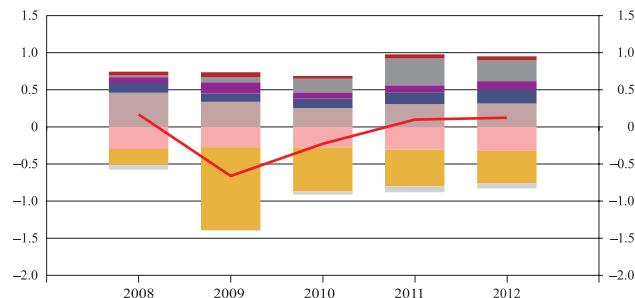
pamatdarbības peļņas kāpumu bija komisijas naudas ienākumu un finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas guvuma pieaugumam.

Tīrie procentu ienākumi bija 314.6 milj. latu, kas faktiski atbilst 2011. gada līmenim, un tie veidoja nedaudz mazāk par pusi no pamatdarbības peļņas un joprojām bija svarīgākais pamatdarbības peļņas avots. Samazinoties procentu likmēm, salīdzinājumā ar 2011. gadu būtiski saruka gan procentu ienākumi, gan procentu izdevumi, bet ietekme uz neto procentu ienākumiem bija minimāla, jo šie posteni viens otru savstarpēji kompensēja (sk. 2.33. att.). Prognozējams, ka 2013. gadā attiecībā uz tārajiem procentu ienākumiem varētu turpināties 2012. gadā novērotā procentu ienākumu un procentu izdevumu samazināšanās tendence, kas viena otru savstarpēji kompensētu un tādējādi neto procentu ienākumi būtiski nemainītos. Procentu ienākumu kritumu galvenokārt noteiks prognozējamais kredītportfelē apjoma samazinājums. Savukārt procentu izdevumu sarukumu noteiks zemāka maksa par piesaistītajiem resursiem un saistību samazināšana.

2.33. attēls

KREDĪTIESTĀŽU IENĀKUMU UN IZDEVUMU SADALĪJUMS UN DARBĪBAS REZULTĀTS (mljrd. latu)

- Tīrie procentu ienākumi
- Tīrie komisijas naudas ienākumi
- Ienākumi no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas
- Uzkrājumu samazināšanas ienākumi
- Pārējie ienākumi
- Administratīvū izdevumi
- Izdevumi uzkrājumiem
- Pārējie izdevumi
- Pārskata gada nesadalītā peļņa vai zaudējumi

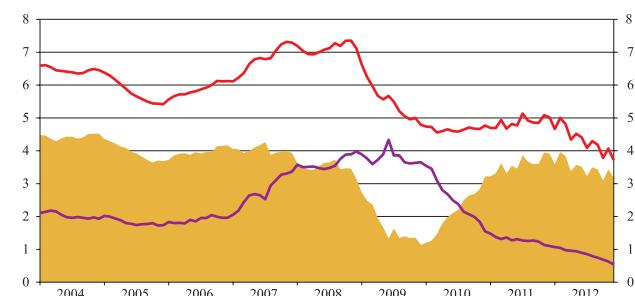
Vispārējā procentu likmju starpība darījumiem ar rezidentu nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām 2012. gadā samazinājās un gada beigās bija 3.2 procentu punkti (sk. 2.34. att.). Gan rezidentiem izsniegtu kredītu procentu likmes, gan no rezidentiem piesaistīto noguldījumu procentu likmes bija vēsturiski zemākajā līmenī, un to noteica naudas tirgus procentu likmju kritums. Vispārējā procentu likmju starpība jaunajiem darījumiem 2012. gadā bija samērā mainīga, svārstoties 3.0 procentu punktu un 4.3 procentu punktu (gada beigās – 3.5 procentu punkti) robežās. Prognozējams, ka 2013. gadā saglabāsies zemas kredītu un noguldījumu procentu likmes.

2.34. attēls

REZIDENTU NE-MFI IZSNIEGTO KREDĪTU PROCENTU LIKMJU, TO VEIKTO NOGULDĪJUMU PROCENTU LIKMJU UN VISPĀRĒJĀS PROCENTU LIKMJU STARPIBAS DINAMIKA (%)

(%)

- Vispārējā procentu likmju starpība (procentu punktos)
- Kredītu vidējā svērī procentu likme
- Noguldījumu vidējā svērī procentu likme

Tīrie komisijas naudas ienākumi bija otrs nozīmīgākais ienākumu postenis 2012. gadā, un tie strauji pieauga vairākumam kredītiestāžu. Kāpumu noteica gan ekonomiskās aktivitātes palielināšanās, gan kredītiestāžu cenrāžu pārskatīšana. Tīrie komisijas naudas ienākumi bija 189.6 milj. latu (par 18.5% lielāki nekā 2011. gadā), un to īpatsvars pamatdarbības peļņā pieauga līdz 30.0%. Tīro komisijas naudas ienākumu apjoms pārsniedza pirmskrīzes līmeni. Arī 2013. gadā paredzams tīro komisijas naudas ienākumu apjoma pieaugums, bet ne tik straujā tempā kā 2012. gadā.

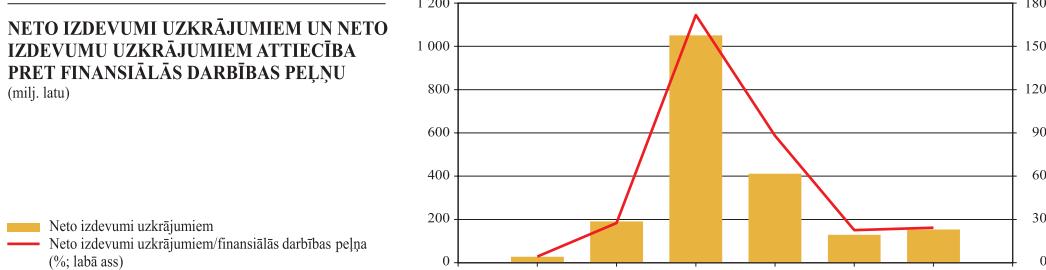
2012. gadā visstraujāk augošais ienākumu postenis bija guvums no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas (kāpums – 21.9%; apjoms – 113.1 milj. latu), tādējādi tā īpatsvars pamatdarbības peļņā palielinājās līdz 17.9%. Lai gan šis postenis ir samērā svārstīgs, 2013. gadā paredzams līdzīgs guvuma no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas apjoms, saglabājoties būtiskam valūtas tirdzniecības un pārvērtēšanas devumam. Eiro ieviešana 2014. gadā nozīmīgi ietekmēs tiesi šo kredītiestāžu ienākumu

avotu. Tā kā netiks veikti latu un eiro maiņas darījumi, šie ienākumi varētu sarukt līdz pusei no 2012. gada apjoma.

Lai gan kredītiestādes aktīvi optimizē izmaksas un atsevišķu kredītiestāžu administratīvie izdevumi tiešām samazinājās, salīdzinājumā ar 2011. gadu administratīvie izdevumi kredītiestādēm kopumā 2012. gadā pieauga par 4.4% (līdz 321.8 milj. latu). Administratīvo izdevumu segšanai tika novirzīta mazliet vairāk nekā puse pamatdarbības peļnas. Kredītiestāžu publiski paustais viedoklis liecina, ka administratīvo izmaksu optimizācija būs aktuāla arī 2013. gadā. Samazinot izmaksas, kredītiestādes optimizē regionālo filiāļu tīklu, ierobežo filiālēs piedāvāto pakalpojumu klāstu un atsakās no nerentabliem klientu segmentiem, kā arī motivē klientus aktīvāk izmantot elektroniskos pakalpojumus. Kredītiestādes, kuras darbojas visās Baltijas valstīs, tiecas apvienot pārvaldes funkciju Baltijas mērogā.

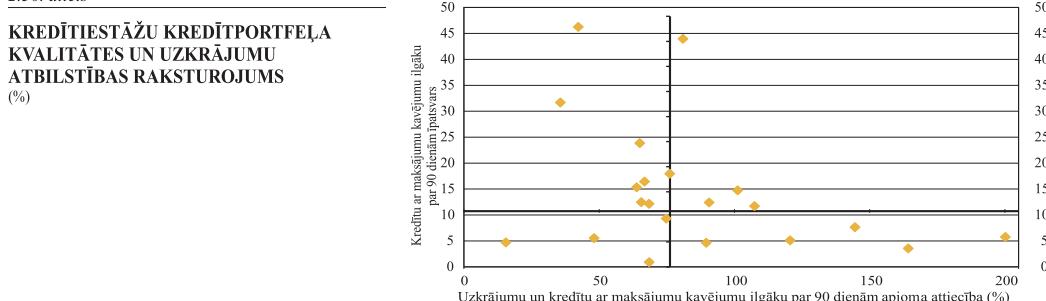
Izdevumi uzkrājumiem nedrošajiem parādiem, kas faktiski noteica kredītiestāžu zaudējumus finanšu krīzes gados, arvien bija nozīmīgākais izdevumu postenis, taču to apjoms samazinājās no 491.8 milj. latiem 2011. gadā līdz 433.9 milj. latiem 2012. gadā. Iepriekš izveidoto uzkrājumu samazināšanas ienākumi saruka par 82.1 milj. latu salīdzinājumā ar 2011. gadu, jo kredītiestāžu kredītu atgūšanas ienākumi kritās. Tāpēc neto izdevumu uzkrājumiem nedrošajiem parādiem apjoms pieauga (153.4 milj. latu; 2011. gadā – 129.2 milj. latu; sk. 2.35. att.). Tomēr dažām kredītiestādēm uzkrājumu samazināšanas ienākumi bija lielāki nekā izdevumi uzkrājumiem nedrošajiem parādiem. 2013. gadā gaidāms, ka kredītporfeļa kvalitāte turpinās uzlaboties un jaunu problemātisko kredītu plūsma būs mazāka. Tādējādi turpinās samazināties izdevumi uzkrājumiem nedrošajiem parādiem. Vienlaikus jāatzīst, ka arī uzkrājumu samazināšanas ienākumi, visticamāk, būs zemāki, jo kredītporfeļa kvalitātes uzlabošanās daļēji tiks panākta, norakstot bezcerīgos kredītus.

2.35. attēls

Kredītiestāžu uzkrājumu veidošana joprojām bija nevienmērīga (sk. 2.36. att.). Kredītporfeļa kvalitātes raksturojumam izvēlēts kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītporfeļi. Uzkrājumu apjoms tiek vērtēts, balstoties uz uzkrājumu un kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām apjoma attiecību. Attēlā nav atspoguļotas kredītiestādes, kurām nav ilgāk par 90 dienām kavētu kredītu. Dalījums kvadrantos veikts, balstoties uz nozares vidējiem svērtajiem rādītājiem. Salīdzinājumā ar vidējiem datiem rādītāju izkliede ir samērā augsta un liecina par faktisko uzkrājumu veidošanas nevienmērīgumu.

2.36. attēls

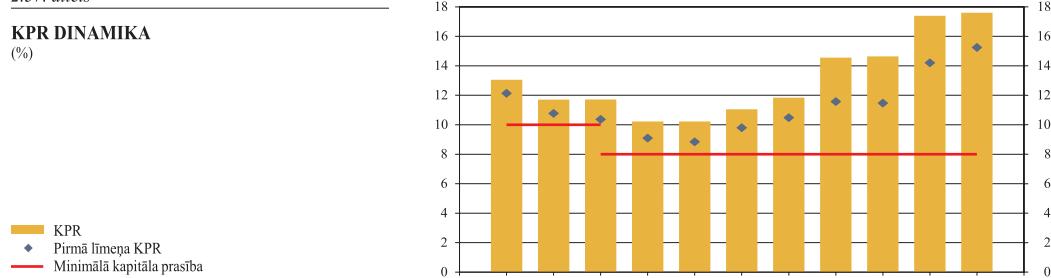
Kopumā 2013. gadā būtiskas kredītiestāžu pelnīspējas pārmaiņas nav gaidāmas. Bāzes scenārijā, kurā paredzēta turpmāka kredītporfeļa kvalitātes uzlabošanās, kredītiestāžu 2013. gada peļņa varētu būt līdzvērtīga 2012. gada peļņai vai nedaudz lielāka. Pelnīspēju pozitīvi ietekmēs gaidāmā ekonomiskā izaugsme, tīro komisijas naudas ienākumu pieaugums un darbības efektivitātes paaugstināšana. Pelnīspēju negatīvi ietekmēs gaidāmā procentu likmju stagnācija, uzkrājumu samazināšanas ienākumu kritums un ar gatavošanos eiro ieviešanai saistītās izmaksas.

2.5. Kapitalizācija

2012. gadā kredītiestādes kopumā turpināja uzturēt augstu kapitalizācijas līmeni, saglabājot labu neparedzamo zaudējumu absorbētspēju. Gaidāms, ka arī 2013. gadā kredītiestāžu kapitalizācijas līmenis saglabāsies augsts.

2012. gada beigās kredītiestāžu solo KPR un pirmā līmeņa kapitāla rādītājs bija attiecīgi 17.6% un 15.2% (sk. 2.37. att. un 2.1. tabulu). Augstāka kapitalizācija bija 1. grupas kredītiestādēm, kuru KPR 2012. gada beigās bija 17.9% (2. grupas kredītiestāžu KPR – 17.1%). Kredītiestāžu kopējais KPR sasniedza augstāko līmeni 2012. gada aprīlī (18.1%), bet kopš aprīļa KPR nedaudz samazinājās, savukārt pirmā līmeņa kapitāla rādītājs 2012. gada beigās bija vēsturiski augstākajā līmenī. Lai gan paredzams, ka turpmāk kredītiestādes arvien lielāku uzmanību pievērsīs efektīvai kapitāla pārvaldīšanai un palielinās dividenžu izmaksas, gaidāms, ka arī 2013. gadā kredītiestāžu kapitalizācijas līmenis saglabāsies augsts. To veicinās 2012. gada peļņas iekļaušana kapitāla bāzē, 2013. gadā prognozējamā kredītiestāžu peļņa un atsevišķu kredītiestāžu kapitāla palielināšanas pasākumi.

2.37. attēls

Kredītiestāžu kopējais pašu kapitāla apjoms 2012. gadā būtiski nemainījās, jo kredītiestāžu kapitāla bāzes palielināšana no peļņas un investoru līdzekļiem bija gandrīz līdzvērtīga subordinētā kapitāla atmaksai un zaudējumiem atsevišķās kredītiestādēs. 2012. gada beigās kredītiestāžu pašu kapitāls bija 1.9 mljrd. latu. Palielinoties pirmā līmeņa kapitāla apjomam un samazinoties otrā līmeņa kapitāla apjomam, turpināja uzlaboties kredītiestāžu kapitāla struktūra. Pirmā līmeņa kapitāls 2012. gada beigās bija 1.7 mljrd. latu, un tas veidoja 86.6% no pašu kapitāla.

2012. gadā kredītiestāžu kapitāla palielināšanas darījumu apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem samazinājās. Gada laikā kapitālu palielināja 12 kredītiestāžu (kopā par 124.2 milj. latu, t.sk. apmaksāto pamatkapitālu – par 86.3 milj. latu un subordinēto kapitālu – par 37.9 milj. latu). Atsevišķas kredītiestādes plāno kapitālu palielināt arī 2013. gadā, bet darījumu apjoms varētu būt mazāks nekā 2012. gadā.

Iepriekšējos gados novērotā kredītiestāžu kapitāla prasību apjoma samazināšanās tendence 2012. gadā vairs nebija tik nozīmīga, kapitāla prasībai sarūkot par 0.8%. To galvenokārt noteica kredītriska kapitāla prasības stabilizēšanās, ko ietekmēja mazāks kredītporfeļa kritums. Pārējo risku kapitāla prasības mainījās daudz būtiskāk, bet, tā kā to kopapjoms bija 10.4% no kopējās kapitāla prasības, pārējo risku kapitāla prasības būtiski neietekmēja kopējās kapitāla prasības apjomu.

Kredītiestāžu dalījumā KPR amplitūda samazinājās. Turpināja augt to kredītiestāžu īpatsvars, kuru KPR pārsniedza 20% (sk. 2.38. att.), un samazināties to kredītiestāžu īpatsvars, kuru KPR bija zemāks par 12%.

2.1. tabula

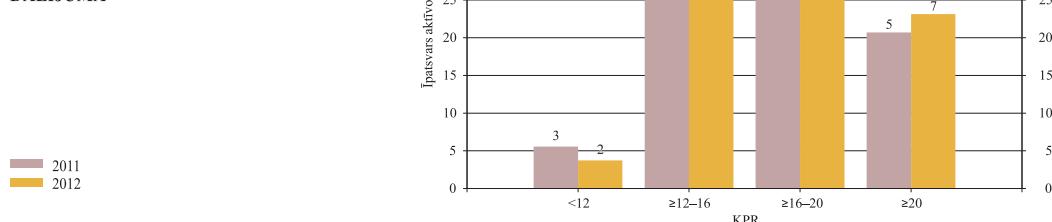
Kredītiestāžu pašu kapitāls, kapitāla prasība un KPR

(perioda beigās; milj. latu)

Rādītāji	2011	2012	Gada pārmaiņas (%)
Pašu kapitāls	1 906.9	1 913.7	0.4
Pirmā līmeņa kapitāls	1 556.7	1 657.2	6.5
Otrā līmeņa kapitāls	350.2	256.6	-26.7
Apmaksātais pamatkapitāls	1 630.5	1 705.5	4.6
Riska svērtie aktīvi	10 960.8	10 869.4	-0.8
Kapitāla prasība	876.9	869.6	-0.8
Kredītriska kapitāla prasība	783.4	778.8	-0.6
Pozīcijas, ārvalstu valūtas un preču risku kapitāla prasība	10.7	15.0	39.8
Operacionālā riska kapitāla prasība	82.8	75.8	-8.4
KPR (%)	17.4	17.6	+0.2 procentu punkti
Pirmā līmeņa kapitāla attiecība pret RSA (%)	14.2	15.2	+1.0 procentu punkts

2.38. attēls

**KREDĪTIESTĀŽU SKAITS UN ĪPATSVARS (%)
KREDĪTIESTĀŽU AKTĪVOS TO KPR
DALĪJUMĀ**

3. ielikums. Latvijas finanšu stresa indekss

Latvijas Banka 2012. gadā pilnveidoja Latvijas finanšu sistēmas stabilitātes monitoringa instrumentu klāstу. Latvijas finanšu stresa indeksa (FSI) metodoloģija tika pilnveidota, balstoties uz starptautiskajā praksē finanšu stabilitātes monitoringā plaši lietoto rādītāju metodoloģisko īpatnību un vairāku valstu pieredzes analīzi. Pilns FSI konceptuālo īpatnību un aprēķina metodoloģijas apraksts publicēts Latvijas Bankas diskusiju materiālu sērijas ietvaros.³²

Kopumā Latvijas FSI dinamika pēdējos divos gados norāda uz iekšzemes finanšu sistēmas vispārējās situācijas stabilizēšanos. 2011. un 2012. gadā FSI vērtība svārstījās aptuveni 0.5 standartnoviržu robežās un 2012. gada beigās tuvojās ilgtermiņa vidējam līmenim (sk. 2.39. att.).

Kredītiestāžu darbības rādītāji 2012. gadā kopumā uzlabojās – pelnītspēja nostiprinājās, rezidentu noguldījumu bāze saglabājās stabila un uzkrājumi nedrošajiem parādiem samazinājās. Finanšu sistēmas stabilizāciju atspoguļoja arī naudas tirgus procentu likmju dinamika – 3 mēnešu RIGIBOR un EURIBOR starpība saglabājās samērā zemā līmenī. Pozitīvās pārmaiņas iekšzemes makrofinansiālajā vidē, uzlabojoties makroekonomiskajiem rādītājiem un attiecīgi arī starptautisko kredītreitingu aģentūru vērtējumam, veicināja Latvijas un Vācijas valdības parāda vērtspapīru ienesīguma starpības samazinājumu. Visi minētie faktori 2012. gadā nodrošināja stresu mazinošu devumu FSI dinamikā.

³² Sk. Sījenko, N., Titarenko, D., Āriņš, M. *Latvijas finanšu stresa indekss*. Rīga : Latvijas Banka. Diskusijas materiāls, Nr. 1, 2012. Pieejams: http://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/DM_1-2012-final.pdf.

2.39. attēls

FINANŠU STRESA INDEKSS
 (standartnovirzēs)

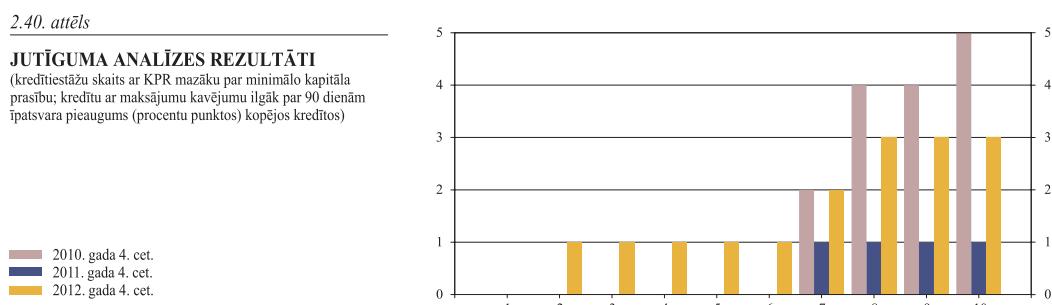

2.6. Kredītriska šoku absorbētspēja

Kredītriska jutīguma analīzes un stresa testu rezultāti liecina, ka kredītiesstāžu kredītriska šoku absorbētspēja 2012. gadā kopumā joprojām bija augsta. To nodrošināja augsts kredītiesstāžu kapitalizācijas un uzkrājumu līmenis, kapitāla palielināšana un kredītiesstāžu kredītporfēla kvalitātes uzlabošanās, pakāpeniski samazinoties kavēto kredītu īpatsvaram. Tādējādi pat īpaši nelabvēlīga makroekonomiskā scenārija īstenošanās gadījumā kredītiesstāžu kopējais kapitāla pietiekamības līmenis saglabātos būtiski virs noteiktā minimālā kapitāla pietiekamības līmeņa.

Latvijas Banka veikusi jutīguma analīzi un makroekonomisko stresa testu. Aprēķinos izmantoti 2012. gada beigu kredītiesstāžu solo dati, nemot vērā kredītiesstāžu kapitāla pārmaiņu plānus 2013. gadā. Stresa testa pārvarešanas kritērijs ir 8.0% KPR.

Jutīguma analīzes³³ rezultāti (sk. 2.40. att.) liecina par kredītriska šoku absorbētspējas pasliktināšanos 2012. gada beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Tomēr jāuzsver, ka tas saistīts ar kredītriska šoku absorbētspējas samazinājumu divās nelielās bankās. Kopumā Latvijas kredītiesstāžes 2012. gada beigās bez papildu kapitāla ieguldījumiem spētu absorbēt potenciālu kredītriska kāpumu, kura rezultātā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kopējos kredītos pieaugtu par 6.9 procentu punktiem.

2.40. attēls

JUTĪGUMA ANALĪZES REZULTĀTI
 (kredītiesstāžu skaits ar KPR mazāku par minimālo kapitāla prasību; kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāk par 90 dienām īpatsvara pieaugums (procēntu punktos) kopējos kredītos)

Latvijas Banka regulāri veic arī stresa testus³⁴, lai izvērtētu kredītiesstāžu izturību pret negatīviem makroekonomiskajiem šokiem. Šo šoku īstenošanās iespējama, bet ar mazu varbūtību. To piemērošana stresa testiem ļauj izvērtēt kredītiesstāžu kredītriska šoku absorbētspēju ekstremālos apstākļos.

Norises ārējā makrofinansiālajā vidē joprojām ir viens no būtiskākajiem sistēmiskā riska un nenoteikības avotiem Latvijas tautsaimniecībā kopumā un finanšu sistēmā. Tāpēc makroekonomiskā stresa testa ietvaros analizēta kredītiesstāžu spēja absorbēt kredītriska

³³ Jutīguma testu analīze rāda, cik lielu kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieaugumu kredītiesstāde spētu izturēt tā, lai kredītiesstādes KPR nekļūtu mazāks par minimālo kapitāla prasību. Aprēķinos tiek pieņemts, ka kredītiesstādei jāveido uzkrājumi 60% apmērā no kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieauguma apjoma. Kredītiesstāžu kapitāls un RSA tiek samazināti par papildus veicamo uzkrājumu apjomu.

³⁴ Makroekonomiskā stresa testa metodoloģija aprakstīta Latvijas Banks 2009. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatā". Stresa testos tiek iekļautas kredītiesstādes, kuru kredītporfēla lielums pārsniedz 1 milj. latu.

pieaugumu saistībā ar iespējamas eiro zonas valsts parāda krīzes eskalācijas potenciālo negatīvo ietekmi uz Latvijas makrofinansiālo vidi. Makroekonomiskajā stresa testā analizēti trīs scenāriji (sk. 2.2. tabulu).

Bāzes scenārijs balstās uz Latvijas Bankas 2013. gada sākumā veiktajām makroekonomiskajām prognozēm.³⁵ Tās paredz Latvijas tautsaimniecības izaugsmes tempa palēninājumu 2013. gadā, ko noteiktu eksporta kāpuma tempa kritums un lēnāka investīciju un privātā patēriņa izaugsme. Tieks prognozēts, ka Latvijas IKP pieauguma temps būs 3.6%, darba meklētāju īpatsvars samazināsies līdz 13.7%, bet vidējā gada inflācija būs 2.0%.

Stresa scenārija analizēta Latvijas tautsaimniecības reakcija uz triju šoku kombināciju: ārējā pieprasījuma kritumu par 10%, līdzvērtīgu investoru konfidences samazināšanos un naftas cenu pieaugumu par 5%. Stresa scenārijs atspoguļo hipotētisku situāciju, kas paredz eiro zonas valsts parāda krīzes padziļināšanos, kura noteiktu tautsaimniecības izaugsmes tempa turpmāku palēnināšanos Latvijas galvenajās tirdzniecības partnervalstīs, pieaugot uzņēmēju un patērētāju pesimismam. Tas savukārt veicinātu ārējā pieprasījuma kritumu. Ārējā pieprasījuma sarukums negatīvi ietekmēs Latvijas eksportētāju darbību, radot vispārēju Latvijas uzņēmēju noskaņojuma paslītināšanos un izlīdzināšanos ar vidējo ES līmeni. Tas savukārt noteiktu iekšzemes investoru konfidences kritumu (radot investīciju samazinājumu), ko pastiprinātu arī zemāka ārvalstu investoru aktivitāte. Naftas cenu šokam būtu papildu negatīva ietekme uz izaugsmi. Lai gan vājāka izaugsme mazina pieprasījuma ietekmi uz resursu cenu dinamiku, naftas cenu pieaugumu varētu radīt politiskā nestabilitāte reģionālu nemieru dēļ.

Lai izvērtētu kredītiestāžu kredītriska šoku absorbēspēju īpaši nelabvēlīgos apstākļos, analizēts vēl viens hipotētisks **īpaši nelabvēlīgs scenārijs**. Tas paredz ekonomiskās aktivitātes krituma eiro zonā pārtapšanu ilgstošā recessijā dzīļakas fiskālās konsolidācijas apstākļos, kas caur aprakstītājiem kanāliem veicinātu recessijas atjaunošanos arī Latvijas tautsaimniecībā. Šis scenārijs balstīts uz tiem pašiem šokiem, kas minēti stresa scenārijā, bet to lielums palielināts divas reizes.

Svarīgāko makroekonomisko faktoru, t.i., IKP, inflācijas un bezdarba pārmaiņu, novērtējumi atbilstoši scenāriju nosacījumiem (šokiem) iegūti, izmantojot Latvijas Bankas makroekonomisko modeli³⁶. Īstenojoties stresa scenārija paredzētajiem šokiem, IKP pieauguma temps 2013. gadā palēninātos aptuveni līdz nullei, darba meklētāju īpatsvars palielinātos par 1.1 procentu punktu, bet inflācija saglabātos gandrīz nemainīga. Īstenojoties īpaši nelabvēlīgam scenārijam, 2013. gadā Latvijas tautsaimniecībā atjaunotos lejupslīde, t.i., IKP pieauguma temps klūstu negatīvs, darba meklētāju īpatsvara un inflācijas kāpums būtu divas reizes lielāks nekā stresa scenārijā.

2.2. tabula

Makroekonomiskā stresa testa scenāriji 2013. gadam

(%)

Rādītāji	Bāzes scenārijs	Stresa scenārijs	Īpaši nelabvēlīgs scenārijs
Reālā IKP gada pieaugums	3.6	0.3	-2.9
Darba meklētāju īpatsvars (gada vidējais rādītājs)	13.7	14.8	15.9
Inflācija (gada vidējais rādītājs)	2.0	2.1	2.2

Nemot vērā iegūtās makroekonomisko faktoru vērtības, kredītiestāžu kredītporfelā kvalitātes iespējamā attīstība atbilstoši minēto scenāriju nosacījumiem tika novērtēta, izmantojot Latvijas Bankas kredītriska modeli. Novērtējuma rezultāti rāda, ka bāzes scenārijā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītiestāžu kopējā kredītporfelī 2013. gadā turpinās sarukt, un 2013. gada beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu tas samazināsies par 1.1 procentu punktu (līdz 10.0%).

³⁵ Makroekonomisko Norišu Pārskats. Rīga : Latvijas Banka, 2013. gada janvāris.

³⁶ Sk. Beņkovskis, K., Stikuts, D. Latvijas makroekonomiskais modelis. Rīga : Latvijas Banka. Pētījums Nr. 2, 2006.

Stresa scenārijā, ja pasliktinātos iekšzemes makrofinansiālā vide, kreditportfeļa kvalitāte pasliktinātos samērā maz, t.i., kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars 2013. gadā pieaugtu par 2.2 procentu punktiem (līdz 13.3%) salīdzinājumā ar faktisko situāciju 2012. gada beigās. Savukārt īpaši nelabvēlīga scenārija īstenošanās gadījumā kreditiestāžu kreditportfeļa kvalitātes pasliktinājums būtu daudz straujāks – kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars sasniegtu 17.6%. Novērtējot kreditiestāžu spēju absorbēt kredītriska pieaugumu līdz minētajiem līmeņiem, jāatzīmē, ka pat īpaši nelabvēlīgā scenārija īstenošanās ietekme uz kreditiestādēm būtu diezgan ierobežota. Lai gan atsevišķām kreditiestādēm būtu jāveido apjomīgi papildu uzkrājumi, kreditiestāžu kapitalizācija būtu pietiekama, lai šādu uzkrājumu palielinājumu absorbētu, un kapitāla trūkums nebūtu nozīmīgs (sk. 2.3. tabulu). Kreditiestāžu kopējā KPR samazinājums abos scenārijos būtu samērā neliels (attiecīgi 1.2 procentu punkti un 3.6 procentu punkti) un kreditiestāžu kopējais KPR saglabātos būtiski virs noteiktā minimālā kapitāla pietiekamības līmeņa (sk. 2.41. att.).

2.3. tabula

Apkopotie makroekonomiskā stresa testa rezultāti

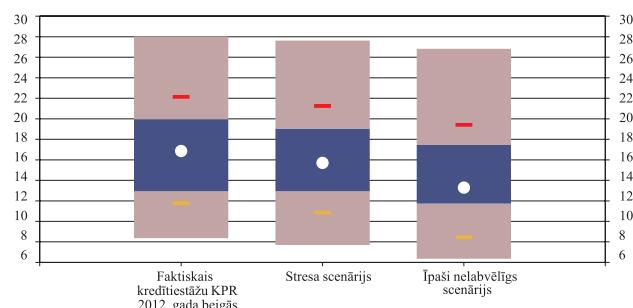
Rādītāji	Stresa scenārijs	Īpaši nelabvēlīgs scenārijs
To kreditiestāžu skaits, kuru KPR ir zemāks par 8%	1	1
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. latu)	1.4	7.3
Papildus nepieciešamie uzkrājumi (milj. latu)	148.9	446.0
Papildus nepieciešamie uzkrājumi (% no kreditiestāžu kopējiem aktīviem)	0.7	2.2

2.41. attēls

KREDĪTIESTĀŽU KPR SADALĪJUMS

(% aprēķināts, ņemot vērā kreditiestāžu kapitāla pārmaiņu plānus)

- Minimuma un maksimuma diapazons
- Starpkvartīlu intervāls
- Vidējais svērtais
- 10. procentile
- 90. procentile

3. NFS ATTĪSTĪBA

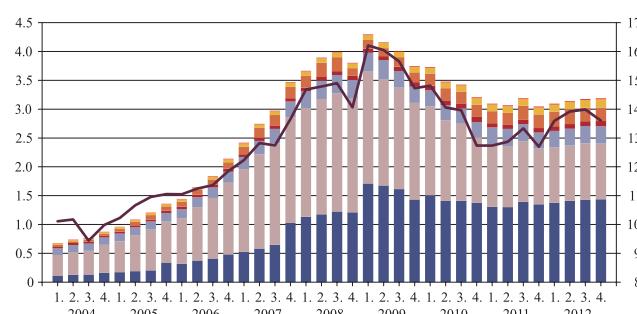
Labvēlīgās norises Latvijas tautsaimniecībā un pasaules finanšu tirgos nodrošināja to, ka NFS sabiedrībām 2012. gads bija veiksmīgs. Iepriekšējos periodos vērojamā to sabiedrību, kuru pamatdarbība saistīta ar kredītu izsniegšanu, aktīvu samazināšanās tendance 2012. gadā beidzās. Savukārt tām sabiedrībām, kuru pamatdarbība saistīta ar līdzekļu ieguldīšanu, 2012. gadā lielākoties bija augsts ienesīgums, jo, tā kā finanšu aktīvu cenu dinamika bija pozitīva, lielāka riska uzņemšanās 2011. gadā šo uzņēmumu ieguldījumu portfelī attaisnojās. Finanšu stabilitātes kontekstā joprojām saglabājās mazs NFS īpatsvars finanšu nozarē, tāpēc NFS ietekme uz finanšu sektoru kopumā nebija liela. Arī NFS savstarpējie riski nebija lieli – nebija vērojamas ne kredītu, ne noguldījumu vai īpašumtiesību būtiskas pārmaiņas, un NFS sabiedrības nebija ļoti atkarīgas cita no citas. Regulējuma pārmaiņas dažos NFS apakšsektoros, visticamāk, ietekmēs šo sabiedrību turpmāko darbību. Turpinājās citu ne-MFI kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju darbības regulējuma sakārtošana, kas ātro kredītu sniedzējiem papildus obligātajai licencēšanai un kapitāla prasību noteikšanai paredzēs aizdevumu izsniegšanas nosacījumu ierobežojumus. Pārmaiņas sagaida arī apdrošināšanas sabiedrību darbību, ko tuvākajos gados noteiks Maksātspējas II direktīvas (sīkāk sk. 4. ielikumā) ieviešana.

Pēc NFS sabiedrību aktīvu sarukuma 2011. gadā NFS izaugsmes tendence 2012. gadā atjaunojās un kopējie aktīvi palielinājās par 4.7%, sasniedzot 3.2 mljrd. latu (sk. 3.1. att.). Nēmot vērā kredītiestāžu aktīvu tālāku samazināšanos, NFS nozīme finanšu sektorā 2012. gadā nedaudz palielinājās, taču tā joprojām saglabājās zema (2012. gada beigās NFS īpatsvars kopējā finanšu sektorā bija 13.6%, 2011. gadā – 12.7%). Pozitīvs aktīvu gada pieauguma temps bija vērojams gandrīz visos NFS apakšsektoros. Izņēmums bija līzinga sabiedrības un ieguldījumu fondi (abu apakšsektoru aktīvi samazinājās par 1.7%). Visu pārējo NFS apakšsektoru aktīvi 2012. gadā palielinājās. Privāto pensiju fondu aktīvu gada pieauguma temps sasniedza 20.0%, dzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvi palielinājās par 14.8%, savukārt krājaizdevu sabiedrību aktīvi – par 10.8%. Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvi gada laikā pieauga par 7.5%, CFS³⁷ aktīvi – par 6.4%. Kopumā NFS struktūrā arī 2012. gadā turpināja palielināties CFS aktīvu nozīme – šo sabiedrību īpatsvars NFS aktīvos sasniedza 45%, bet pārējo NFS apakšsektoru nozīme būtiski nemainījās.

3.1. attēls

NFS AKTĪVI APAKШSEKTORU DALĪJUMĀ UN NFS AKTĪVI ĪPATSVARS KOPĒJOS FINANŠU SEKTORA AKTĪVOS (mljrd. latu)

- Krājaizdevu sabiedrības
- Privātie pensiju fondi
- Ieguldījumu fondi
- Dzīvības apdrošināšanas sabiedrības
- Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības
- Līzinga sabiedrības
- CFS
- NFS īpatsvars (%; labā ass)

3.1. Līzinga sabiedrības un CFS

Līzinga sabiedrības un CFS ir nozīmīgākie NFS dalībnieki. NFS kopējos aizdevumos, kas pielīdzināmi kredītiem, joprojām dominēja līzinga sabiedrību kredīti – 2012. gada beigās finanšu līzinga un faktoringa aizdevumos tika izsniegti 819.6 milj. latu, pie tam līzinga un faktoringa portfelis turpināja augt. Pretstatā tam operatīvā līzinga atlīkums turpināja samazināties (salīdzinājumā ar iepriekšējā gada beigām – par 20.1%) un bija tikai 46.2 milj. latu. CFS aizdevumi bija mazāki (586.0 milj. latu). Gan līzinga sabiedrību, gan CFS aktīvos dominēja aizdevumi (attiecīgi 85.0% un 41.0% no šo sabiedrību aktīviem). Tādējādi šo sabiedrību galvenie riski bija saistīti ar to aizdevumu portfelja kvalitāti. Gan līzinga sabiedrību, gan CFS riski, kas var rasties, veicot ieguldījumus citās finanšu

³⁷ CFS apvieno tās sabiedrības, kurus sniedz finanšu pakalpojumu darbības, – holdingkompānijas un citus kreditēšanas pakalpojumu sniedzējus, piemēram, lombardus un ātro kredītu sniedzējus, kā arī pārējos CFS.

sabiedrībās, ir visai ierobežoti. Līdzdalība citu sabiedrību kapitālā un ieguldījumi akcijās ir raksturīgāki CFS.

Finanšu līzinga portfelī nedaudz palielinājās rezidentiem izsniegtu aizdevumu atliks (gada pieaugums – 3.0%). Vienlaikus strauji samazinājās nerezidentu nefinanšu sabiedrībām izsniegtu aizdevumu atliks (gada kritums – 57.0%; līdz 7.8 milj. latu). Līzinga portfeļa tradicionāli nozīmīgākās – transporta un sakaru – nozares sabiedrību finanšu līzinga atliks 2012. gadā palielinājās par 12.6%, bet lauksaimniecības, medniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības sabiedrībām izsniegtu aizdevumu atliks pieauga par 16.5%. Vairāk nekā 10% gada kāpumu sasniedza arī vairākas citas nozares.

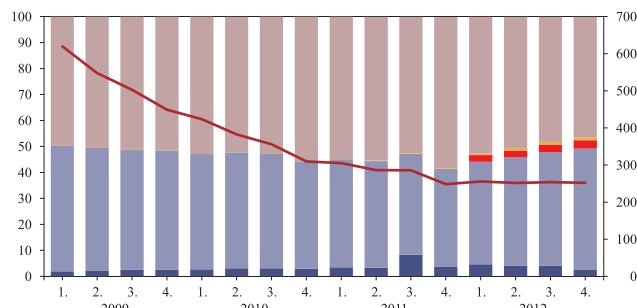
CFS nozīmē Latvijas finanšu tirgū būtiski pieauga, taču CFS attīstība nebija vienmērīga. Kopējie CFS aktīvi 2012. gada beigās sasniedza 1.4 mljrd. latu. To sabiedrību, kuru pamatdarbība ir citu kreditēšanas pakalpojumu sniegšana³⁸ (arī ātro kredītu sabiedrību un lombardu), aktīvi 2012. gada beigās nebija lielākie CFS aktīvi – to īpatsvars CFS kopējos aktīvos bija 18.0%. Lielākais CFS apakšsektors aktīvu ziņā bija citur neklasificēta finanšu starpniecība³⁹. Šā apakšsektora aktīvi veidoja pusē no kopējiem CFS aktīviem.

2012. gadā rezidentu mājsaimniecībām izsniegtu aizdevumu struktūrā tika novērota līzinga aizdevumu aizstāšana ar CFS kredītiem (galvenokārt CFS, t.sk. arī ātro kredītu sabiedrības un lombardi; sk. 3.2. att.). Turklat visvairāk šādi tika aizstāti patēriņa kredīti. Tas, ka identiski samazinājumam līzinga portfelī palielinājās mājsaimniecībām izsniegtu aizdevumu atliks CFS, nozīmē, ka kopumā mājsaimniecību parāds NFS nav būtiski mazinājies.

3.2. attēls

CFS UN LĪZINGA SABIEDRĪBU MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTIE AIZDEVUMI UN TO STRUKTŪRA (%)

- Līzinga sabiedrību aizdevumi rezidentu mājsaimniecībām
- Citu kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju aizdevumi nerezidentu mājsaimniecībām
- Pārējo CFS uzņēmumu aizdevumi nerezidentu mājsaimniecībām
- Citu kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju aizdevumi rezidentu mājsaimniecībām
- Pārējo CFS uzņēmumu aizdevumi rezidentu mājsaimniecībām
- Aizdevumi mājsaimniecībām (kopā; milj. latu; labā ass)

Abu lielāko NFS apakšsektoru – līzinga sabiedrību un CFS apakšsektora – finansējuma struktūras nozīmīgākā daļa bija aizņēmumi (attiecīgi 88.6% un 53.3% no kopējiem pašīviem). Jāatzīmē, ka CFS apakšsektora "Citi kreditēšanas pakalpojumi" pakalpojumu sniedzēju kapitāls 2012. gadā palielinājās, jo 2011. gada beigās tika noteikts ātro kredītu sniedzēju un lombardu sabiedrību pamatkapitāla minimālais lielums. Līzinga sabiedrību saistībās dominēja aizņēmumi no nerezidentu MFI (2012. gada beigās – 49.2%) un aizņēmumi no rezidentu MFI (31.4%). Savukārt CFS saistībās 2012. gadā palielinājās tieši nerezidentu MFI finansējuma nozīme, kā arī aizņēmumi no rezidentu ne-MFI. Īpaši palielinājās aizņēmumi no rezidentu nefinanšu sabiedrībām un CFS (gada laikā tie vairāk nekā divkāršojās), tomēr tie nebija lieli.

³⁸ Saskaņā ar NACE 2. red. klasifikāciju K nozares "Finanšu un apdrošināšanas darbības" 6492. sektors "Citi kreditēšanas pakalpojumi". Šajā sektorā ietilpst ne-MFI finanšu kreditēšanas sabiedrības, izņemot līzinga sabiedrības, piemēram, ātro kredītu sniedzēji, lombardi.

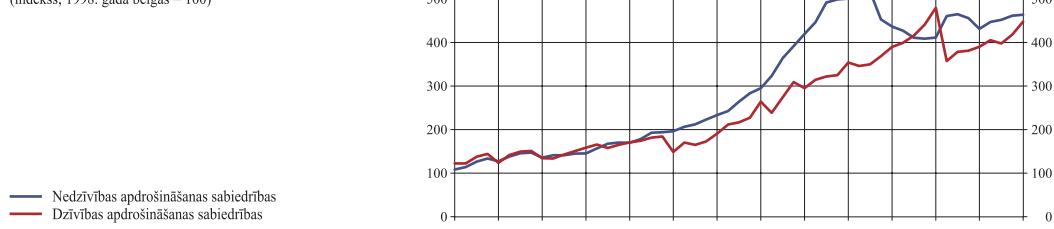
³⁹ Saskaņā ar NACE 2. red. klasifikāciju K nozares "Finanšu un apdrošināšanas darbības" 6499. sektors "Citur neklasificētas finanšu pakalpojumu darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu". Šis sektors būtībā nav saistīts ar kredītu izsniegšanu, taču var nodarboties ar faktūrkreditēšanas pakalpojumiem. Šajā sektorā ietilpst sabiedrības, kas sniedz finanšu pakalpojumus uzņēmējdarbības paplašināšanai un investīciju piesaistei, kā arī vairākas holdinga sabiedrības, kas papildus holdinga sabiedrību uzdevumiem pamatā veic arī minētos finanšu pakalpojumus galvenokārt saistītajiem uzņēmumiem. Šajā sektorā ietilpst arī uzņēmējdarbības atbalsta sabiedrības, piemēram, SIA "Latvijas Garantiju aģentūra", kas piešķir eksporta un kredīta garantijas un pārvalda riska kapitāla fondus. Šeit ietilpst arī tādas sabiedrības, kuras piedāvā pakalpojumu vai rēķinu samaksu, t.sk. daļa to sabiedrību, kuras reģistrētas FKTK maksājumu iestāžu reģistrā.

3.2. Apdrošināšanas sabiedrības

Turpinoties tautsaimniecības atlabšanai pēc krīzes, apdrošināšanas sektora attīstība bija visnotaļ veiksmīga. Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvi 2012. gadā būtiski pieauga (līdz 298.6 milj. latu), gada kāpuma tempam salīdzinājumā ar 2011. gadu paastrinoties divas reizes (sk. 3.3. att.). Arī dzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvi 2012. gadā palielinājās (līdz 90.8 milj. latu). Latvijā 2012. gadā darbojās divas dzīvības apdrošināšanas sabiedrības un septiņas (2011. gadā – deviņas) nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības. Pēdējos gados apdrošināšanas sabiedrību pārreģistrācija ievērojami ietekmēja apdrošināšanas sabiedrību aktīvus un atsevišķus darbības rādītājus.

3.3. attēls

APDROŠINĀŠANAS SABIEDRĪBU AKTĪVI
(indekss; 1998. gada beigas = 100)

Pozitīvās norises Latvijas tautsaimniecībā veicināja to, ka apdrošināšanas sabiedrībās 2012. gadā palielinājās bruto parakstīto prēmiju apjoms, taču kāpums notika galvenokārt nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību parakstīto prēmiju pieauguma dēļ. Dzīvības apdrošināšanas sabiedrību parakstīto prēmiju apjoms mainījās maz. Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām tās nozīmīgi palielinājās, tādējādi ietekmējot to tiešās darbības rezultātus. Tomēr dzīvības apdrošināšanas sabiedrību peļņa sasniedza 2.8 milj. latu, un tas bija labākais darbības rezultāts vairāku gadu laikā. To būtiski uzlaboja ieguldījumu ienākumu kāpums un arī administratīvo izmaksu kritums. Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību peļņa 2012. gadā bija 7.4 milj. latu, turklāt ieguldījumu rezultātā gūtie ienākumi samazinājās, bet administratīvās izmaksas palielinājās, samazinot tiešās darbības rezultātā gūto peļņu.

Apdrošināšanas sabiedrību ieguldījumu politika 2012. gadā būtiski nemainījās. Dzīvības apdrošināšanas sabiedrību finanšu ieguldījumu portfelī, tāpat kā 2011. gadā, aptuveni 40% noguldījumu tika izvietoti noguldījumos kredītiestādēs. Savukārt parāda vērtspapīru un citu vērtspapīru ar fiksēto ienākumu un akciju un citu vērtspapīru ar nefiksēto ienākumu īpatsvars dzīvības apdrošināšanas portfelī bija aptuveni vienāds (attiecīgi 30.5% un 30.2%). Jāpiebilst, ka ieguldījumu pieaugums akciju tirgos pozitīvi ietekmēja ieguldījumu portfeli, jo pasaules akciju tirgiem 2012. gads bija veiksmīgs. Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību finanšu ieguldījumu portfelī nedaudz palielinājās termiņnoguldījumu īpatsvars (līdz 24.8%), bet samazinājās ieguldījumi parāda vērtspapīros (līdz 67.6%). Visu apdrošināšanas sabiedrību kopējie ieguldījumi problēmu skartajās Eiropas perifēriskajās valstīs 2012. gada beigās bija mazāki par 2% no kopējā ieguldījumu portfeļa vērtības, tāpēc problēmu eskalācijas gadījumā portfeļa ienesīgums, visticamāk, netiks būtiski ietekmēts.

Nemot vērā samērā augstās gaidāmās ekonomiskās izaugsmes prognozes, arī 2013. gadā apdrošināšanas sabiedrību riski, kas izriet no norisēm tautsaimniecībā, ir nosacīti zemāki nekā riski, kas saistīti ar finanšu ieguldījumiem. Zema ienesīguma periods vairākos finanšu aktīvu tirgos turpinās, un tas var negatīvi ietekmēt ieguldījumu atdevi. Papildus tam nākamajos gados svarīgs faktors būs Maksātspējas II direktīvas ieviešana. Tas ietekmēs gan dzīvības, gan nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību darbību.

4. ielikums. Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas tirgus regulējums

Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra Direktīva 2009/138/EK par uzņēmējdarbības uzsākšanu un veikšanu apdrošināšanas un pārapdrošināšanas jomā (Maksātspēja II; pārstrādāta versija) regulē apdrošinātāju un pārapdrošinātāju darbību ES. Maksātspējas II direktīva tika radīta ar mērķi saskaņot ES valstu tiesisko regulējumu un ieviest vienotās kapitāla prasības – minimālo kapitāla prasību un maksātspējas kapitāla prasību apdrošināšanas un pārapdrošināšanas sabiedrībām, kā arī īstenot aktīvu un saistību novērtēšanu patiesajā vērtībā un vienādotu uzraugiem iesniedzamo pārskatu klāstu. Lai arī bija paredzēts, ka Maksātspējas II direktīvas prasības stāsies spēkā 2013. gada 1. janvārī un aizstās līdz šim apdrošināšanas un pārapdrošināšanas jomā spēkā esošās direktīvas, kas kopā tiek sauktas par Maksātspējas I direktīvām, tās ieviešanas termiņš ir atlīkts.

Omnibus II direktīvas projekts papildina un groza Maksātspējas II direktīvu. Pirmkārt, *Omnibus II* direktīva atliek ieviešanas termiņu, turklāt saskaņā ar Lisabonas līgumu papildina uzraudzības infrastruktūras uzņēmumus prasības un piešķir papildu tiesības EIOPA (piemēram, gadījumos, kad nacionālajiem uzraugiem ir nesaskaņas, strīdus izšķir EIOPA). *Omnibus II* direktīvā atrunāti arī pārejas nosacījumi no Maksātspējas I direktīvu prasībām uz Maksātspējas II direktīvas prasībām. *Omnibus II* direktīvas projekts tika publicēts 2011. gada janvārī. EK, Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes trīspusējās sarunas par šo direktīvas tekstu un tajā iekļautajām prasībām pašlaik vēl nav noslēgušās.

Maksātspējas II direktīvas prasības tiks piemērotas visām apdrošināšanas un pārapdrošināšanas sabiedrībām. Izņēmums ir tās sabiedrības, kuru bruto parakstīto prēmiju gada apjoms nepārsniedz 5 milj. eiro un kuru sabiedrības vai grupas līmeņa bruto tehniskās rezerves ir mazākas par 25 milj. eiro, kā arī sabiedrības, kuru pārapdrošināšanas operācijas nepārsniedz 0.5 milj. eiro no sabiedrības bruto parakstītajām prēmijām vai 2.5 milj. eiro no sabiedrības bruto tehniskajām rezervēm, vai 10% no bruto parakstītajām prēmijām vai bruto tehniskajām rezervēm. Saskaņā ar FTK sniegto informāciju, stājoties spēkā Maksātspējas II direktīvas prasībām, jaunās prasības būs jāpilda visām Latvijā reģistrētajām apdrošināšanas sabiedrībām.

Saskaņā ar Maksātspējas II direktīvu aktīvi un saistības tiks novērtēti atbilstoši to patiesajai vērtībai. Kapitāla prasību aprēķina pamatā būs apdrošināšanas parakstīšanas riska, operacionālā riska, tirgus riska un kredītriska novērtējums. Pašlaik spēkā esošās kapitāla prasības nosaka maksātspējas normu, izmantojot pēdējos vēsturiskos datus. Paredzēts, ka saskaņā ar Maksātspējas II direktīvu novērtējumos izmantos apdrošināšanas sabiedrības nākotnes norišu un iespējamo risku prognozes.

Minimālās kapitāla prasības aprēķināšanas principi jaunajā direktīvā netiek būtiski mainīti – tie ir līdzīgi pašlaik spēkā esošajiem maksātspējas normas aprēķina principiem, bet papildus tiek ieviesta maksātspējas kapitāla prasība, kas ir jauninājums Eiropas regulējuma līmenī. Maksātspējas kapitāla prasība tiks aprēķināta kā pašu kapitāla *Value-at-Risk* vērtība ar 99.5% varbūtību 1 gada periodam; aprēķinā tiks iekļauti visi iespējamie kvantificējamie riski nākotnes 12 mēnešu periodam.

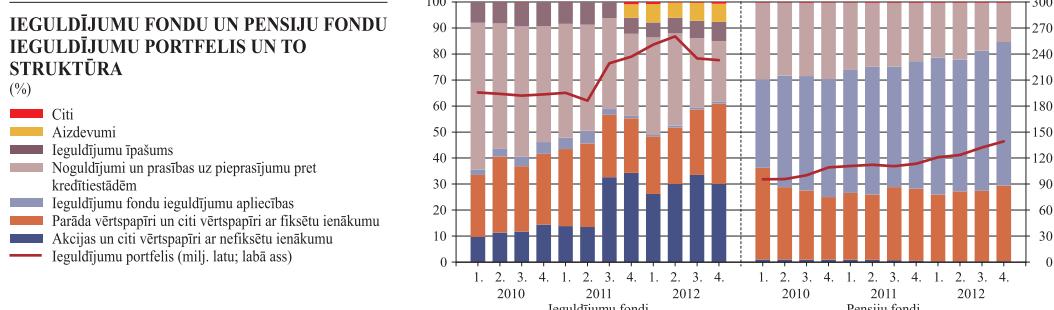
Maksātspējas II direktīvā iestrādātās prasības ievieš jaunus uzraudzības principus, kuru pamatā ir risku novērtējums, tādējādi uzlabojot apdrošināto personu aizsardzību pret apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēju saistību neizpildi.

Lai novērtētu apdrošinātāju gatavību izpildīt Maksātspējas II direktīvas kapitāla prasības, FTK veikusi kvantitatīvās ietekmes novērtējumu. Tā rezultāti ļauj secināt, ka apdrošināšanas sabiedrībām kopumā nebūtu problēmas izpildīt Maksātspējas II direktīvas kapitāla prasības. Tā kā Maksātspējas II direktīvas režīms nosaka kapitāla prasības aprēķinu, balstoties uz risku novērtēšanu, apdrošinātājiem būs nepieciešami papildu līdzekļi, lai pilnveidotu savas iekšējās sistēmas. Tādējādi apdrošinātājiem ar vietējo kapitālu, kam nav pieejamas ES valstis dibināto mātessabiedrību zināšanas un tehnoloģiskā bāze, jaunu procesu ieviešana varētu lielākus papildu resursus.

3.3. Ieguldījumu fondu un privātie pensiju fondi

Ieguldījumu fondu aktīvi 2012. gada beigās samazinājās, kaut arī kopējie fondu ieguldījumu rezultāti (ienesīgums) 2012. gadā vērtējami kā veiksmīgi. Jāatzīmē, ka 2012. gadā notika pārmaiņas tirgus dalībnieku sastāvā (tika likvidēti vairāki ieguldījumu pārvaldes sabiedrību ieguldījumu fondi), kas ievērojamī ietekmēja norises šajā NFS apakšsektorā. Ieguldījumu fondu investīciju portfelī pēc fondu tirgus dalībnieku pārmaiņām mainījās arī šā sektora ieguldījumu struktūra. Taču neatkarīgi no tirgus struktūras pārmaiņām, līdzīgi kā privātajiem pensiju fondiem, visu veidu ieguldījumu fondiem investīciju stratēģijas ziņā (izņemot jauktos fondus, kas veido tikai 1.5% no ieguldījumu fondu kopējiem aktīviem) un darbības politikas ziņā (atvērtie vai slēgtie fondi) samazinājās termiņoguldījumu atlīkums kredītiestādēs, bet palielinājās ieguldījumi parāda vērtspapīros un citos vērtspapīros ar fiksētu ienākumu (sk. 3.4. att.). 2012. gadā ieguldījumu portfelī palielinājās aizdevumos izsniegtā summa, un tas galvenokārt saistīts ar slēgto nekustamā īpašuma fondu darījumiem⁴⁰, jo atvērtajiem fondiem piešķirt aizdevumus uz fonda rēķina pamatā ir aizliegts.

3.4. attēls

Privāto pensiju fondu aktīvi 2012. gadā turpināja palielināties, turklāt auga arī aktīvu kāpuma temps, bet 2012. gada beigās uzkrātais pensiju kapitāls sasniedza 142.4 milj. latu (sk. 3.4. att.). Nemot vērā vēsturiski zemo noguldījumu ienesīgumu, arī privāto pensiju plānu ieguldījumu portfelī 2012. gadā mazinājās noguldījumu kredītiestādēs īpatsvars – 2012. gada beigās kredītiestāžu noguldījumos un norēķinu kontos glabājās 15.0% no kopējiem ieguldījumiem (2011. gadā – 22.2%). 2012. gadā būtiski nemainījās pensiju plānu ieguldījumu īpatsvars parāda vērtspapīros un citos vērtspapīros ar fiksētu ienākumu, un, tāpat kā iepriekš, lielākā daļa ieguldījumu bija izvietoti ieguldījumu fondu apliecībās (55% no kopējā ieguldījuma portfeļa). Turklat Latvijā reģistrētajos ieguldījumu fondos tika izvietoti tikai 2.2% no kopējā ieguldījuma fondu apliecībās (pārējie fondu apliecībās izvietotie līdzekļi tika ieguldīti Luksemburgā, Īrijā, Francijā un Lielbritānijā reģistrētajos fondos).

Privāto pensiju fondu ieguldījumu portfeļa struktūras finanšu tirgu uzlabojuma ietekmē privāto pensiju plānu ieguldījumu vidējais rezultāts 2012. gadā bija pozitīvs (8.5%). Jāpiebilst, ka īpaši privāto pensiju plānu darbības rezultāti uzlabojās 2. pusgadā vienlaiķus ar finanšu tirgus ievērojamu atlāšanu. Tādējādi labvēlīgos tirgus apstākļos īstenotā investīciju politika privātajiem pensiju fondiem 2012. gadā ļāva sasniegt labus rezultātus. Pozitīvi nozari ietekmēja arī tas, ka turpināja palielināties pensiju plānu dalībnieku skaits. Gan ieguldījumu fondu, gan pensiju fondu riski patlaban lielākoties ir atkarīgi no finanšu aktīvu cenām un zemā ienesīguma.

⁴⁰ Saskaņā ar ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 33. panta 8.4. punktu uz fonda rēķina nedrīkst piešķirt aizdevumus. Minētais aizliegums nav atiecīnāms uz aktīvu atpakaļpirkuma darījumiem, kurus atļauts veikt, ievērojot šajā likumā noteiktos ierobežojumus, kā arī uz slēgtā ieguldījumu fonda līdzekļu ieguldīšanu nekustamajā īpašumā.

5. ielikums. Alternatīvo ieguldījumu fondu regulējums

2011. gada 8. jūnijā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/61/ES par alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem un par grozījumiem Direktīvā 2003/41/EK, Direktīvā 2009/65/EK, Regulā (EK) Nr. 1060/2009 un Regulā (ES) Nr. 1095/2010 (tālāk tekstā – Direktīva), kas paredz izveidot vienotu tiesisko regulējumu ES visiem finanšu tirgus dalībniekiem, kuri sniedz alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldes pakalpojumus. Līdz šim ES ietvaros vienotas darbību regulējošās prasības bija noteiktas tikai PVKIS un to pārvaldošajām sabiedrībām. PVKIS ir atļauts ieguldīt vienīgi pārvedamos (regulētajā tirgū tirgotos) vērtspapīros un citos likvīdos finanšu instrumentos, ievērojot noteiktus ieguldījumu ierobežojumus. Paralēli PVKIS darbojas fondi, kuri drīkst ieguldīt arī citos alternatīvos ieguldījumos, kam nav jāpiemēro minētie ieguldījumu ierobežojumi. Lai ieviestu Direktīvas prasības, FTKK izstrādāja likumprojektu "Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku likums" (tālāk tekstā – likumprojekts), kuru plānots virzīt izskatīšanai un apstiprināšanai Latvijas Republikas Saeimā 2013. gadā.

Pašlaik fondu pārvaldes darbības regulējošās prasības nosaka Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likums, un tās attiecas uz ieguldījumu pārvaldes sabiedrību pārvaldītajiem atvērtajiem ieguldījumu fondiem, kuri var darboties tikai kā PVKIS, un slēgtajiem ieguldījumu fondiem. Saskaņā ar minēto likumu šiem fondiem jābūt reģistrētiem FTKK. Tomēr Latvijā ir dibināti un darbojas arī fondi, kas nav reģistrēti FTKK. Tie pārsvarā ir riska kapitāla fondi, kas darbojas saskaņā ar Komerclikumu un nav pakļauti papildu finanšu uzraudzībai. Latvijā riska kapitāla fondi pārsvarā dibināti kā komandītsabiedrības. Jaunais regulējums paredz visiem alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem atkarībā no tā, vai pārvaldnieks būs reģistrēts vai licencēts, noteikt darbību regulējošās prasības, atbildību un uzraudzību, un vienotas prasības informācijas atklāšanai ieguldītajiem. Tas palīdzēs izvērtēt ar alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku darbību saistīto varbūtējo risku negatīvo ietekmi uz finanšu sistēmu un veicinās efektīvu uzraudzības institūciju sadarbību šo risku pārraudzībā un mazināšanā, kā arī uzlabos fondu ieguldītāju interešu aizsardzību. Regulējums paredz arī iespēju dibināt atvērtos alternatīvo ieguldījumu fondus, kuri nebūs pakļauti PVKIS prasībām. Ieviešot jauno regulējumu, būs iespējams dibināt alternatīvo ieguldījumu fondu ne tikai kā lietu kopību, bet arī kā juridisko personu, kā arī dibināt atvērtos alternatīvo ieguldījumu fondus, kuri nebūs pakļauti PVKIS noteiktajām prasībām.

Likumprojekts nosaka:

- 1) alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieka reģistrācijas prasības, ja pārvaldnieka pārvaldē esošo alternatīvo ieguldījumu fondu darbība un aktīvu apjoms atbilst vismaz vienam no šādiem kritērijiem:
 - a) pārvaldnieka pārvaldē esošo fondu aktīvi, t.sk. aktīvi, kas iegūti, izmantojot sviras finansējumu, kopā nepārsniedz 100 milj. eiro;
 - b) pārvaldnieka pārvaldē esošo fondu aktīvi kopā nepārsniedz 500 milj. eiro ar nosacījumu, ka neviens no fondiem neizmanto sviras finansējumu un atpakalpirkšanas tiesības piecu gadu laikā pēc ieguldījumu daļu emisijas sākotnējā izvietošanas termiņa beigām. Reģistrēts pārvaldnieks drīkstēs darboties tikai Latvijā, un uz to attieksies tikai atsevišķas likumprojekta normas;
- 2) alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieka licencēšanas prasības, ja pārvaldnieka pārvaldē esošo alternatīvo ieguldījumu fondu aktīvi pārsniedz reģistrētajam pārvaldniekam noteiktos aktīvu apjoma sliekšņus vai pārvaldnieks vēlas darboties ārpus Latvijas visas ES ietvaros. Licences saņemšanas galvenie nosacījumi un kārtība pārsvarā atbilst jau esošajam regulējumam citos finanšu sektoros, t.i., tiek izvirzītas prasības amatpersonām, akcionāriem, turētājbankai, pārvaldnieka darbības programmai, atalgojuma politikai, regulārās informācijas atklāšanai, galvenajiem darbības nosacījumiem (minimālajai pašu kapitāla prasībai, fonda darbībai piemītošo vai iespējamo risku pārvaldībai, t.sk. likviditātes riska pārvaldībai atvērtajiem alternatīvo ieguldījumu fondiem, interešu konflikta pārvaldībai), kā arī organizatoriskām prasībām un pakalpojumu deleģēšanai;

- 3) alternatīvo ieguldījumu fondu darbībai – analogiski ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likumā noteiktajai prasībai reģistrēt slēgtos ieguldījumu fondus – alternatīvo ieguldījumu fondu reģistrāciju, lai nodrošinātu pārvaldniekam noteikto prasību efektīvu uzraudzību;
- 4) FTK tiesības un pienākumus pārvaldnieku un fondu reģistrēšanā un licencēšanā, uzraudzībā un sankciju piemērošanā;
- 5) informācijas apmaiņas kārtību starp dalībvalstu un ārvalstu uzraudzības institūcijām, nodrošinot pārvaldnieku darbības rezultātā izraisīto risku pārraudzību un mazināšanu.

3.4. Krājaizdevu sabiedrības

Krājaizdevu sabiedrību⁴¹ aktīvi ir mazākie NFS sektorā (2012. gada beigās – tikai 14.1 milj. latu). Tomēr atšķirībā no kredītiestādēm, kuru aktīvi turpināja mazināties, krājaizdevu sabiedrību aktīvi 2012. gadā turpināja augt. Tāpat kā iepriekšējā gadā, krājaizdevu sabiedrību aktīvu kāpuma temps bija tuvu 10% gadā, bet aktīvu struktūra būtiski nemainījās. Kredītu īpatsvars aktīvos bija 72%, tāpat nemainīgi daudz līdzekļu (aptuveni 24%) tika noguldīts rezidentu kredītiestādēs. Savukārt krājaizdevu sabiedrību pasīvos dominēja biedru noguldījumi, bet valūtu dalījumā gan aktīvos, gan pasīvos dominēja lati.

Krājaizdevu sabiedrību vidējais KPR 2012. gadā salīdzinājumā ar 2011. gadu nemainījās (vidēji – 20.1%). Tomēr dažām krājaizdevu sabiedrībām KPR tikai nedaudz pārsniedza noteikto minimālo kapitāla prasību (10.0%), bet 2012. gada beigās kopumā piecām sabiedrībām (2011. gadā – četrām sabiedrībām) KPR bija mazāks par 12.0%. Krājaizdevu sabiedrību riski galvenokārt saistīti ar kredītporfeļa kvalitātes pasliktināšanos, kas daļēji bija vērojama arī 2012. gadā (samazinājās standarta kredītu īpatsvars kopējā kredītporfelī, bet pieauga uzraudzīmo un zaudēto kredītu īpatsvars).

⁴¹ Krājaizdevu sabiedrību pamatdarbība saistīta ar noguldījumu pieņemšanu un aizdevumu izsniegšanu saviem biedriem. Krājaizdevu sabiedrību darbību regule Krājaizdevu sabiedrību likums, bet krājaizdevu sabiedrību uzraudzību veic FTK. 2012. gada beigās Latvijā bija reģistrētas 34 krājaizdevu sabiedrības.

4. FINANŠU INFRASTRUKTŪRA

Pārraudzības ietvaros Latvijas Banka arī 2012. gadā veica sistēmiski nozīmīgo finanšu tirgus infrastruktūru SAMS un DENOS sistēmiskā riska novērtējumu, jo šo infrastruktūru darbības traucējumi var ietekmēt finanšu stabilitāti. Novērtējums apliecināja, ka šajās sistēmās saglabājās zema sistēmiskā riska iespējamība. 2012. gadā šīs norēķinu sistēmas nodrošināja to dalībniekiem un visai finanšu sistēmai efektīvu un drošu maksājumu un norēķinu vidi un to raita darbība veicināja finanšu stabilitāti.

4.1. Maksājumu sistēmas

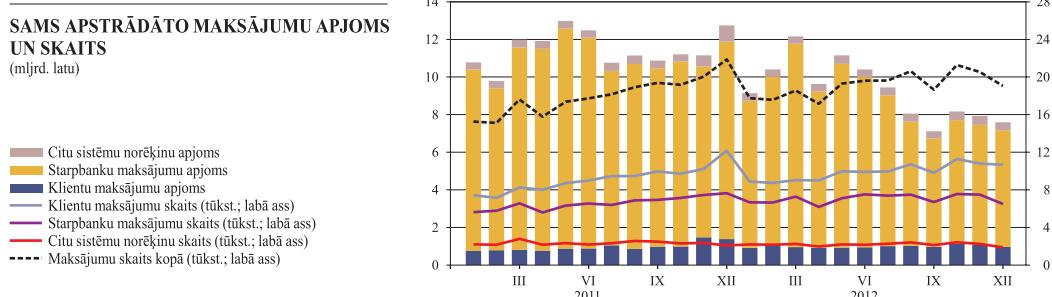
SAMS ir sistēmiski nozīmīga latos veikto maksājumu sistēma, jo tās darbības pārtraukums gadījumos, kad tā nebūtu pietiekami aizsargāta pret risku, varētu izraisīt tālākus traucējumus sistēmas dalībniekiem vai izplatīt sistēmiskus traucējumus finanšu sistēmā. SAMS 2012. gadā turpināja nodrošināt Latvijas Bankas monetārās politikas darījumu, liela apjoma starpbanku maksājumu, citu Latvijā darbojošos maksājumu sistēmu gala jeb mijieskaita norēķinu un steidzamu klientu maksājumu reālā laika bruto norēķinus latos.

2012. gadā Latvijas Banka neveica juridiskas un tehniskas pārmaiņas SAMS. Ja Latvija 2014. gada 1. janvārī pievienosies Ekonomikas un monetārajai savienībai, Latvijas Banka pārtrauks uzturēt SAMS, jo liela apjoma un steidzamiem klientu maksājumiem eiro Latvijas Banka nodrošina maksājumu sistēmas TARGET2-Latvija darbību.

2012. gadā Latvijas Banka pārraudzības ietvaros novērtēja SAMS atbilstību Starptautisko norēķinu bankas Maksājumu un norēķinu sistēmu komitejas (*Committee on Payment and Settlement Systems; CPSS*) apstiprinātajiem "Sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu pamatprincipiem", kas izstrādāti, lai veicinātu drošu un efektīvu maksājumu sistēmu attīstību, secinot, ka SAMS pilnībā atbilst minētajiem pamatprincipiem.

2012. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu SAMS apstrādāto maksājumu skaits palielinājās par 6.1% (līdz 229.7 tūkst.), savukārt maksājumu apjoms samazinājās par 19.3% (līdz 111.2 mljrd. latu). Apjoma kritumu galvenokārt noteica starpbanku maksājumu apjoma sarukums (sk. 4.1. att.). Starpbanku maksājumos tiek apstrādāti arī ar Latvijas Bankas monetārās politikas operācijām saistīti maksājumi, un apjoma kritums 2012. gadā, īpaši 2. pusgadā, skaidrojams ar Latvijas Bankas noguldījumu procentu likmju pakāpenisku samazināšanu 2012. gada jūlijā un septembrī, kuras rezultātā saruka ar SAMS dalībnieku noguldījumiem Latvijas Bankā saistīto maksājumu apjoms.

4.1. attēls

Sistēmiskā riska novērtējums

Veicot SAMS sistēmiskā riska novērtējumu, Latvijas Banka analizēja likviditātes pietiekamību sistēmā, koncentrācijas rādītāju un sistēmas darbības nepārtrauktību.

Likviditātes pietiekamība sistēmā

Tā kā SAMS kontos glabājas kredītiestāžu noguldījumi, kas tiek izmantoti gan maksājumu veikšanai, gan Latvijas Bankas noteikto obligāto rezervju prasību izpildei, naudas līdzekļu apjoms šajos kontos pārsniedz maksājumiem nepieciešamo līdzekļu apjomu. SAMS tiek piemērotas arī likviditātes risku ierobežojošas procedūras (dienas kredītlīnija

dienas pārsnieguma limita ietvaros, aizdevums uz nakti). 2012. gadā centrālās bankas aizdevumi uz nakti netika izmantoti un, tāpat kā 2011. gadā, visi SAMS iesniegtie un akceptētie maksājumi tika izpildīti tajā pašā darbadienā.

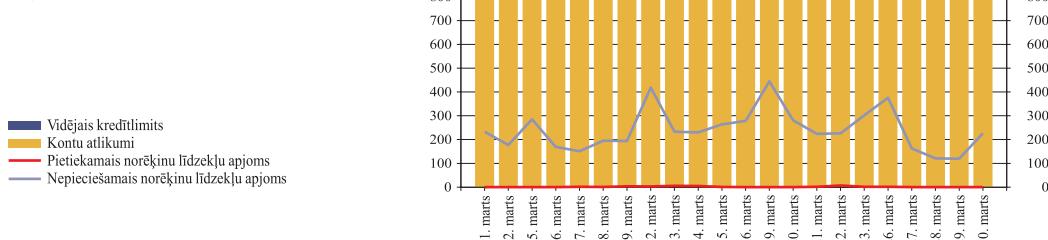
Lai analizētu likviditātes situāciju un noteiktu sistēmiskā riska iespējamību, Latvijas Banka veica papildu analīzi (simulācijas), izmantojot *Suomen Pankki – Finlands Bank* izstrādāto maksājumu un norēķinu sistēmu darbības imitējošo modeli *BoF PSS2*. Datu simulācijas tika veiktas, izmantojot sistēmā mēneša laikā apstrādāto maksājumu un dalībniekiem pieejamās likviditātes datus. 2012. gadā vislielākais (12.2 mljrd. latu) iesūtīto maksājumu apjoms SAMS bija martā, tāpēc likviditātes pietiekamības analīzei tika izmantoti šā mēneša dati. Simulācijā tika analizēts, kāds būtu pietiekamais norēķinu līdzekļu apjoms, lai efektīvi nodrošinātu dienas maksājumu veikšanu, nosakot:

- kāds būtu nepieciešamais norēķinu līdzekļu apjoms, lai varētu izpildīt visus maksājumus nekavējoties (*upper bound* jeb augstākā robeža), un
- kāds būtu nepieciešamais norēķinu līdzekļu apjoms, lai varētu izpildīt visus maksājumus līdz SAMS darbadienas beigām (*lower bound* jeb zemākā robeža).

Simulācijas rezultātā secināts, ka, lai visus maksājumus varētu izpildīt nekavējoties, t.i., tiklīdz tie iesūtīti sistēmā, nepieciešamās likviditātes apjoms martā bija 5.3 mljrd. latu, kas bija vidēji 30.0% no sistēmas dalībniekiem pieejamo norēķinu līdzekļu apjoma (sk. 4.2. att.). Savukārt, lai varētu izpildīt visus maksājumus līdz SAMS darbadienas beigām, nepieciešamās likviditātes apjoms bija tikai 31.2 milj. latu, kas, nemot vērā SAMS dalībnieku kontu atliku sistēmā, bija tikai 0.1% no sistēmas dalībniekiem pieejamo norēķinu līdzekļu apjoma.

4.2. attēls

LIKVIDITĀTES PIETIEKAMĪBA SAMS
(milj. latu)

Vislielākais nepieciešamās likviditātes rādītājs 2012. gadā bija 19. martā (444.8 milj. latu jeb 55.3% no SAMS dalībniekiem pieejamās likviditātes apjoma šajā dienā), bet vislielākais pietiekamās likviditātes rādītājs – 22. martā (6.8 milj. latu).

Nemot vērā SAMS likviditātes pietiekamības rādītājus un simulācijas rezultātu, var secināt, ka 2012. gadā pieejamā likviditāte SAMS ievērojami pārsniedza norēķiniem nepieciešamo likviditāti.

Koncentrācijas rādītāji

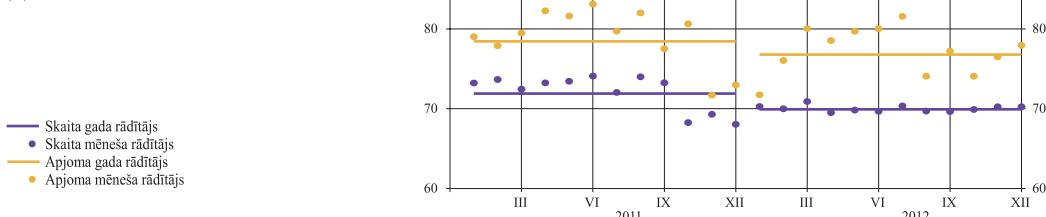
2012. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu SAMS maksājumu skaita koncentrācijas rādītājs samazinājās no 71.9% līdz 69.9% un maksājumu apjoma koncentrācijas rādītājs – no 78.4% līdz 76.8% (sk. 4.3. att.). Koncentrācijas rādītāju sarukums skaidrojams ar SAMS dalībnieku pārmaiņām.

2012. gadā SAMS gada koncentrācijas rādītāji gan maksājumu skaita, gan apjoma ziņā bija zemāki par 80%. Tas liecina, ka sistēmiskā riska līmenis SAMS norēķinos nebija augsts un salīdzinājumā ar 2011. gadu samazinājās.

Sistēmas darbības nepārtrauktība

2012. gadā SAMS nodrošināja 100.0% pieejamību (2011. gadā – 99.9%; sk. 4.1. tabulu), jo gada laikā sistēmā nebija neviena starpgadījuma, kas izraisītu Latvijas Bankas kritisko procesu izpildes pārtraukumu.

4.3. attēls

SAMS KONCENTRĀCIJAS RĀDĪTĀJI (%)

4.1. tabula

SAMS darbības nepārtrauktības rādītāji

Rādītāji	2011	2012
Pārtraukumu skaits gadā	4	0
Pārtraukumu ilgums gadā (minūtēs)	69	0
Sistēmas pieejamība (%)	99.9	100.0

4.2. Vērtspapīru norēķinu sistēmas

DENOS ir sistēmiski nozīmīga vērtspapīru norēķinu sistēma, jo tās darbības pārtraukums gadījumos, kad tā nebūtu pietiekami aizsargāta pret risku, varētu izraisīt tālākus traucējumus sistēmas dalībniekiem vai izplatīt sistēmiskus traucējumus finanšu sistēmā. DENOS darbību nodrošina LCD. Tas veic naudas norēķinus par latos veiktais vērtspapīru darījumiem centrālās bankas kontos SAMS.

2012. gada beigās DENOS tika veiktas juridiskas un tehniskas pārmaiņas, kas ļāva LCD dalībniekiem iesūtīt izpildei DENOS ārpusbiržas DVP un FOP pārvedumus, kuru plānotais norēķinu datums ir pagātnē. Pārmaiņas veiktas, lai saskaņotu norēķinus ar Baltijas valstu centrālajiem depozitārijiem, sagatavotu DENOS norēķiniem TARGET2 vērtspapīriem platformā, kurā paredzēta šāda funkcionalitāte, un tādējādi mazinātu pārvedumu neizpildi.

2012. gadā Latvijas Banka pārraudzības ietvaros pozitīvi novērtēja DENOS atbilstību Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Vērtspapīru regulatoru komitejas (ESCB-CESR)⁴² rekomendācijām, kas izstrādātas, lai veicinātu uzticēšanos finanšu instrumentu tirgum, nodrošinātu labāku investoru aizsardzību un ierobežotu sistēmisko risku.

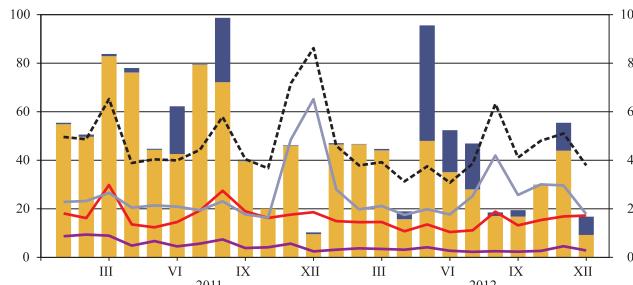
2012. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu DENOS apstrādāto pārvedumu skaits samazinājās par 18.9% un kopā gadā bija 50.2 tūkst. 58.5% no pārvedumu kopskaita (29.4 tūkst.) bija FOP pārvedumi, bet pārējie – DVP pārvedumi. 82.1% no visiem DVP pārvedumiem (17.1 tūkst.) bija latos veiktie pārvedumi. Pārvedumu skaita samazināšanās skaidrojama ar investoru piesardzības palielināšanos attiecībā uz ie-guldījumiem kapitāla vērtspapīros. FOP pārvedumu skaits 2. pusgadā palielinājās (sk. 4.4. att.), jo maksātnespējīgajā AS "Latvijas Krājbanka" glabātie vērtspapīri tika pārvesti citiem LCD dalībniekiem.

2012. gadā DENOS apstrādāto DVP pārvedumu kopējais apjoms salīdzinājumā ar 2011. gadu samazinājās par 26.5% un kopā gadā bija 492.1 milj. latu. Latos veikto pārvedumu apjoms bija 380.1 milj. latu (77.2% no kopējā DVP pārvedumu apjoma). Samazināšanos galvenokārt noteica valdības vērtspapīru izsoļu darījumu pārvedumu apjoma kritums, kas skaidrojams ar Latvijas valdības finansēšanas nepieciešamības samazināšanos. Decembrī netika rīkotas valdības vērtspapīru izsoles, tāpēc bija vērojams DVP pārvedumu apjoma sarukums (sk. 4.4. att.).

⁴² Ar 2011. gada 1. janvāri – Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde (European Securities and Markets Authority; ESMA).

4.4. attēls**DENOS APSTRĀDĀTO PĀRVEDUMU
APJOMS UN SKAITS**
(milj. latu)

- Citu valūtu DVP pārvedumu apjoms
- Latu DVP pārvedumu apjoms
- Latu DVP pārvedumu skaits (tūkst.; labā ass)
- FOP skaits (tūkst.; labā ass)
- Citu valūtu DVP pārvedumu skaits (tūkst.; labā ass)
- Skaits kopā (tūkst.; labā ass)

Sistēmiskā riska novērtējums

Veicot DENOS sistēmiskā riska novērtējumu, Latvijas Banka analizēja likviditātes pietiekamību sistēmā, koncentrācijas rādītāju un sistēmas darbības nepārtrauktību.

Likviditātes pietiekamība sistēmā

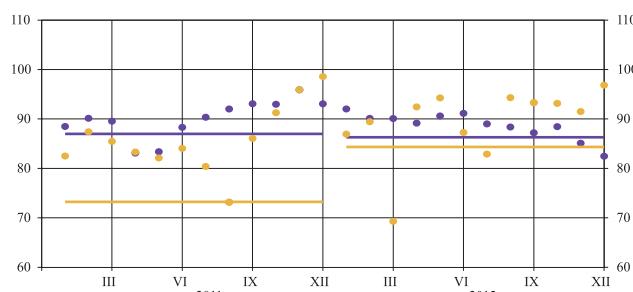
2012. gadā, tāpat kā 2011. gadā, DENOS vairāk nekā 99.99% darījumu gan skaita, gan apjoma ziņā tika izpildīti plānotajā norēķinu datumā, bet no norēķinu datumā neizpildītajiem darījumiem 99.99% tika izpildīti vienas vai divu darbadienu laikā pēc neizpildes datuma. 2012. gadā gadījumi, kad norēķini būtu aizkavējušies naudas līdzekļu nepietiekamības dēļ, netika konstatēti, tāpēc var secināt, ka LCD dalībnieki nodrošināja latos veikto DVP pārvedumu naudas norēķiniem nepieciešamo likviditāti SAMS 100% apjomā. Nemot vērā likviditātes pietiekamības rādītājus, var secināt, ka 2012. gadā DENOS likviditāte bija pietiekama.

Koncentrācijas rādītāji

DENOS skaita koncentrācijas rādītājs 2012. gadā salīdzinājumā ar 2011. gadu samazinājās no 87.0% līdz 86.3%, bet apjoma koncentrācijas rādītājs palielinājās no 73.2% līdz 84.3% (sk. 4.5. att.). 2012. gadā DENOS apstrādāto latos veikto DVP pārvedumu (bruto un neto DVP pārvedumi kopā) gada koncentrācijas rādītājs gan pārvedumu skaita, gan apjoma ziņā bija augstāks par 80%, un tas norāda uz augsti koncentrētu tirgu un nepieciešamību pievērst papildu uzmanību sistēmiskā riska ierobežošanas pasākumiem. Tā kā DENOS latos veikto DVP pārvedumu apjomu galvenokārt veido ar valdības vērtspapīru iegādi saistīto darījumu norēķini, koncentrācijas rādītāja palielināšanās skaidrojama ar to, ka 2012. gadā daži lielākie tirgus dalībnieki veica lielākus ieguldījumus valsts parāda vērtspapīros nekā pārējie. DENOS raksturīgi augsti koncentrācijas rādītāji, jo vērtspapīru tirgus Latvijā ir mazāks nekā citās Eiropas valstīs, tāpēc aktīvāki ir daži lielākie tirgus dalībnieki, kas attīstījuši konkurētspējīgāku vērtspapīru darījumu apkalošanas pakalpojumu segmentu vai arī savā vārdā aktīvāk darbojas vērtspapīru tirgū.

4.5. attēls**DENOS LATOS VEIKTO DVP PĀRVEDUMU
KONCENTRĀCIJAS RĀDĪTĀJI**
(%)

- Skaita gada rādītājs
- Skaita mēneša rādītājs
- Apjoma gada rādītājs
- Apjoma mēneša rādītājs

Lai mazinātu sistēmiskā riska iespējamību un nodrošinātu drošus un raitus norēķinus, LCD un *NASDAQ OMX Riga* paredzēja norēķinu riskus ierobežojošas procedūras (DVP, *NASDAQ OMX Riga* garantiju fondu, darījuma atlikšanu). Latos veikts norēķins notika arī SAMS, kur dalībniekiem bija ievērojami kontu atlikumi. DENOS apstrādāto latos veikto DVP pārvedumu kopapjoms veidoja tikai 0.3% no SAMS apstrādāto maksājumu kopapjoma, tāpēc sistēmiska riska īstenošanās iespējamība bija zema.

Sistēmas darbības nepārtrauktība

2012. gadā DENOS nodrošināja 99.6% pieejamību (2011. gadā – 99.9%). 2012. gadā DENOS bija divi nozīmīgi darbības pārtraukumi (incidenti), un tā kopumā nebija pieejama 560 minūšu (sk. 4.2. tabulu). Dienās, kad tika konstatēti DENOS darbības pārtraukumi, sistēmas darbība tika atjaunota tās pašas dienas laikā un LCD izpildīja visus DENOS iesniegtos pārvedumus, kuros norādītais norēķinu datums sakrita ar konstatētā darbības pārtraukuma datumu.

4.2.tabula

DENOS darbības nepārtrauktības rādītāji

Rādītāji	2011	2012
Pārtraukumu skaits gadā	1	2
Pārtraukumu ilgums gadā (minūtēs)	160	560
Sistēmas pieejamība (%)	99.9	99.6

Saskaņā ar Latvijas Bankas veikto novērtējumu DENOS darbības pārtraukumi neradīja ietekmi uz SAMS un tās papildsistēmām, kā arī uz Latvijas Bankas monetārās politikas un dienas kredīta operācijām. Tāpēc var secināt, ka 2012. gadā DENOS darbības pārtraukumi neizraisīja tālākus sistēmas dalībnieku darbības traucējumus un neizplatīja sistēmiskus traucējumus finanšu sistēmā.

Kopumā sistēmiskā riska iespējamība gan SAMS, gan DENOS 2012. gadā saglabājās zema, jo norēķiniem nepieciešamā likviditāte bija pietiekama, SAMS koncentrācijas rādītāji neliecināja par augstu sistēmisko risku, bet DENOS nodrošināja atbilstošas sistēmisko risku ierobežojos procedūras, kā arī abas sistēmas nodrošināja augstu pieejamības procentuālo rādītāju. SAMS un DENOS nodrošināja saviem dalībniekiem un visai finanšu sistēmai efektīvu un drošu maksāšanas un norēķinu vidi, un to raita darbība veicināja finanšu stabilitāti.

PIELIKUMS

Kredītiestāžu darbības rādītāji

	1. kredītiestāžu grupa ¹					2. kredītiestāžu grupa ²				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011 ³	2012 ³
Bilances rādītāji										
Kredītiestāžu un āvalstu kredītiestāžu filiāļu skaits	13	13	14	15	14	14	14	15	15	15
Aktīvu kopsumma (milj. latu)	19 176.9	17 702.2	16 988.0	15 257.2	13 499.1	4 066.4	3 976.1	4 979.2	5 669.3	6 730.7
Kredītu īpatsvars aktīvos (%)	75.8	76.5	72.5	73.7	71.8	50.7	47.3	40.5	34.0	30.5
Noguldījumu īpatsvars pasīvos (%)	35.8	36.6	41.4	41.2	50.6	71.0	77.4	82.0	84.5	83.9
Saistību pret MFI īpatsvars pasīvos (%)	48.8	43.2	39.5	33.1	30.2	9.5	3.4	3.0	1.3	1.1
Kredītu un noguldījumu attiecība (%) ⁴	241.0	234.9	199.8	189.9	156.4	71.4	61.2	49.6	40.4	36.4
Pelnīspēja										
ROE (%) ⁵	0.0	-55.4	-26.3	5.7	4.8	15.1	-3.3	-2.0	5.0	7.6
ROA (%) ⁶	0.1	-4.2	-1.9	0.5	0.6	1.1	-0.5	-0.2	0.4	0.6
Izdevumu un ienākumu attiecība (%) ⁷	53.2	53.7	76.5	55.0	51.6	48.1	56.5	62.3	57.7	54.6
Peļņas marža (%) ⁸	5.5	-173.7	-112.9	27.3	26.2	27.3	-11.2	-5.3	15.7	20.9
Kapitāla pietiekamība										
KPR (%)	11.0	14.1	14.5	18.1	17.9	15.6	16.3	15.0	15.6	17.1
Pirmā līmeņa kapitāla attiecība (%)	9.5	10.7	11.0	14.9	16.1	14.1	14.7	13.2	12.5	13.4
Likviditāte										
Likviditātes rādītājs (%) ⁹	51.3	60.9	65.6	56.0	50.6	56.2	66.4	71.3	73.4	69.8
Likvīdo aktīvu īpatsvars aktīvos (%) ¹⁰	18.1	16.7	21.6	19.8	22.9	37.9	40.7	46.7	48.0	51.2
Aktīvu kvalitāte										
Uzkrājumu nedrošajiem parādiem īpatsvars kreditportfelī (%)	1.8	8.9	11.7	12.1	8.0	2.7	6.8	8.9	8.6	8.1
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kreditportfelī (%)	3.4	16.2	19.4	18.2	10.8	5.2	17.5	16.2	13.2	12.7

¹ Kredītiestādes, kurās vairāk nekā 50% izsniegt o kredītu un piesaistīto noguldījumu ir rezidentu kredīti un noguldījumi.

² Pārējās kredītiestādes.

³ 2011. un 2012. gada pelnīspējas, kapitāla pietiekamības un likviditātes rādītājos nav ickauti *Allied Irish Banks Plc* Latvijas filiāles, AS "Latvijas Krājbanka" un AS "Parex banka" dati.

⁴ Neieterot valdības un pašvaldību kredītus un noguldījumus.

⁵ Uz gadu attiecīnāta pārskata perioda peļnas vai zaudējumu attiecība pret vidējo kapitālu un rezervēm (rādītāja aprēķinā netiek ickauti āvalstu kredītiestāžu filiāļu dati).

⁶ Uz gadu attiecīnāta pārskata perioda peļnas vai zaudējumu attiecība pret vidējiem aktīviem.

⁷ Izdevumu attiecība pret ienākumiem = (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana)/(tūris procentu ienākumi + dividēnu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + neto parastie ienākumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) × 100.

⁸ Peļņas pirms nodokļiem un finansiālās darbības peļņas attiecība.

⁹ FTK noteiktie likvīdie aktīvi (nauda kasē; tās prasības pret Latvijas Banku un maksātspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummas.

¹⁰ Likvīdie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.